

สิทธิมนุษยชน

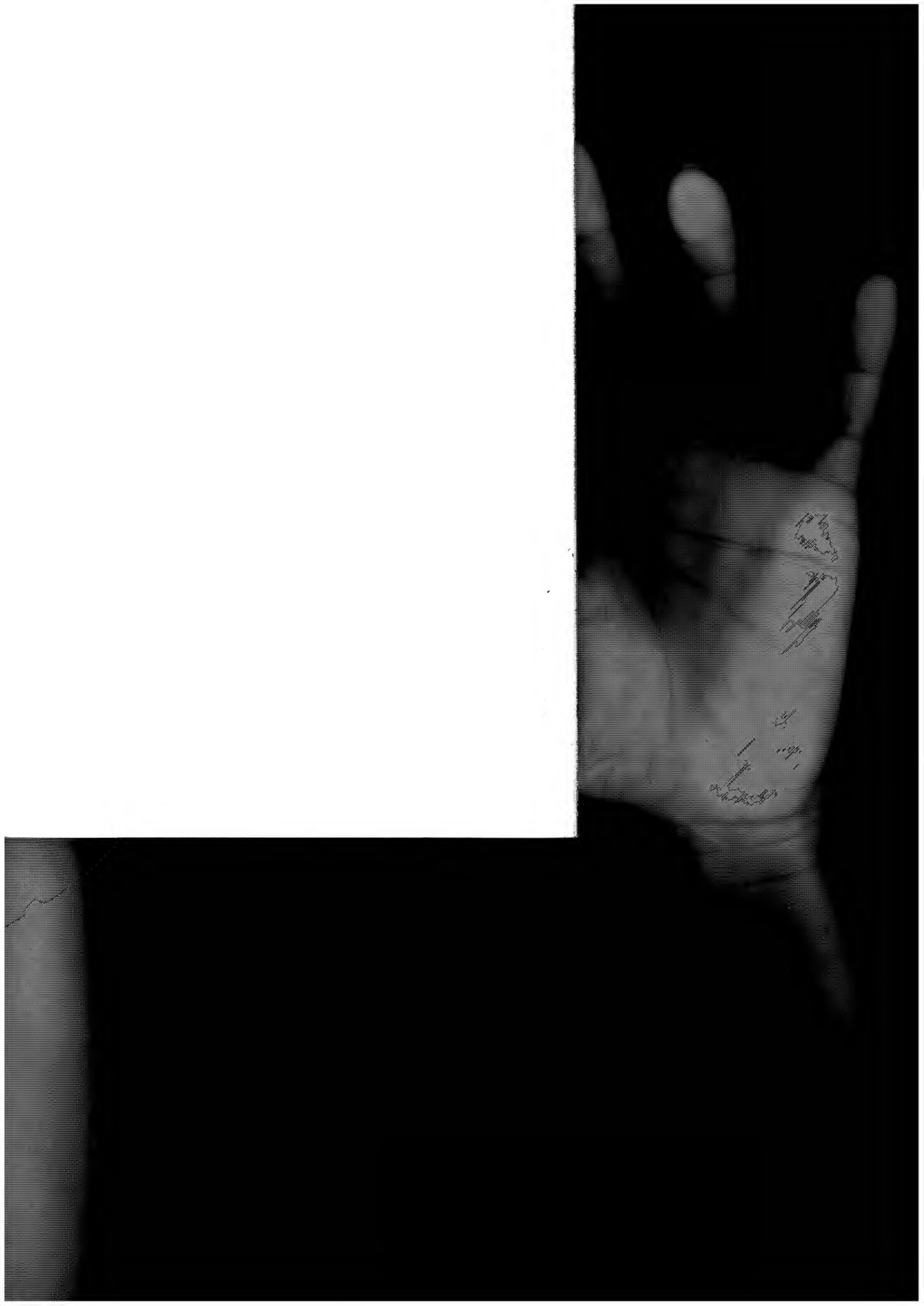
สร้างสันติสุขหรือสลายสังคม

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)

**HUMAN RIGHTS :
SOCIAL HARMONY
OR SOCIAL DISINTEGRATION**

PHRA DHAMMAPITAKA (P.A. PAYUTTO)

ความงามแห่งชีวิตในปีใหม่

แต่

ด้วยความสุข

จาก

สิทธิมนุษยชน
สร้างสันติสุขหรือสลาย

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺ

Human Right
Social Harmony
Social Disintegra

Phra Dhammapiṭaka (P. A. P

**สิทธิมนุษยชน
สร้างสันติสุขหรือสลายสังคม**

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)

**Human Rights:
Social Harmony or
Social Disintegration**

Phra Dhammapiṭaka (P. A. Payutto)

สิทธิมนุษยชน สร้างสันติสุขหรือสลายสังคม

© พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)

ISBN 974-8338-64-9

พิมพ์ครั้งที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๕๑ ๕,๖๐๐ เล่ม

- มุทิตานุสรณ์ในโอกาสที่พระมหาอุทัย อุดโย เจ้าอาวาส
วัดพระพิเรนทร์ เจ้าคณะเขตป้อมปราบฯ-ปทุมวัน ได้รับ
พระราชทานตั้งสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่
พระปิฎกโกศล ๕ ธันวาคม ๒๕๕๑ สำนักสทปฏิบัติฯ พิมพ์ถวาย ๒,๕๐๐ เล่ม
- คุณหญิงกระจางศรี รักตะกนิษฐ ๑,๐๐๐ เล่ม
- คุณเลิศลักษณ์ บุญยะกมล ๕๐๐ เล่ม
- อ.นันทกร อาชะวะบูล, อ.อมรา เล็กเริงสินธุ์
และเพื่อนอาจารย์ ๕๐๐ เล่ม
- อ.จิตราภา กุลชลบุตร ๔๐๐ เล่ม
- เนื่องในเดือนคล้ายวันเกิดของ พลโท น.พ.ดำรงค์-นงเยาว์
ธนะชานันท์ ธันวาคม ๒๕๕๒ ๕๐๐ เล่ม
- ดร.สุจินต์ ทั้งสุบุตร และครอบครัว พิมพ์เป็นธรรมทาน ๒๐๐ เล่ม

ปก : โดย พลโทนายแพทย์ ดำรงค์ ธนะชานันท์

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด
๕๔/๖๗, ๖๘, ๗๑, ๗๒ ซอย ๑๒ ถนนจรัญสนิทวงศ์
แขวงวัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐
โทร. ๘๖๔๐๔๓๔-๕, ๔๑๒๕๘๘๗, ๔๑๒๕๘๘๑
๐๑-๕๒๓๘๘๒๕ โทรสาร ๔๑๒๓๐๘๗
E-mail : sahadham@thaimail.com

อนุโมทนา

คุณพ่อเจนจิตต์ กุลชลบุตร และอาจารย์จิต
ผู้เป็นธิดา มีกุศลจิตที่จะพิมพ์หนังสือธรรมเ
สร้างประโยชน์สุขที่เป็นแก่นสารแก่ชีวิตและสังคม
ประสงค์ขออนุญาตพิมพ์หนังสือเรื่อง “สิทธิมนุษย
สุขหรือสลายสังคม” อาตมภาพขออนุโมทนาตา
ความเต็มใจ

การพิมพ์หนังสือเล่มนั้น จัดเป็นธรรมท
อย่างสูงสุด ที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่า เป็
ทานทั้งปวง

ขออนุโมทนา คุณพ่อเจนจิตต์ กุลชลบุ
จิตราภา กุลชลบุตรผู้เป็นธิดา ที่ได้มีศรัทธาใน
ทาน ซึ่งเป็นการช่วยกันเผยแพร่สัมมาทิศนะให้
ออกไป อันจะเป็นรากฐานแห่งสัมมาปฏิบัติ เพื่
ที่แท้จริง ขอบุญจริยาที่ร่วมกันบำเพ็ญนี้ จ
ความเจริญแพร่หลายแห่งกุศลธรรม และประโยชน์
ตลอดกาลนาน

พระธรรมปิฎก (ป. อ.
๑๘ ธันวาคม ๒๕

ร่างสันติสุขหรือสลายสังคม

ก (ป. อ. ปยุตโต)

๖-๘4-9

ธันวาคม ๒๕๔๑	๕,๖๐๐ เล่ม
โรกาสที่พระมหาอุทัย อุทโย เจ้าอาวาส	
เจ้าคณะเขตป้อมปราบฯ-ปทุมวัน ได้รับ	
มณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่	
ธันวาคม ๒๕๔๑ สำนักสทปฏิบัติฯ พิมพ์ถวาย ๒,๕๐๐ เล่ม	
ศรี รักตะกนิษฐ	๑,๐๐๐ เล่ม
ณยะกมล	๕๐๐ เล่ม
บูล, อ.อมรา เล็กเริงสินธุ์	
ย์	๕๐๐ เล่ม
ลบุตร	๔๐๐ เล่ม
ยวันเกิดของ พลโท น.พ.ดำรง-นงเยาว์	
าคม ๒๕๔๒	๕๐๐ เล่ม
ตร และครอบครัว พิมพ์เป็นธรรมทาน	๒๐๐ เล่ม

เยแพทย์ ดำรงค์ ธนะชานันท์

บริษัท สหธรรมิก จำกัด
๖๘,๗๑,๗๒ ซอย ๑๒ ถนนจรัญสนิทวงศ์
ำพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐
๕๐๔๓๔-๕, ๕๑๒๕๔๘๗, ๕๑๒๕๔๘๙๑
๖๘๘๒๕ โทรศัพท์ ๕๑๒๓๐๘๗
sahadham@thaimail.com

อนุโมทนา

คุณพ่อเจนจิตต์ คุณชลบุตร และอาจารย์จิตราภา คุณชลบุตร
ผู้เป็นธิดา มีกุศลฉันทะที่จะพิมพ์หนังสือธรรมเผยแพร่ เพื่อเสริม
สร้างประโยชน์สุขที่เป็นแก่นสารแก่ชีวิตและสังคม ได้แจ้งความ
ประสงค์ขออนุญาตพิมพ์หนังสือเรื่อง “สิทธิมนุษยชน: สร้างสันติ
สุขหรือสลายสังคม” อาตมาภาพขออนุโมทนาตามกุศลเจตนาด้วยความ
ความเต็มใจ

การพิมพ์หนังสือเจกนั้น จัดเป็นธรรมทาน ซึ่งเป็นทาน
อย่างสูงสุด ที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่า เป็นทานอันเลิศชนะ
ทานทั้งปวง

ขออนุโมทนา คุณพ่อเจนจิตต์ คุณชลบุตร และอาจารย์
จิตราภา คุณชลบุตรผู้เป็นธิดา ที่ได้มีศรัทธาในการบำเพ็ญธรรม
ทาน ซึ่งเป็นการช่วยกันเผยแพร่สัมมาทิฐิให้ขยายกว้างขวาง
ออกไป อันจะเป็นรากฐานแห่งสัมมาปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่สันติสุข
ที่แท้จริง ขอบุญจริยาที่ได้ร่วมกันบำเพ็ญนี้ จงอำนวยผลเพื่อ
ความเจริญแพร่หลายแห่งกุศลธรรม และประโยชน์สุขของมหาชน
ตลอดกาลนาน

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต)

๑๘ ธันวาคม ๒๕๔๑

สารบัญ/Contents

แนวคิดข้อสังเกตเรื่อง

สิทธิมนุษยชนกับประโยชน์สุขของมนุษยชาติ

สิทธิมนุษยชน บนภูมิหลังแห่งการถูกบีบคั้นให้ดิ้นรนแสวงหา

สิทธิมนุษยชน บนหนทางแห่งการเผชิญปัญหาใหม่และขยาย

สิทธิมนุษยชน เป็นฐานที่จะต้องใช้เพื่อก้าวต่อไปสู่การสร้างสัน

สิทธิมนุษยชน ยังไม่เพียงพอและอาจเสี่ยงภัยถ้าคนยังไม่พัฒนา

สิทธิมนุษยชน จะสัมฤทธิ์ผลที่แท้ ต้องประสานสู่จริยธรรมเชิง

Human Rights: Social Harmony or Social Disint
Perspectives on

“Human Rights and the Well-being of the Hur

Human Rights:

A Product of the History of Oppression and Stru

Human Rights:

Towards New Challenges and Broader Definitio

Human Rights:

Basis for Further Steps towards Peace and Harm

Human Rights:

Insufficient and Insecure in Presence of Human

Human Rights: A Success Story will Depend on

Linkage to Constructive Ethics

Footnotes

สารบัญ/Contents

แนวคิดข้อสังเกตเรื่อง

สิทธิมนุษยชนกับประโยชน์สุขของมนุษยชาติ	1
สิทธิมนุษยชน บนภูมิหลังแห่งการถูกบีบคั้นให้ดั้นรนแสวงหา	2
สิทธิมนุษยชน บนหนทางแห่งการเผชิญปัญหาใหม่และขยายความหมาย	5
สิทธิมนุษยชน เป็นฐานที่จะต้องใช้ในการก้าวต่อไปสู่การสร้างสันติสุข	9
สิทธิมนุษยชน ยังไม่เพียงพอและอาจเสี่ยงภัยถ้าคนยังไม่พัฒนา	14
สิทธิมนุษยชน จะสัมฤทธิ์ผลที่แท้ ต้องประสานสู่จริยธรรมเชิงสร้างสรรค์	18

Human Rights: Social Harmony or Social Disintegration.....23

Perspectives on

*“Human Rights and the Well-being of the Humanity”*25

Human Rights:

A Product of the History of Oppression and Struggle

Human Rights:

Towards New Challenges and Broader Definition

Human Rights:

Basis for Further Steps towards Peace and Harmony

Human Rights:

Insufficient and Insecure in Presence of Human Ignorance

Human Rights: A Success Story will Depend on

Linkage to Constructive Ethics

Footnotes

Synopsis

Buddhist Approach on Laws: Principle for Practice 46

Laws, Rules, Legality, and Rights in Buddhism 46

The Laws of Reality 47

Social Rules and Self-Development 48

นิติศาสตร์แนวพุทธ

บัญญัติ: สื่อสัจธรรม เพื่อสันติสุข 49

ถ้าคนอยู่ในหลักการ ก็ไม่ต้องมีกฎหมาย

ถ้ากฎหมายไม่ใช่เพื่อหลักการ ก็ไม่ควรให้เป็นกฎหมาย 49

จะรักษาธรรมให้แก่งังคมได้ ต้องรักษาคุณภาพให้แก่งังของตน 60

พฤติกรรมจะถึงภาวะแห่งดุลยภาพ

เมื่อจิตใจและปัญญามาประสานอย่างสมดุล 69

ความยึดมั่นกฎหมาย หลงติดในสมมติ จะกลายเป็นภัย

แต่ถ้าเข้าถึงธรรมที่เป็นฐานของกฎหมาย ก็จะกลายเป็นนันทินิติศาสตร์ที่แท้ 75

อารยธรรมของมนุษย์จะยั่งยืนเพียงใด

อยู่ที่ภูมิธรรมภูมิปัญญาในการจัดการกับสมมติ 82

แง่คิดข้อสังเกตเรื่อง

สิทธิมนุษยชนกับประโยชน์สุขของ

สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องของการที่มนุษย์เรากันให้บุคคลในฐานะที่เป็นมนุษย์แต่ละคนได้รับความเอาใจใส่ ดูแล ค้ำครองรักษา และได้รับประโยชน์ในโลกนี้ ซึ่งอาจจะพูดว่า “อย่างดีที่สุด” มนุษย์ที่หมายถึงชุมชนระดับโลก คือ องค์การสหประชาชาติต่างๆ ทั้งหลายในโลกนี้ ที่ได้ตกลงกันและได้วางกฎเกณฑ์ขึ้น ซึ่งยอมให้บุคคลยกขึ้นเป็นข้อหลักประกันหรือเป็นมาตรฐานที่จะให้เขามีชีวิตอยู่เข้าถึงความดีงามและประโยชน์สุขที่ควรจะได้รับ

เมื่อมองอย่างนี้ก็จะเห็นได้ว่า สิทธิมนุษยชนของมนุษย์ที่เจริญงอกงาม มีอารยธรรม รู้จักค่าและกัน เอาใจใส่ในความสุขความทุกข์ของกันและกัน การรู้จักจัดวางกฎเกณฑ์กติกามาเพื่อให้อยู่ร่วมกัน

* บทวิเทศน์ แทนปาฐกถาพิเศษ ในโอกาสครบรอบ ๒๐ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๒ กันยายน ๒๕๔๑

ach on Laws: Principle for Practice	46
ality, and Rights in Buddhism	46
lity	47
Self-Development	48

พุทธ

ใจธรรม เพื่อสันติสุข	49
ที่ไม่ต้องมีกฎหมาย	
เพื่อหลักการ ก็ไม่ควรให้เป็นกฎหมาย	49
สังคมได้ ต้องรักษาคุณภาพให้แก่ใจของตน	60
ะแห่งคุณภาพ	
ญามาประสานอย่างสมดุล	69
ย หลงติดในสมมติ จะกลายเป็นภัย	
เป็นฐานของกฎหมาย ก็จะกลายเป็นนันทินิติศาสตร์ที่แท้	75
ยจะยั่งยืนเพียงใด	
ปัญญาในการจัดการกับสมมติ	82

แง่คิดข้อสังเกตเรื่อง

สิทธิมนุษยชนกับประโยชน์สุขของมนุษยชาติ*

สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องของการที่มนุษย์เรามาตกลงยอมรับกันให้บุคคลในฐานะที่เป็นมนุษย์แต่ละคนได้รับความเคารพ นับถือ เอาใจใส่ ดูแล ค้ำครองรักษา และได้รับประโยชน์จากการมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ ซึ่งอาจจะพูดว่า “อย่างดีที่สุด” มนุษย์ที่มาตกลงกันในที่นี้ หมายถึงชุมชนระดับโลก คือ องค์การสหประชาชาติ ได้แก่ ชาติต่างๆ ทั้งหลายในโลกนี้ ที่ได้ตกลงกันและได้วางเป็นข้อกำหนด กฎเกณฑ์ขึ้น ซึ่งยอมให้บุคคลยกขึ้นเป็นข้ออ้าง เพื่อเป็นหลักประกันหรือเป็นมาตรฐานที่จะให้เขามีชีวิตอยู่อย่างดี สามารถเข้าถึงความดีงามและประโยชน์สุขที่ควรจะได้รับ

เมื่อมองอย่างนี้ก็จะเห็นได้ว่า สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นเรื่องของมนุษย์ที่เจริญงอกงาม มีอารยธรรม รู้จักคำนึงถึงชีวิตของกันและกัน เอาใจใส่ในความสุขความทุกข์ของกันและกัน และแสดงถึงการรู้จักจัดวางกฎเกณฑ์กติกาเพื่อให้อยู่ร่วมกันด้วยดี เป็น

* บทความนี้ตีพิมพ์ในหนังสือ “สิทธิมนุษยชนกับประโยชน์สุขของมนุษยชาติ” โดย บวรวิทย์ ศันสน์ แทนปรากฏาพิเศษ ในโอกาสครบรอบ ๒๐ ปี แห่งการสถาปนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ๒๒ กันยายน ๒๕๕๑

เครื่องหมายของความเจริญก้าวหน้าในอารยธรรม

สิทธิมนุษยชน บนภูมิหลังแห่งการถูกบีบคั้นให้ดิ้นรนแสวงหา

อย่างไรก็ตาม จะต้องระลึกตระหนักไว้ด้วยว่า สิทธิมนุษยชนนี้ กว่าจะได้มา ก็ผ่านภูมิหลังของเหตุการณ์ความเป็นไปในประวัติศาสตร์อันยาวนานของโลกหรือมนุษยชาติ และภูมิหลังนี้ก็เต็มไปด้วยการที่มนุษย์เบียดเบียน แ่่งชิง กดขี่ข่มเหงซึ่งกันและกัน มองในแง่หนึ่งก็เหมือนกับว่า สิทธิมนุษยชนนี้ได้มาด้วยการต่อสู้ และมนุษย์ที่เป็นต้นคิดที่ทำให้เกิดมีการจัดวางสิทธิมนุษยชนขึ้น เป็นกฎกติกาที่ก็เป็นมนุษย์ชาวตะวันตก แม้เราจะบอกว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนตั้งขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็นเรื่องของมนุษยชนทั่วโลกแต่ผู้นำความคิดในเรื่องนี้ก็คือชาวตะวันตก ซึ่งมีภูมิหลังในการเบียดเบียนบีบคั้นกันอย่างรุนแรง และการบีบคั้นเบียดเบียนนั้นดำเนินไปอย่างเป็นระบบและเป็นสถาบัน

สังคมตะวันตกมีประวัติศาสตร์แห่งการรบราฆ่าฟันและสงครามอย่างมากมาย ตลอดเวลายาวนานและในขอบเขตที่กว้างขวาง ซึ่งเป็นเรื่องของ การบีบคั้นเบียดเบียนกันทั้งระหว่างมนุษย์ในสังคมเดียวกันและมนุษย์ต่างสังคม ไม่ต้องพูดถึงเรื่องใหญ่ในอดีตที่ยืดยาวอย่าง Inquisition (ศาลไต่สวนศรัทธา) เพียงยกตัวอย่างง่ายๆ ในสังคมเดียวกัน เช่น ระหว่างผู้ปกครองกับราษฎรหรือผู้อยู่

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต)

ใต้ปกครอง ในยุโรป รวมทั้งในอังกฤษ เคยมีการว่า ถ้าผู้ปกครองนับถือศาสนาไหน นิกายใด ราชูศาสนาหรือนิกายนั้นด้วย มิฉะนั้น ก็อยู่ด้วยกันไม่ การรบราฆ่าฟันกันด้วยเรื่องศาสนาอย่างรุนแรง อพยพหนีภัยไปต่างประเทศ ดังที่ประวัติศาสตร์ส่วนสำคัญที่เป็นเรื่องของ การที่มนุษย์หนีภัยสงคราม เบียดเบียนกันทั้งในทางการเมืองและในทางศาสนา persecution

ในระหว่างสังคม ก็เห็นได้ชัดว่า มนุษย์ประเทศที่เจริญนั้น ได้ออกล่าเมืองขึ้นและครอบงำมากมาย มนุษย์ที่อยู่ในอาณานิคมหรือเมืองขึ้นนั้น ถ้าพูดด้วยภาษาปัจจุบันก็เรียกว่าแทบไม่มีสิทธิมนุษย

ประวัติศาสตร์ของชาวตะวันตกเป็นมา ประสพการณ์ในการเบียดเบียนกันมามาก ดังนั้น และความขัดแย้งก็ย่อมมีมาก จนทำให้ต้องมีกฎกติกาเป็นขอบเขตให้ชัดเจนไว้ เพื่อหยุดยั้งการบีบคั้นและไม่ให้มีการละเมิดต่อกัน

แม้แต่ประเทศอเมริกาที่เกิดขึ้นมาจากกาแสวงหาความเป็นอิสระเสรี และปัจจุบันนี้เราเห็นว่า ที่ยกย่องเทิดทูนในเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้น ถอยหลัง

ความเจริญก้าวหน้าในอารยธรรม

บทภูมิหลังแห่งการถูกบีบคั้นให้ดั้นร่นแสวงหา

ก็ตาม จะต้องระลึกตระหนักไว้ด้วยว่า สิทธิมนุษย-
ไม่ว่า ก็ผ่านบทภูมิหลังของเหตุการณ์ความเป็นไปใน
ยาวนานของโลกหรือมนุษยชาติ และบทภูมิหลังนี้ก็
มนุษยเบียดเบียน แย่งชิง กดขี่ข่มเหงซึ่งกันและกัน
เหมือนกับว่า สิทธิมนุษยชนนี้ได้มาด้วยการต่อสู้
ตั้งแต่คิดที่ทำให้เกิดมีการจัดวางสิทธิมนุษยชนขึ้น
ก็เป็นมนุษยชาวตะวันตก แม้เราจะบอกว่าปฏิญญา
มนุษยชนตั้งขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็น
ทั่วโลกแต่ผู้นำความคิดในเรื่องนี้ก็คือชาวตะวันตก
การเบียดเบียนบีบคั้นกันอย่างรุนแรง และการ
นั้นดำเนินไปอย่างเป็นระบบและเป็นสถาบัน
ตะวันตกมีประวัติศาสตร์แห่งการรบราฆ่าฟันและ
มากมาย ตลอดเวลายาวนานและในขอบเขตที่กว้าง
ของการบีบคั้นเบียดเบียนกันทั้งระหว่างมนุษย์ใน
จะมนุษย์ต่างสังคม ไม่ต้องพูดถึงเรื่องใหญ่ในอดีต
acquisition (ศาลใต้สวนศรัทธา) เพียงยกตัวอย่าง
ก็ยากนัก เช่น ระหว่างผู้ปกครองกับราษฎรหรือผู้อยู่

ได้ปกครอง ในยุโรป รวมทั้งในอังกฤษ เคยมีการวางกฎกติกากันว่า
ถ้าผู้ปกครองนับถือศาสนาไหน นิกรายใด ราษฎรจะต้องนับถือ
ศาสนานั้นนิกรายนั้นด้วย มิฉะนั้น ก็อยู่ด้วยกันไม่ได้ และได้เกิดมี
การรบราฆ่าฟันกันด้วยเรื่องศาสนาอย่างรุนแรง จนทำให้ต้อง
อพยพหนีภัยไปต่างประเทศ ดังที่ประวัติศาสตร์ของอเมริกาก็มี
ส่วนสำคัญที่เป็นเรื่องของคนที่มนุษยชนหนีภัยสงครามหรือการกดขี่
เบียดเบียนกันทั้งในทางการเมืองและในทางศาสนา ที่เรียกว่า
persecution

ในระหว่างสังคม ก็เห็นได้ชัดว่า มนุษย์ชาวตะวันตกใน
ประเทศที่เจริญนั้น ได้ออกล่าเมืองขึ้นและครอบครองอาณานิคม
มากมาย มนุษย์ที่อยู่ในอาณานิคมหรือเมืองขึ้นนั้น ถูกกดขี่ข่มเหง
ถ้าพูดด้วยภาษาปัจจุบันก็เรียกว่าแทบไม่มีสิทธิมนุษยชนเลย

ประวัติศาสตร์ของชาวตะวันตกเป็นมาอย่างนี้ เขาผ่าน
ประสบการณ์ในการเบียดเบียนกันมามาก ดังนั้นการต่อสู้ดิ้นรน
และความขัดแย้งก็ย่อมมีมาก จนทำให้ต้องมีการวางกฎเกณฑ์
กติกาเป็นขอบเขตให้ชัดเจนไว้ เพื่อหยุดยั้งการบีบคั้นเบียดเบียน
และไม่ให้มีการละเมิดต่อกัน

แม้แต่ประเทศอเมริกาที่เกิดขึ้นมาจากการดิ้นรนต่อสู้เพื่อ
แสวงหาความเป็นอิสระเสรี และปัจจุบันนี้เราเห็นว่าเป็นประเทศผู้นำ
ที่ยกย่องเทิดทูนในเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้น ถอยหลังไปเมื่อ 100 ปีที่

แล้วนั่นเอง ก็ได้มีความเชื่อถืออย่างมากในลัทธิที่เรียกว่า “ดาร์วินเชิงสังคม” (Social Darwinism)

ทฤษฎีวิวัฒนาการของดาร์วินถือหลักว่า ธรรมชาติมีการคัดเลือกในตัวของมันเอง ซึ่งจะทำให้สัตว์ที่แข็งแรงเก่งกล้า และมีความเหมาะสม ดำรงอยู่ได้ ส่วนสัตว์ที่อ่อนแอ ไม่มีความสามารถ ก็ล้มหายตายดับ หรือสูญพันธุ์ไป ทฤษฎีของดาร์วินนี้ได้มีผู้นำมาใช้ในเชิงสังคม และประเทศอเมริกานี้ก็ได้มีคนจำนวนมากที่เชื่อถือ และได้รับอิทธิพลของลัทธิดาร์วินเชิงสังคมอย่างชนิดที่เรียกว่า ลึกซึ้งมากที่สุด ยิ่งกว่าในยุโรปที่เป็นถิ่นเกิดของลัทธิดาร์วินเชิงสังคมนั่นเอง จนกระทั่งกลายเป็นแนวคิดหลักในเชิงธุรกิจ ที่สนับสนุนการแข่งขันในการค้าขาย แม้ว่าในทางการเมือง ลัทธินี้จะไม่เป็นที่ยอมรับแล้วอย่างน้อยในระดับของการอ้างอิง แต่ในทางเศรษฐกิจอิทธิพลของลัทธินี้ก็ยังมีอยู่อย่างลึกซึ้งแม้ในปัจจุบัน

ภูมิหลังของการดิ้นรนต่อสู้และการเบียดเบียนข่มเหงกันมาก ทำให้มนุษย์ต้องมาวางกฎเกณฑ์กติกาเป็นกรอบขอบเขต และชาวตะวันตกก็มีความถนัดและความชำนาญในการวางกฎกติกาขึ้น เพราะจะต้องพิทักษ์รักษาสีทธิของตนเพื่อป้องกันอีกฝ่ายหนึ่งมิให้มาละเมิด

เรื่องที่กล่าวมานี้เป็นภูมิหลังอย่างหนึ่งซึ่งเป็นเหตุปัจจัยสำคัญแห่งการเกิดขึ้นของสิทธิมนุษยชน การรู้ภูมิหลังนี้จะทำให้เรา

วางท่าทีได้ถูกต้อง เมื่อสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นมาอยู่สิ่งดีที่จะช่วยให้มนุษย์เราไม่ละเมิดต่อกัน และไม่ทำกันและกัน ในการที่จะมีชีวิตอยู่รอดหรืออยู่ได้อย่างโอกาสที่จะเข้าถึงประโยชน์และความดีงามที่มีอยู่ในสิ่งอย่างใดก็ตาม สิทธิมนุษยชนนั้นคงไม่จบเพื่มีวิวัฒนาการต่อไปอีก

สิทธิมนุษยชน บนหนทางแห่งการเผชิญปัญหาความหมาย

กติกาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่เรียกว่า “ไปด้วยสิทธิมนุษยชน” ของสหประชาชาตินั้น เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ไม่นานแค่ 3 ปี คือ ค.ศ. ตกลงกันไว้ในวันที่ 10 ธันวาคม (ขอแทรกนิดเป็นเกร็ดตรงกันพอดีกับวันรัฐธรรมนูญของประเทศไทย)

หลังจากเกิดมีปัญญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน 1948 นี้แล้ว โลกก็เจริญต่อมา แล้วก็ปรากฏว่าได้เกิดซึ่งในสมัยนั้นยังไม่รู้ ไม่ได้ตระหนัก

จะขอยกตัวอย่าง ปัญหาสำคัญอย่างหนึ่ง ธรรมชาติแวดล้อม เมื่อประมาณ ค.ศ. 1970 เป็นประเทศซึ่งเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะสหรัฐ

ความเชื่ออย่างมากในลัทธิที่เรียกว่า “ดาร์วินเชิง (Darwinism)

วิวัฒนาการของดาร์วินถือหลักว่า ธรรมชาติมีการ
งมมันเอง ซึ่งจะทำให้สัตว์ที่แข็งแรงเก่งกล้า และมี
ดำรงอยู่ได้ ส่วนสัตว์ที่อ่อนแอ ไม่มีความสามารถ

หรือสูญพันธุ์ไป ทฤษฎีของดาร์วินนี้ได้มีผู้นำมา
และประเทศอเมริกานี้ก็ได้มีคนจำนวนมากที่เชื่อถือ

ของลัทธิดาร์วินเชิงสังคมอย่างชนิดที่เรียกว่า

ยิ่งกว่าในยุโรปที่เป็นถิ่นเกิดของลัทธิดาร์วินเชิง

จนกระทั่งกลายเป็นแนวคิดหลักในเชิงธุรกิจ ที่

ขึ้นในการค้าขาย แม้ว่าในทางการเมือง ลัทธินี้จะ

แล้วอย่างน้อยในระดับของการอ้างอิง แต่ในทาง

ของลัทธินี้ก็ยังมีอยู่อย่างลึกซึ้งแม้ในปัจจุบัน

ของการดิ้นรนต่อสู้และการเบียดเบียนข่มเหงกันมาก

มาวางกฎเกณฑ์กติกาเป็นกรอบขอบเขต และชาว

มถนัดและความชำนาญในการวางกฎกติกานี้

รักษารักษาสิทธิของตนเพื่อป้องกันอีกฝ่ายหนึ่งมิให้

แล้วมานี้เป็นภูมิหลังอย่างหนึ่งซึ่งเป็นเหตุปัจจัย

เกิดขึ้นของสิทธิมนุษยชน การรู้ภูมิหลังนี้จะทำให้เรา

วางท่าที่ได้ถูกต้อง เมื่อสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นมาอย่างนี้แล้ว ก็เป็น
สิ่งดีที่จะช่วยให้มนุษย์เราไม่ละเมิดต่อกัน และไม่ปิดกั้นโอกาสแก่
กันและกัน ในการที่จะมีชีวิตอยู่รอดหรืออยู่ได้อย่างดีที่สุด โดยมี
โอกาสที่จะเข้าถึงประโยชน์และความดีงามที่มีอยู่ในสังคมหรือในโลกนี้

อย่างไรก็ตาม สิทธิมนุษยชนนั้นคงไม่จบเท่านี้ แต่จะต้อง
มีวิวัฒนาการต่อไปอีก

สิทธิมนุษยชน บนหนทางแห่งการเผชิญปัญหาใหม่และ ขยายความหมาย

กติกาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่เรียกว่า “ปฏิญญาสากลว่า
ด้วยสิทธิมนุษยชน” ของสหประชาชาตินั้น เกิดขึ้นนานแล้วตั้งแต่
หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ไม่นานแค่ 3 ปี คือ ค.ศ. 1948 โดยได้
ตกลงกันไว้ในวันที่ 10 ธันวาคม (ขอแทรกนิดเป็นเกร็ดความรู้ว่ามา
ตรงกันพอดีกับวันรัฐธรรมนูญของประเทศไทย)

หลังจากเกิดมีปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในปี ค.ศ.
1948 นี้แล้ว โลกก็เจริญต่อมา แล้วก็ปรากฏว่าได้เกิดมีปัญหาใหม่ ๆ
ซึ่งในสมัยนั้นยังไม่รู้ ไม่ได้ตระหนัก

จะขอยกตัวอย่าง ปัญหาสำคัญอย่างหนึ่ง ก็คือ ปัญหา
ธรรมชาติแวดล้อม เมื่อประมาณ ค.ศ. 1970 เป็นระยะที่เมืองฝรั่ง
ซึ่งเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาได้เริ่ม

ตระหนักรู้ถึงปัญหาธรรมชาติแวดล้อมที่เสื่อมโทรม มีมลภาวะ และเป็นภัยอันตรายที่ย้อนกลับมาถึงมนุษย์ ต่อมาความตื่นตัวในเรื่องนี้ก็ได้แผ่ขยายกว้างขวางไปทั่วโลก จนกระทั่งมีการประชุมสุดยอดในเรื่องสิ่งแวดล้อม เมื่อปี ค.ศ. 1972 เป็น Earth Summit ครั้งแรก ต่อจากนั้น มนุษย์ก็ได้ให้ความสนใจกับเรื่องนี้มากกว่า เราจะต้องพยายามพิทักษ์รักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมให้ได้

ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมในด้านธรรมชาตินี้จะโยงเข้ามาหาเรื่องสิทธิมนุษยชน เช่นมีความเป็นไปได้ว่า ต่อไปนี้จะต้องมีการแก้ไขปรับปรุง หรืออาจจะมีการวางกฎเกณฑ์เพิ่มขึ้นมาในเรื่องสิทธิมนุษยชนว่า สิทธิมนุษยชนนั้นมีเฉพาะเรื่องของการปฏิบัติต่อกันระหว่างมนุษย์เท่านั้น สิทธินั้นเราจะมองเฉพาะการปฏิบัติของมนุษย์ต่อมนุษย์เท่านั้นไม่ได้แล้ว แต่จะต้องมองออกไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติด้วย

ที่จริง การที่เราหันไปคำนึงถึงธรรมชาติแวดล้อมนั้นก็มุ่งเพียงเพื่อให้มนุษย์อยู่ดี เวลานี้มนุษย์ก็ยังสนใจแต่ในแง่นี้ กล่าวคือการที่มนุษย์คิดจะไปพิทักษ์รักษาธรรมชาตินั้น ใจจริงก็มุ่งที่ผลประโยชน์ของมนุษย์เอง เพื่อให้มนุษย์อยู่ดีหรืออยู่รอดเป็นต้น โดยเห็นว่า เมื่อธรรมชาติเสียหายแล้วอันตรายก็จะมาถึงตน เช่นการที่มนุษย์ไปยึดครองที่ดินหรือสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติเอามาเป็นสมบัติของตน และสามารถปฏิบัติต่อทรัพย์สินของตนอย่างไรก็ได้

โดยถือว่าเป็นสิทธิในทรัพย์สินนั้น แต่ต่อไปก็อาจจะที่บุคคลกระทำต่อทรัพย์สินที่(ถือว่า)เป็นของตนนั้น กระทบส่งมาทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่โลกหรือจนกลายเป็นว่าบุคคลกระทำตามสิทธิต่อทรัพย์สินเป็นการละเมิดต่อมนุษยชาติก็ได้

บางคนอาจจะมองกว้างไกลกว่านั้นอีก ธรรมชาติในตัวของมันเองมีสิทธิหรือไม่ ยกตัว deer จำนวนเป็นต้น ดังที่ได้มีบางคนเริ่มมองแล้วว่า ถ้าเอามาใช้งานหรือเอามาเป็นเครื่องประกอบบาชีฟ ด้นำมาฝึกให้เล่นแสดงต่างๆ ก็น่าจะมีสิทธิในชีวิตอิสระเสรีของมันเคยมีเรื่องถึงกับว่า คนผู้หนึ่งไปลอบ 2 ตัว ออกจากที่เขาเลี้ยงไว้ จนเกิดการพิพาทซึ่งก็ปล่อยปลาโลมาไปนี้ถูกฟ้องว่าละเมิดต่อทรัพย์สินคือลักทรัพย์ แต่คนที่ปล่อยปลาโลมาไปก็ถือว่า เขาเอง แต่เขาช่วยเหลือสัตว์นั้นให้ได้รับอิสรภาพ ะควรมีสิทธิในชีวิตและอิสรภาพของมัน อย่างนี้เป็นต้น

ปัญหาอย่างนี้จะขยายต่อไป เพราะเป็นความอยู่ดีของมนุษยชาติ และโลกเวลานี้ก็ไร้พรมแดน มีความรู้ตระหนักเพิ่มขึ้น สิ่งที่ไม่เคยรู้ไม่เคยคิดหรือคิดขึ้นมามีเป็นปัญหา มนุษย์ที่เรียกว่ามีอารย

พุทธธรรมชาติแวดล้อมที่เสื่อมโทรม มีมลภาวะ และที่ย้อนกลับมาถึงมนุษย์ ต่อมาความตื่นตัวในเรื่องกว้างขวางไปทั่วโลก จนกระทั่งมีการประชุมสุดยอดเมื่อปี ค.ศ. 1972 เป็น Earth Summit ครั้งแรก มนุษย์ก็ได้ให้ความสนใจกับเรื่องนี้มากกว่า เราจะต้องรักษาสันติแวดล้อมให้ได้

เรื่องสิ่งแวดล้อมในด้านธรรมชาตินี้จะโยงเข้ามาคุยกัน เช่นมีความเป็นไปได้ว่า ต่อไปนี้จะต้องมีการหรืออาจจะมีการวางกฎเกณฑ์เพิ่มขึ้นมาในเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้นมิใช่เฉพาะเรื่องของการปฏิบัติต่อมนุษย์เท่านั้น สิทธิที่เราจะมองเฉพาะการปฏิบัติของมนุษย์เท่านั้นไม่ได้แล้ว แต่จะต้องมองออกไปถึงความสัมพันธ์กับธรรมชาติด้วย

การที่เราหันไปคำนึงถึงธรรมชาติแวดล้อมนั้นก็มุ่งอยู่ดี เวลานั้นมนุษย์ก็ยังสนใจแต่ในแง่นี้ กล่าวคือจะไปพิทักษ์รักษาสันติธรรมชาตินั้น ใจจริงก็มุ่งที่ผลประโยชน์เอง เพื่อให้มนุษย์อยู่ดีหรืออยู่รอดเป็นต้น โดยธรรมชาติเสียหายแล้วอันตรายก็จะมาถึงตน เช่นการที่องค์ที่ดินหรือสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติเอามาเป็นและสามารถปฏิบัติต่อทรัพย์สินของตนอย่างไรก็ได้

โดยถือว่าเป็นสิทธิในทรัพย์สินนั้น แต่ต่อไปก็อาจจะมีปัญหาว่า การที่บุคคลกระทำต่อทรัพย์สินที่(ถือว่าเป็น)เป็นของตนเองนั้นแหละ จะมีผลกระทบส่งมาทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่โลกหรือแก่ประเทศชาติจนกลายเป็นว่าบุคคลกระทำตามสิทธิต่อทรัพย์สินของตน แต่เป็นการละเมิดต่อมนุษยชาติก็ได้

บางคนอาจจะมองกว้างไกลกว่านั้นอีก โดยนึกคิดไปว่า ธรรมชาติในตัวของมันเองมีสิทธิหรือไม่ ยกตัวอย่างเช่น สัตว์เดรัจฉานเป็นต้น ดังที่ได้มีบางคนเริ่มมองแล้วว่า สัตว์ต่าง ๆ ที่เราเอามาใช้งานหรือเอามาเป็นเครื่องประกอบอาชีพ ดังเช่นปลาโลมาที่นำมาฝึกให้เล่นแสดงต่างๆ ก็น่าจะมีสิทธิในชีวิตหรือในความเป็นอิสระเสรีของมันเคยมีเรื่องถึงกับว่าคนผู้หนึ่งไปลอบปล่อยปลาโลมา 2 ตัว ออกจากที่เขาเลี้ยงไว้ จนเกิดการพิพาทซึ่งกันและกัน คนที่ปล่อยปลาโลมาไปนี้ถูกฟ้องว่าละเมิดต่อทรัพย์สินของอีกฝ่ายหนึ่งคือลัทธิทรัพย์สิน แต่คนที่ปล่อยปลาโลมาไปก็ถือว่า เขาไม่ได้ทำเพื่อตัวเขาเอง แต่เขาช่วยเหลือสัตว์นั้นให้ได้รับอิสรภาพ เพราะปลาโลมาก็ควรมีสิทธิในชีวิตและอิสรภาพของมัน อย่างนี้เป็นต้น

ปัญหาอย่างนี้จะขยายต่อไป เพราะเป็นเรื่องที่กระทบถึงความอยู่ดีของมนุษยชาติ และโลกเวลานี้ก็ไร้พรมแดน ทำให้มนุษยชาติมีความรู้ตระหนักเพิ่มขึ้น สิ่งที่ไม่เคยรู้ไม่เคยคิดว่าเป็นปัญหาก็คือหรือคิดขึ้นมาว่าเป็นปัญหา มนุษย์ที่เรียกว่ามีอารยธรรม จะต้อง

เตรียมพัฒนาเผ่าพันธุ์ของตนไว้ให้พร้อม มิใช่เพียงเพื่อจะมารับ
เสวยความสุข และมีใช้เพียงเพื่อจะมารับมือกับปัญหาที่เพิ่มมากขึ้น
แต่เพื่อให้สามารถสร้างสรรค์โลกที่มีสันติสุขโดยมิใช่เป็นผู้ก่อปัญหา
ท่าทีและการปฏิบัติที่ถูกต้องต่อเรื่องสิทธิมนุษยชน ก็เป็นบท
ทดสอบการพัฒนาของมนุษย์นี้อย่างหนึ่ง

ขอแทรกเรื่องเกร็ดข้อหนึ่ง ในช่วงไม่กี่ปีมานี้ ผู้ที่นิยมเรื่อง
สิทธิสตรีได้เกิดความตื่นตัว ที่เรียกว่าเป็น “feminism” จากความ
ตื่นตัวในขั้นหนึ่งก็ได้เกิดความรู้สึกรังเกียจแม้กระทั่งถ้อยคำต่างๆ
ที่พูดกันมาในภาษาอังกฤษ ซึ่งในเวลาพูดถึงมนุษย์ นิยมใช้คำเรียก
แบบเพศชายเป็น man หรือแม้แต่เมื่อใช้คำกลางๆ อย่าง one หรือ
everyone เวลาใช้คำแทน ก็ว่า his หรือ him เป็นต้น ผู้ที่นิยม
สิทธิสตรีก็ถือว่าการใช้คำพูดอย่างนี้ เป็นการข่มขู่หรือกดขี่ทางเพศ
ปัจจุบันนี้เมื่อจะกล่าวอ้างถึงคนให้รวมทั้งสองเพศ จึงต้องใช้คำที่
เป็นกลางจริงๆ เช่น human being และใช้สรรพนามให้ครบ เช่น
his or her

เรื่องนี้ทำให้นักข่าวว่า เมื่อมีการตราสิทธิมนุษยชนเป็น
ปฏิญญาสากลของสหประชาชาติออกมาในปี 1948 ยังไม่มีความ
ตื่นตัวเรื่องนี้ จึงปรากฏว่าในปฏิญญาสากลนี้เองก็เขียนสรรพนาม
แทนคนไว้โดยใช้คำว่า his ซึ่งเป็นผู้ชาย ต่อไปฝ่ายผู้หญิงที่
เรียกร้องสิทธิอาจจะกล่าวขึ้นมาว่า แม้แต่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิ

มนุษยชนนี้ ก็ละเมิดสิทธิมนุษยชน คือไม่ให้ความ
ความเป็นชายและเป็นหญิง เรื่องนี้เป็นตัวอย่าง ขอบ
เช่นใน Article 10 ซึ่งชัดเจนว่าใช้คำว่า his ไม่มี
ที่นึกไม่ถึงและคงไม่เจตนา ที่ยกมาเป็นตัวอย่างให้ข้อ

อย่างไรก็ตาม การมีปฏิญญาสากลว่าด้วย
เป็นหลักประกัน อย่างน้อยก็เป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่จะ
อยู่กันด้วยดียิ่งขึ้น และนับว่าเป็นความเจริญของ
อารยธรรม แต่เราไม่ถือว่าสิ้นสุด และคงจะต้อง
จะปรับปรุงแก้ไขกันต่อไป แต่ข้อสำคัญก็คือ เรา
วัตถุประสงค์ที่แท้ของการมีสิทธิมนุษยชน ที่พูด
วัตถุประสงค์ที่แท้ ก็เพราะว่า ถ้าเราไม่รู้ตระหนัก
เอาใจใส่จับไว้ให้แน่นมันชัดเจนแล้ววัตถุประสงค์ก็
เมื่อวัตถุประสงค์แปรไป การใช้ประโยชน์ก็อาจจะไม่

สิทธิมนุษยชน เป็นฐานที่จะต้องใช้ในการก้าว สร้างสันติสุข

การมีสิทธิมนุษยชนนั้นเพื่ออะไร แน่นอนว่า
และความอยู่กันอย่างมีสันติสุขของโลก หรือของมนุ
การที่จะเป็นหลักประกันให้มนุษย์มีชีวิตดีงาม และ
ร่มเย็นมีสันติสุขนั้น แม้เราจะยอมรับว่าสิทธิมนุษยชน

าพันธฺ์ของตนไว้ให้พร้อม มิใช่เพียงเพื่อจะมารอรับ
และมิใช่เพียงเพื่อจะมารับมือกับปัญหาที่เพิ่มมากขึ้น
ธสร้างสรรคโลกที่มีสันติสุขโดยมิใช่เป็นผู้ก่อปัญหา
ปฏิบัติที่ถูกต้องต่อเรื่องสิทธิมนุษยชน ก็เป็นบท
นาของมนุษย์นึ่งอย่างหนึ่ง

กเรื่องเกร็ดข้อหนึ่ง ในช่วงไม่กี่ปีมานี้ ผู้ที่นิยมเรื่อง
ความตื่นตัว ที่เรียกว่าเป็น “feminism” จากความ
งก็ได้เกิดความรู้สึกรังเกียจแม้กระทั่งถ้อยคำต่างๆ
ษาอังกฤษ ซึ่งในเวลาพูดถึงมนุษย์ นิยมใช้คำเรียก
น man หรือแม้แต่เมื่อใช้คำกลางๆ อย่าง one หรือ
ใช้คำแทน ก็ว่า his หรือ him เป็นต้น ผู้ที่นิยม
การใช้คำพูดอย่างนี้ เป็นการข่มขู่หรือกีดกันทางเพศ
กล่าวอ้างถึงคนให้รวมทั้งสองเพศ จึงต้องใช้คำที่
เช่น human being และใช้สรรพนามให้ครบ เช่น

ำให้นึกขำๆ ว่า เมื่อมีการตราสิทธิมนุษยชนเป็น
องสหประชาชาติออกมาในปี 1948 ยังไม่มีความ
จึงปรากฏว่าในปฏิญญาสากลนี้เองก็เขียนสรรพนาม
ใช้คำว่า his ซึ่งเป็นผู้ชาย ต่อไปฝ่ายผู้หญิงที่
จะกล่าวขึ้นมานว่า แม้แต่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิ

มนุษยชนนี้ ก็ละเมิดสิทธิมนุษยชน คือไม่ให้ความเสมอภาคต่อ
ความเป็นชายและเป็นหญิง เรื่องนี้เป็นตัวอย่าง ขอให้ดูปฏิญญานั้น
เช่นใน Article 10 ซึ่งชัดเจนว่าใช้คำว่า his ไม่มี her นี่เป็นเรื่อง
ที่นึกไม่ถึงและคงไม่เจตนา ที่ยกมาเป็นตัวอย่างให้ขำขัน

อย่างไรก็ตาม การมีปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนก็
เป็นหลักประกัน อย่างน้อยก็เป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่จะช่วยให้มนุษย์
อยู่กันด้วยดียิ่งขึ้น และนับว่าเป็นความเจริญงอกงามอย่างหนึ่ง
ของอารยธรรม แต่เราไม่ถือว่าสิ้นสุด และคงจะต้องมาพิจารณาที่
จะปรับปรุงแก้ไขกันต่อไป แต่ข้อสำคัญก็คือ เราจะต้องคำนึงถึง
วัตถุประสงค์ที่แท้ของการมีสิทธิมนุษยชน ที่พูดว่าต้องคำนึงถึง
วัตถุประสงค์ที่แท้ ก็เพราะว่า ถ้าเราไม่รู้ตระหนัก และไม่คอย
เอาใจใส่จับไว้ให้แน่นมันชัดเจนแล้ววัตถุประสงค์ก็อาจจะแปรไปได้
เมื่อวัตถุประสงค์แปรไป การใช้ประโยชน์ก็อาจจะไม่ถูกต้อง

สิทธิมนุษยชน เป็นฐานที่จะต้องใช้ในการก้าวต่อไปสู่การ สร้างสันติสุข

การมีสิทธิมนุษยชนนั้นเพื่ออะไร แน่แน่นอนว่าเพื่อชีวิตที่ดีงาม
และความอยู่กันอย่างมีสันติสุขของโลก หรือของมนุษยชาติ แต่ใน
การที่จะเป็นหลักประกันให้มนุษย์มีชีวิตดีงาม และอยู่ร่วมกันอย่าง
ร่มเย็นมีสันติสุขนั้น แม้เราจะยอมรับว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งสำคัญ

แต่ก็คงไม่เพียงพอ หมายความว่า สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญมากในการที่จะช่วยมนุษย์ให้มีชีวิตที่ดีงามมีความสุข แต่การมีเพียงสิทธิมนุษยชนนั้นก็คงไม่เพียงพอ ทำไมจึงว่าอย่างนี้

ขอยกตัวอย่างง่าย ๆ ในเรื่องพ่อแม่เลี้ยงลูก การที่พ่อแม่เลี้ยงลูกนั้นคงไม่ใช่เลี้ยงเพียงแค่ว่าตามสิทธิของลูก แต่พ่อแม่ให้แก่ลูกเกินกว่าสิทธิที่ลูกจะต้องได้รับ ที่เรากำหนดว่าเป็นหลักประกันพื้นฐานสำหรับการดำรงอยู่ของลูก พ่อแม่เลี้ยงลูกด้วยความรักมีเมตตา โดยไม่หวังแต่ครุ่นคิดว่าลูกมีสิทธิแค่ไหน และด้วยจิตใจที่ให้แก่ลูกอย่างนี้แหละจึงทำให้มนุษยชาติอยู่มาได้ด้วยดี

ที่ว่านี้หมายความว่า เราจะต้องมอง 2 ด้าน ด้านหนึ่ง สิทธิเป็นหลักประกันพื้นฐานที่เราจะต้องพยายามไม่ให้ขาด แต่เราก็จะต้องไม่จำกัดอยู่แค่สิทธิ เราต้องไปไกลเกินกว่าสิทธิ เพราะดังที่ได้กล่าวแล้ว พ่อแม่ให้แก่ลูกไม่ใช่เพียงเพราะลูกมีสิทธิ แต่ให้ด้วยน้ำใจ ซึ่งให้โดยไม่คำนึงถึงสิทธิของลูกเลยว่า เขาได้แค่นี้ก็พอแล้ว แต่พ่อแม่ให้เกินกว่านั้น ลูกจึงมีชีวิตที่ดี และสังคมจึงมั่นคงอยู่มาสู่ทุกด้วยเหตุดังกล่าวมา ถ้าจะให้โลกนี้ดำรงอยู่ได้ด้วยดี จะต้องมีความค่าทางด้านจิตใจ เช่น ความมีเมตตา กรุณา เป็นต้น อย่างที่พ่อแม่มีต่อลูก

ฉะนั้น เรื่องสิทธิมนุษยชนจึงเป็นเพียงด้านหนึ่ง หรือระดับหนึ่งแห่งความเจริญของงามของมนุษย์ แต่อย่างที่เราได้กล่าวแล้วว่า ไม่

เพียงพอ ถ้าเราไม่ตระหนักในเรื่องนี้ไว้ให้ดี ก็อาจเป็นสุดโต่ง 2 แบบ

บางถิ่นบางสังคมก็ไปสุดโต่งหนึ่ง คือ ไม่คำนึงถึงสิทธิของมนุษย์ไม่คำนึงถึงความปลอดภัยไม่ใส่ใจต่ออิสลาม มีการละเมิดต่อชีวิตและทรัพย์สินตลอดจนอิสรภาพบุคคลอยู่เสมอ

ส่วนอีกสังคมหนึ่งก็ไปอีกสุดโต่งตรงกันข้าม การรักษาเรียกร้องสิทธิ เป็นอยู่กันแค่นี้เป็นไปตาม

ภาวะที่สุตโตงนี้ล้วนทำให้เกิดปัญหา สำคัญคำนึงถึงสิทธิอะไรเลย ก็ชัดเจนอยู่แล้วว่าไม่ได้เป็นอันตรายต่อสังคมมนุษย์ และก็มีตัวอย่างที่พอให้เห็น ยกมาให้ดูในที่นี้ ส่วนสุดโต่งอีกด้านหนึ่งในทางตรง พวกก็มีความมุ่งคำนึงกันแต่เรื่องสิทธิ ซึ่งเป็นเรื่องจะเอา แล้วก็คอยเรียกร้อง หรือคอยพิทักษ์สิทธิของตนในบางประเทศหรือบางสังคม

ขอยกตัวอย่าง ประเทศอเมริกาก็มีความไม่ไม่น้อย จนกระทั่งเกิดเป็นปัญหาว่าในปัจจุบัน ไม่ดีคือการฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายในการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลทั่วไป เช่น เพื่อนบ้านกับเพื่อนบ้าน หรือเป็นต้น แม้แต่ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกก็มี

ขอ หมายความว่า สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญ
 ่วยมนุษย์ให้มีชีวิตที่ดีงามมีความสุข แต่การมีเพียง
 นี้คงไม่เพียงพอ ทำไมจึงว่าอย่างนี้
 ่วยอย่างง่าย ๆ ในเรื่องพ่อแม่เลี้ยงลูก การที่พ่อ
 ่งไม่ใช่เลี้ยงเพียงแค่ว่าตามสิทธิของลูก แต่พ่อแม่ให้
 สิทธิที่ลูกจะต้องได้รับ ที่เรากำหนดว่าเป็น
 ฐานสำหรับการดำรงอยู่ของลูก พ่อแม่เลี้ยงลูกด้วย
 ๑ โดยไม่มัวแต่ครุ่นคิดว่าลูกมีสิทธิแค่ไหน และ
 ูกอยู่อย่างนี้แหละจึงทำให้มนุษยชาติอยู่มาได้ด้วยดี
 หมายความว่า เราจะต้องมอง 2 ด้าน ด้านหนึ่ง สิทธิ
 พื้นฐานที่เราจะต้องพยายามไม่ให้ขาด แต่เราก็จะ
 ละสิทธิ เราต้องไปไกลเกินกว่าสิทธิ เพราะดังที่ได้
 ้ให้แก่มนุษย์ไม่ใช่เพียงเพราะลูกมีสิทธิ แต่ให้ด้วยน้ำใจ
 ึงถึงสิทธิของลูกเลยว่า เขาได้แค่นี้ก็พอแล้ว แต่พ่อ
 น ลูกจึงมีชีวิตที่ดี และสังคมจึงมั่นคงอยู่ผาสุก
 ๑ มา ถ้าจะให้โลกนี้ดำรงอยู่ได้ด้วยดี จะต้องมียุค
 ๑ เช่น ความมีเมตตา กรุณา เป็นต้น อย่างที่พ่อแม่
 เรื่องสิทธิมนุษยชนจึงเป็นเพียงด้านหนึ่ง หรือระดับ
 ธิญ์ของงามของมนุษย์ แต่อย่างที่เราว่าแล้วว่า ไม่

เพียงพอ ถ้าเราไม่ตระหนักในเรื่องนี้ไว้ให้ดี ก็อาจจะมีการปฏิบัติที่
 เป็นสุดโต่ง 2 แบบ

บางถิ่นบางสังคมก็ไปสุดโต่งหนึ่ง คือ ไม่คำนึงเลยถึงชีวิต
 มนุษย์ไม่คำนึงถึงความปลอดภัยไม่ใส่ใจต่ออิสรภาพของเขาเป็นต้น
 มีการละเมิดต่อชีวิตและทรัพย์สินตลอดจนอิสรภาพเสรีภาพของ
 บุคคลอยู่เสมอ

ส่วนอีกสังคมหนึ่งก็ไปอีกสุดโต่งตรงกันข้าม คือ เอาแต่
 การรักษาเรียกร้องสิทธิ เป็นอยู่กันแค่นี้เป็นไปตามสิทธิ

ภาวะที่ สุดโต่งนี้ล้วนทำให้เกิดปัญหา สำหรับฝ่ายที่ว่าไม่
 คำนึงถึงสิทธิอะไรเลย ก็ชัดเจนอยู่แล้วว่าไม่ดีแน่ เพราะเป็น
 อันตรายต่อสังคมมนุษย์ และก็มีตัวอย่างที่พอให้เห็น ซึ่งคงไม่ต้อง
 ยกมาให้ดูในที่นี้ ส่วนสุดโต่งอีกด้านหนึ่งในทางตรงข้าม มนุษย์บาง
 พวกก็มัวหมกมุ่นคำนึงกันแต่เรื่องสิทธิ ซึ่งเป็นเรื่องของการที่จะได้
 จะเอา แล้วก็คอยเรียกร้อง หรือคอยพิทักษ์สิทธิของตน ซึ่งก็มีอยู่
 ในบางประเทศหรือบางสังคม

ขอยกตัวอย่าง ประเทศอเมริกาก็มีความโน้มเอียงด้านนี้อยู่
 ไม่น้อย จนกระทั่งเกิดเป็นปัญหาว่าในปัจจุบัน ไม่ต้องพูดถึงการ “ชู”
 คือการฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายในการละเมิดสิทธิกัน ระหว่าง
 คู่ความทั่วไป เช่นเพื่อนบ้านกับเพื่อนบ้าน หรือคนไข้กับแพทย์
 เป็นต้น แม้แต่ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกก็มีความโน้มเอียง

ที่จะเป็นเรื่องของการปฏิบัติต่อกันเพียงเพื่อให้เป็นไปตามสิทธิ ถ้าเป็นอย่างนี้ อะไรจะเกิดขึ้น เมื่อแต่ละฝ่ายก็จะเอาแก่ตนให้มากที่สุด และจะทำให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งก็เพราะเป็นสิทธิและตามสิทธิของเขา ในขณะที่ฉันก็จะรักษาสหสิทธิของฉันด้วย เช่น พ่อแม่ก็อาจจะคอยตรวจดูว่าลูกมีสิทธิแค่ไหน และทำให้แค่นั้น เพื่อมิให้ละเมิด แต่พร้อมกันนั้นก็คอยจ้องระวังไม่ให้กระทบสิทธิของตนในการพักผ่อนหาความสนุกสนานบันเทิง ที่เรียกว่าสิทธิใน leisure

ถ้าพ่อแม่คิดอย่างนี้ การเลี้ยงลูกจะเป็นอย่างไร ก็เลี้ยงไปตามสิทธิ โดยที่ต่างฝ่ายต่างจะเอาจากกันให้มากที่สุด และคอยปกป้องพิทักษ์สิทธิของตน ลูกก็ต้องคอยพิทักษ์สิทธิของตนว่า พ่อแม่ให้ฉันครบตามสิทธิของฉันหรือไม่ ถ้าไม่ครบฉันจะเรียกร้อง พ่อแม่ละเมิดต่อฉันไหม ถ้าละเมิดฉันจะฟ้องตำรวจ

ปัญหานี้ปัจจุบันในสังคมอเมริกันมีเรื่องราวเกิดขึ้นมาให้กล่าวขานกันหนาหูมากขึ้นๆ พ่อแม่ทำอะไรลูกผิดหนึ่ง ลูกอาจโทรศัพท์ไปฟ้องตำรวจ หรือไปฟ้องครู แล้วครูก็เรียกตำรวจมาจับพ่อแม่ เป็นปัญหามาหลายปีแล้ว สังคมอเมริกันก็รู้ตัวอยู่พอสมควรว่า เป็นสังคมที่ระบบครอบครัวแตกสลายแล้ว สถาบันครอบครัวแทบจะดำรงอยู่ไม่ได้

อารยชนถือกันว่าสถาบันครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคมมนุษย์ ถ้าครอบครัวแตกสลายแล้ว สังคมนั้นก็ตกอยู่ใน

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต)

ภาวะเสี่ยงภัย ฉะนั้นเวลานี้ชาวอเมริกันจึงขาดความในสังคมของตน เรื่องนี้ก็ต้องรู้กันไว้ เพราะมิใช่จะคนเข้าใจว่าสังคมอเมริกันเป็นสังคมที่เรียบร้อยดีงามนั้นก็อาจจะต้องใช้คำรุนแรงว่าเป็นคนหุบตาเถื่อนไม่แท้จริงนั้นสังคมอเมริกันก็อยู่ในสภาพที่อ่อนแออ่อนแอ เรื่องที่เราจะต้องรู้เท่าทันเพื่อจะปฏิบัติต่อสถานกาโดยไม่ประมาท

ภาวะสุดโต่งสองด้านนั้น อาจจะพูดแสดงลักษณะในสังคมใด มนุษย์ไม่คำนึงถึงสิทธิของกันให้ให้มีการละเมิดต่อชีวิต ต่อทรัพย์สิน มีการกีดกันบุคคลชาติผิวสีผิว สักคนนั้นยังเข้าไม่ถึงความมี

ส่วนในสังคมใด มนุษย์บีบรัดตัวให้คับแคบคอยระแวงระวังในการที่จะปกป้องพิทักษ์สิทธิของตนเอง แม้แต่พ่อแม่กับลูกก็อยู่กันด้วยท่าทีของการปกป้องและสังคมนั้นถือว่าใกล้ถึงจุดอดวสานของอารยธรรม

เอาเป็นว่า ระวังอย่าไปสู่สุดโต่ง 2 อย่างนี้ ต้องมีความสำนึกตระหนักในวัตถุประสงค์ที่แท้ของมนุษยชน ซึ่งในที่นี้หมายถึง ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ถ้าเรามองโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของมนุษยชนมีขึ้นมาเพื่อเป็นหลักประกันพื้นฐานให้มนุษย์

องการปฏิบัติต่อกันเพียงเพื่อให้เป็นไปตามสิทธิ ถ้า
ไรจะเกิดขึ้น เมื่อแต่ละฝ่ายก็จะเอาแก่ตนให้มากที่สุด
อีกฝ่ายหนึ่งก็เพราะเป็นสิทธิและตามสิทธิของเขา
จะรักษาสหิทธิของตนด้วย เช่น พ่อแม่ก็อาจจะคอย
สิทธิแค่ไหน และทำให้แค่นั้น เพื่อมิให้ละเมิด แต่
อาจจ้องระวังไม่ให้กระทบสิทธิของตนในการพักผ่อน
นันทนันทิง ที่เรียกว่าสิทธิใน leisure

เมื่อดูอย่างนี้ การเลี้ยงลูกจะเป็นอย่างไร ก็เลี้ยงไป
ที่ต่างฝ่ายต่างจะเอาจากกันให้มากที่สุด และคอย
สิทธิของตน ลูกก็ต้องคอยพิทักษ์สิทธิของตนว่า พ่อ
แม่สิทธิของฉันหรือเปล่า ถ้าไม่ครบฉันจะเรียกร้อง
ฉันใหม่ ถ้าละเมิดฉันจะฟ้องตำรวจ

นี่ปัจจุบันในสังคมอเมริกันมีเรื่องราวเกิดขึ้นมาให้
นาหูมากขึ้นๆ พ่อแม่ทำอะไรลูกผิดหนึ่ง ลูกอาจ
งตำรวจ หรือไปฟ้องครู แล้วครูก็เรียกตำรวจมาจับ
กฎหมายหลายปีแล้ว สังคมอเมริกันก็รู้ตัวอยู่พอ
นสังคมที่ระบบครอบครัวแตกสลายแล้ว สถาบัน
จะดำรงอยู่ไม่ได้

นถือกันว่าสถาบันครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานของ
ถ้าครอบครัวแตกสลายแล้ว สังคมนั้นก็ตกอยู่ใน

ภาวะเสี่ยงภัย ฉะนั้นเวลานี้ชาวอเมริกันจึงขาดความมั่นใจอย่างมาก
ในสังคมของตน เรื่องนี้ก็ต้องรู้กันไว้ เพราะมิใช่จะเป็นอย่างที่ว่า
คนเข้าใจว่าสังคมอเมริกันเป็นสังคมที่เรียบร้อยดีงาม ถ้าเข้าใจอย่าง
นั้นก็ต้องใช้คำรุนแรงว่าเป็นคนหูเบาตาเถื่อนไม่รู้ความเป็นจริง
แท้จริงนั้นสังคมอเมริกันก็อยู่ในสภาพที่อ่อนแออ่อนเปลี้ย ซึ่งเป็น
เรื่องที่เราจะต้องรู้เท่าทันเพื่อจะปฏิบัติต่อสถานการณ์ได้ถูกต้อง
โดยไม่ประมาท

ภาวะสุดโต่งสองด้านนั้น อาจจะพูดแสดงลักษณะได้ดังนี้

ในสังคมใด มนุษย์ไม่คำนึงถึงสิทธิของกันและกัน ปล่อยให้
ให้มีการละเมิดต่อชีวิต ต่อทรัพย์สิน มีการกัดกันแบ่งแยก ทำให้
บุคคลขาดอิสระเสรีภาพ สังคมนั้นยังเข้าไม่ถึงความมีอารยธรรม

ส่วนในสังคมใด มนุษย์บีบบรัดตัวให้คับแคบลงด้วยการ
คอยระวังระวังในการที่จะปกป้องพิทักษ์สิทธิของตน จนกระทั่ง
แม้แต่พ่อแม่กับลูกก็อยู่กันด้วยท่าทีของการปกป้องและเรียกร้องสิทธิ
สังคมนั้นชื่อว่าใกล้ถึงจุดอวสานของอารยธรรม

เอาเป็นว่า ระวังอย่าไปสู่สุดโต่ง 2 อย่างนั้น โดยที่เราจะ
ต้องมีความสำนึกตระหนักในวัตถุประสงค์ที่แท้ของการมีสิทธิ
มนุษยชน ซึ่งในที่นี้หมายถึง ปฏินญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
ของสหประชาชาติ ถ้าเรามองโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ที่แท้ว่า สิทธิ
มนุษยชนมีขึ้นมาเพื่อเป็นหลักประกันพื้นฐานให้มนุษย์เข้าถึงชีวิตที่

ดิงาม และสังคมที่มีสันติสุขแล้ว เราจะไม่หยุดอยู่แค่เรื่องของการมีสิทธิ ใช้สิทธิ พิทักษ์สิทธิ รักษาสิทธิ แต่เราจะใช้สิทธินี้เป็นหลักประกันพื้นฐานและเป็นฐานที่จะก้าวไปสู่สังคมที่ดีงามกว่านั้น ซึ่งอาจจะพูดว่า เราจะก้าวขึ้นไปสู่สังคมแห่งการเอื้ออาทรต่อกัน สังคมอย่างนี้จึงจะอยู่ได้ โดยมีสันติสุขที่แท้จริง

สิทธิมนุษยชน ยังไม่เพียงพอและอาจเสี่ยงภัยถ้าคนยังไม่พัฒนา

ถ้าเราไม่ระลึกไว้ในแง่หนึ่ง บางทีการใช้สิทธิ และพิทักษ์รักษาสิทธิ ก็อาจจะเขวคลาดเคลื่อนเพี้ยนออกไป จนเกิดปัญหาขึ้นจากการใช้สิทธิ ที่เอากฎหมายหรือกติกาของสังคมมาเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์ หรือก่อความหวาดระแวงกัน เช่น การที่เพื่อนบ้านต่างก็คอยระวังว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะมาละเมิดสิทธิของตน ก็ทำให้สูญเสียไมตรีจิตอยู่แล้ว ยิ่งปัจจุบันนี้ บางทีมีความคิดจ้องจะหาผลประโยชน์ให้แก่ตนพ่วงเข้ามาด้วย พอละเมิดหรือมีข้ออ้างหรือมีมูลที่จะปรารภนิดหน่อย ก็ไปปรึกษาทนาย หรือนักกฎหมาย เพื่อยกเป็นคดี แล้วก็ฟ้องกันในศาล เพื่อเรียกเงินจากอีกฝ่ายหนึ่ง ดังที่เวลานี้ในประเทศอเมริกาก็เป็นที่รู้กันว่ามีปัญหามาก

เรื่องนี้ไปไกลถึงกับว่า ทนายความบางคนติดป้ายรับปรึกษาความฟรี เหมือนกับว่าเป็นคนใจดีมาก ในสังคมอเมริกันนั้น ปกติแทบเป็นไปไม่ได้ที่ทนายจะว่าความให้ฟรี แม้แต่เพียงไปพบ

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต)

ปรึกษาด้วยถ้อยคำวาจาเพียงนิดหน่อย ก็เรียกว่าการที่ทนายรับให้บริการปรึกษากฎหมายฟรี เพราะเมื่อปรึกษาแล้ว ก็จะได้พิจารณาหาทางตั้งเป็นคดีขึ้น นัยว่าถ้าคุณมีข้อขัดแย้งกับเพื่อนบ้านก็มาปรึกษาฉัน ชี้ว่าเรื่องของคุณนั้นจะตั้งเป็นคดีได้ไหม ถ้าตั้งเป็นว่าความ โดยจะไม่เอาเงิน หรือไม่เรียกร้องเงินจากฉัน จบไปได้ตัดสินแล้ว ถ้าคุณชนะ คุณได้เงิน ต้องแฉะครั้ง เรื่องก็ไปจบที่ผลประโยชน์

เรื่องนี้ก็เป็นตัวอย่างหนึ่ง ที่แสดงว่า อารามิกกฎเกณฑ์กติกาเท่านั้น the rule of law ไม่สำคัญมากอย่างแน่นอนนั้น ไม่เป็นหลักประกันหรือเพียงพอของอารยธรรม จิตใจที่ต้องการธรรมและจิตใจนั้นแหละเป็นหลักประกันให้แก่กฎเกณฑ์กติกา เราอยู่กันเพียงด้วยสิทธิ แล้วไม่ปรับจิตใจให้ถูก ก็จอย่างที่เกิดขึ้นในสังคมอเมริกัน ฉะนั้นจึงพูดไม่อยู่แค่นี้

สิทธิเป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญขององศาของสังคมในแนวทางของอารยธรรม

ในด้านหนึ่งเราอาจจะพูดว่า สังคมอะไรกัน พื้นฐานก็ยังไม่เห็นแสดงว่าเป็นสังคมที่ดีอย่างมา

มที่มีสันติสุขแล้ว เราจะไม่หยุดอยู่แค่เรื่องของการมี พิทักษ์สิทธิ รักษาสิทธิ แต่เราจะใช้สิทธินี้เป็น ฐานและเป็นฐานที่จะก้าวไปสู่สังคมที่ดีงามกว่านั้น เราจะก้าวขึ้นไปสู่สังคมแห่งการเอื้ออาทรต่อกัน จะอยู่ได้ โดยมีสันติสุขที่แท้จริง

ยังไม่เพียงพอและอาจเสี่ยงภัยถ้าคนยังไม่พัฒนา

มะลิไกวี่ในแง่หนึ่ง บางทีการใช้สิทธิ และพิทักษ์รักษา ขวคลาดเคลื่อนเพี้ยนออกไป จนเกิดปัญหาขึ้นจาก ที่เอากฎหมายหรือกติกาของสังคมมาเป็นเครื่องมือ โยชน หรือก่อความหวาดระแวงกัน เช่น การที่ คอยระวังว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะมาละเมิดสิทธิของตน ก็ ตรัสอยู่แล้ว ยิ่งปัจจุบันนี้ บางทีมีความคิดจ้องจะ ใ้แก่ตนพ่วงเข้ามาด้วย พอละเมิดหรือมีข้ออ้าง ารณิดหน่อย ก็ไปปรึกษาทนาย หรือนักกฎหมาย แล้วก็ฟ้องกันในศาล เพื่อเรียกเงินจากอีกฝ่ายหนึ่ง ะเทศอเมริกาก็เป็นที่รู้กันว่ามีปัญหามาก

ไปไกลถึงกับว่า ทนายความบางคนติดป้ายรับ ีเหมือนกับว่าเป็นคนใจดีมาก ในสังคมอเมริกันนั้น ไปได้ที่ทนายจะว่าความให้ฟรี แม้แต่เพียงไปพบ

ปรึกษาด้วยถ้อยคำวาจาเพียงนิดหน่อย ก็เรียกเงินมากมายแล้ว การที่ทนายรับให้บริการปรึกษากฎหมายฟรี เพราะอะไร ก็เพราะว่า เมื่อปรึกษาแล้ว ก็จะได้พิจารณาหาทางตั้งเป็นคดีขึ้น เป็นการบอก ันยว่าถ้าคุณมีข้อขัดแย้งกับเพื่อนบ้านก็มาปรึกษาฉันนะ แล้วก็มาดู ีว่าเรื่องของคุณนั้นจะตั้งเป็นคดีได้ไหม ถ้าตั้งเป็นคดีได้ก็ขึ้นศาล ่าความ โดยจะไม่เอาเงิน หรือไม่เรียกจ้างเงินจากคุณ แต่เมื่อคดี จบไปได้ตัดสินแล้ว ถ้าคุณชนะ คุณได้เงิน ต้องแบ่งกับฉันคนละ ครึ่ง เรื่องก็ไปจบที่ผลประโยชน์

เรื่องนี้ก็เป็นตัวอย่างหนึ่ง ที่แสดงว่า อารยธรรมมีใช้อยู่ที่ การมีกฎเกณฑ์กติกาเท่านั้น the rule of law ที่ฝรั่งภูมิใจ ซึ่งก็ ำคัญมากอย่างแน่นอนนั้น ไม่เป็นหลักประกันหรือองค์ประกอบที่ เพียงพอของอารยธรรม จิตใจที่ต้องการธรรมและอริสภาพของ จิตใจนั้นแหละเป็นหลักประกันให้แก่กฎเกณฑ์กติกาอีกชั้นหนึ่ง ถ้า เราอยู่กับเพียงด้วยสิทธิ แล้วไม่ปรับจิตใจให้ถูก ก็จะต้องเกิดปัญหา อย่างที่เกิดมากขึ้นในสังคมอเมริกัน ฉะนั้นจึงพูดว่ามนุษย์จะต้อง ีอยู่แค่นี้

สิทธิเป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญงอกงาม มีพัฒนาการ ของสังคมในแนวทางของอารยธรรม

ในด้านหนึ่งเราอาจจะพูดว่า สังคมอะไรกัน แม้แต่แค่สิทธิ ีพื้นฐานก็ยังไม่มียี่สิบแสดงว่าเป็นสังคมที่ด้อยอย่างมาก ขาดวัฒนธรรม

ขาดความเจริญ ไม่ศรีวิไล

แต่อีกด้านหนึ่ง เราก็อาจจะพูดในทางตรงข้ามว่า นี่สังคมอะไร อยู่กันได้แค่จะคอยพิทักษ์รักษาและเรียกร้องสิทธิเท่านั้นเอง หรือ จะเป็นสังคมที่ดิ่งมกกว่านี้ไม่ได้หรือ

ฉะนั้นจึงได้กล่าวว่า จะต้องระวังไม่ไปสุดโต่งสองข้างนั้น และเราก็จะไม่หยุดอยู่แค่การมีสิทธิเท่านั้น แต่เราจะต้องก้าวต่อไป และในการที่มนุษย์จะก้าวต่อไปนั้น ก็กลายเป็นว่ามนุษย์จะอยู่เพียงด้วยกฎเกณฑ์กติกาไม่ได้ กฎเกณฑ์กติกานั้นเป็นเรื่องของรูปธรรม เป็นรูปแบบอยู่ภายนอกเป็นของดีมีประโยชน์จริงสังคมใดไม่มีกติกา ไม่มีกฎเกณฑ์ ไม่มีกฎหมาย ก็เป็นสังคมที่ป่าเถื่อน เราต้องมีกรอบ แต่ก็อย่างที่กล่าวแล้ว เพียงแค่นั้นยังไม่พอ จะต้องมีทั้งสองด้านมาประสานรับซึ่งกันและกัน คือ ภายใต้อารมณ์รูปธรรม จะต้องมีความนามธรรมด้วย ซึ่งขาดไม่ได้

สังคมอเมริกันนั้นมีปัญหาตัวอย่างอีกมากมาย เช่น ในเรื่องความเสมอภาคกันตามกฎหมาย การที่ให้คนมีความเสมอภาคกันนั้น ความมุ่งหมายอย่างหนึ่งก็เพื่อให้สังคมมีเอกภาพ ดังเช่นปัญหาคนผิวดำกับคนผิวขาวเป็นต้น แม้จะออกกฎหมายมากมาย เพื่อคุ้มครองสิทธิ และให้เกิดความเสมอภาค แต่กฎหมายก็เป็นแค่กติกาภายนอก เป็นเพียงรูปแบบ ไม่สามารถเชื่อมประสานใจคนได้ การที่ออกกฎหมายมากมาย ก็ไม่สามารถทำให้คนขาวกับคนดำ

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต)

เข้ามาประสานเป็นอันเดียวกันได้ แต่ตรงข้ามคนอเมริกัน รอยแยกระหว่างสองผิวนี้อย่างเห็นอกออกไป

การที่ยกเอาตัวอย่างปัญหาในสังคมอเมริกันมาใช้หมายความว่า สังคมอเมริกันเป็นสังคมที่เลวร้าย ยังมีหลายประเทศที่มีปัญหาสังคมที่เลวร้ายรุนแรงแะอเมริกันแต่สังคมอเมริกันนั้นปรากฏตัวเด่นออกมาเป็นสังคมที่นิยมความเป็นอิสระเสรี มีสมานภาพ เรื่องสิทธิมนุษยชน พร้อมกันนั้นผู้คนจำนวนมากก็ชื่นชมเชื่อถือด้วยความไม่รู้ชัดเจนถ่องแท้ ถึงกับสังคมอเมริกันเป็นแบบอย่างในการสร้างสรรค์สังคม อีกทั้งสังคมอเมริกันนั้นก็ยังมีปัญหาพิเศษที่มีลักษณะจะต้องแก้ไขคล้ายปมอีกเป็นอันมาก บุคคลที่คิดสรุปรู้เข้าใจอย่างถูกต้องและเท่าทัน ทั้งนี้เพื่อป้องกันเห่อเหิมและตกอยู่ในความประมาท

แม้แต่ว่าถ้าใครยอมรับสังคมอเมริกันว่าเป็นรุ่งเรืองดีมีความสุขที่สุด ก็จะได้คิดขึ้นว่า แม้แต่สังคมกฎกติกาพัฒนาแล้วอย่างสูงสุดของโลกเวลานี้ ก็ยังมีความเป็นสังคมที่พึงปรารถนา

ฉะนั้น จะต้องคำนึงไว้เสมอว่า กฎเกณฑ์เพียงพอก็จะสมาน หรือประสานให้มนุษย์อยู่ในส

ไม่ควรวีโล

ด้านหนึ่ง เราก็อาจจะพูดในทางตรงข้ามว่า นี่สังคม
ก็แค่จะคอยพิทักษ์รักษาและเรียกร้องสิทธิเท่านั้นเอง
คนที่ติงมากกว่านี้ไม่ได้หรือ

จึงได้กล่าวว่า จะต้องระวังไม่ไปสุดโต่งสองข้างนั้น
หยุดอยู่แค่การมีสิทธิเท่านั้น แต่เราจะต้องก้าวต่อไป
มนุษย์จะก้าวต่อไปนั้น ก็กลายเป็นว่ามนุษย์จะอยู่เพียง
จิตใจไม่ได้ กฎเกณฑ์กติกานั้นเป็นเรื่องของรูปธรรม
ภายนอกเป็นของดีมีประโยชน์จริงสังคมใดไม่มีกติกาก็
ไม่มีกฎหมาย ก็เป็นสังคมที่ป่าเถื่อน เราต้องมีกรอบ
แล้ว เพียงแค่นั้นยังไม่พอ จะต้องมีทั้งสองด้านมา
กันและกัน คือ ภายใต้ด้านรูปธรรม จะต้องมีความ
ซึ่งขาดไม่ได้

อเมริกันนั้นมีปัญหาตัวอย่างอีกมากมาย เช่น ใน
อากาศกันตามกฎหมาย การที่ให้คนมีความเสมอภาค
มุ่งหมายอย่างหนึ่งก็เพื่อให้สังคมมีเอกภาพ ดังเช่น
ว่ากับคนผิวขาวเป็นต้น แม้จะออกกฎหมายมากมาย
สิทธิ และให้เกิดความเสมอภาค แต่กฎหมายก็เป็นแค่
เป็นเพียงรูปแบบ ไม่สามารถเชื่อมประสานใจคนได้
มากมายมากมาย ก็ไม่สามารถทำให้คนขาวกับคนดำ

เข้ามาประสานเป็นอันเดียวกันได้ แต่ตรงข้ามคนอเมริกันเองกล่าวว่า
รอยแยกระหว่างสองผืนนี้ยิ่งห่างกันออกไป

การที่ยกเอาตัวอย่างปัญหาในสังคมอเมริกันขึ้นมากล่าวนี้
มิใช่หมายความว่า สังคมอเมริกันเป็นสังคมที่เลวร้ายกว่าสังคมอื่นๆ
ยังมีหลายประเทศที่มีปัญหาสังคมที่เลวร้ายรุนแรงยิ่งกว่าสังคม
อเมริกัน แต่สังคมอเมริกันนั้นปรากฏตัวเด่นออกมาในยุคปัจจุบันว่า
เป็นสังคมที่นิยมความเป็นอิสระเสรี มีสมานภาพ และเป็นตัวชูใน
เรื่องสิทธิมนุษยชน พร้อมกันนั้นผู้คนจำนวนมากในโลกปัจจุบันก็
ชื่นชมเชื่อถือด้วยความไม่รู้ชัดเจนถ่องแท้ ถึงกับเหมือนจะเอา
สังคมอเมริกันเป็นแบบอย่างในการสร้างสรรค์สังคมแห่งสันติสุข
อีกทั้งสังคมอเมริกันนั้นก็มีความพิเศษที่มีลักษณะเฉพาะของตนที่
จะต้องแก้ไขคล้ายปมอีกเป็นอันมาก บุคคลที่คิดสร้างสรรค์จะต้อง
รู้เข้าใจอย่างถูกต้องและเท่าทัน ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้หลงละเล็ง
เห่อเหิมและตกอยู่ในความประมาท

แม้แต่ถ้าใครยอมรับสังคมอเมริกันว่าเป็นสังคมที่เจริญ
รุ่งเรืองดีมีความสุขที่สุด ก็จะได้คิดขึ้นว่า แม้แต่สังคมที่ถือว่าอยู่ใน
กฎกติกาพัฒนาแล้วอย่างสูงสุดของโลกเวลานี้ ก็ยังอยู่ห่างไกลจาก
ความเป็นสังคมที่พึงปรารถนา

ฉะนั้น จะต้องคำนึงไว้เสมอว่า กฎเกณฑ์กติกาเท่านั้นไม่
เพียงพอที่จะสมาน หรือประสานให้มนุษย์อยู่ในสามัคคีที่แท้จริง

ในการที่โลกจะอยู่ได้ด้วยดีมีสันติสุขนั้น จะต้องมีความประสานเข้ากันได้ มีความสามัคคีปรองดองกัน คือมีเอกภาพ แต่ขณะนี้ มนุษย์ยังมีปัญหามากในเรื่องที่ว่าทำอย่างไรจึงจะสร้างเอกภาพนี้ให้เกิดขึ้นได้ การที่เราใช้ (ปฏินญาสากล) สิทธิมนุษยชนเป็นต้นมาเป็นเครื่องมือ ก็ด้วยมุ่งหวังว่า เราจะเดินหน้าพามนุษยชาติไปสู่สังคมที่ดีงาม มีความร่มเย็นเป็นสุข โดยมีเอกภาพเป็นเครื่องประสานบุคคลหลากหลายผู้เป็นอิสระเสรีและมีความเสมอภาคเข้าไว้ด้วยกัน แต่สิทธินั้นถ้าเราใช้ไม่เป็น หรือมีท่าที่ไม่ถูกต้อง ก็อาจจะกลายเป็นว่าอารยธรรมก็จะมาจบลงแค่เรื่องสิทธิมนุษยชนที่ใช้เป็นข้ออ้าง แล้วกลายเป็นเครื่องแบ่งแยกเกียจกร่อนและแก่งแย่งกัน

การที่เราจะก้าวต่อไปได้ ก็จะต้องมีการพัฒนาคน ฉะนั้นจึงต้องเรียกร้องการศึกษาที่แท้จริง ดังได้กล่าวแล้วว่า เราไม่ได้อยู่กับแค่สังคมที่มนุษย์ไม่ละเมิดต่อกันและไม่ปิดกั้นโอกาสต่อกันเท่านั้น แต่เราจะต้องก้าวต่อไปสู่การให้โอกาสแก่กัน เอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อกันด้วย อย่างที่กล่าวว่าเป็นสังคมแห่งความเอื้ออาทร

สิทธิมนุษยชน จะสัมฤทธิ์ผลที่แท้ ต้องประสานสู่ จริยธรรมเชิงสร้างสรรค์

สำหรับชาวพุทธนั้น สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่เราจะได้ประโยชน์ เพราะเป็นหลักการและข้อปฏิบัติที่ดี อย่างน้อยก็นำมา

เปรียบเทียบกับศีล 5 จะเห็นว่าศีล 5 นั้น เป็นสังคมที่สำคัญ ถ้าหมู่มนุษย์ประพฤติดูอยู่ในศีล 5 สิ่งที่เราเรียกว่า สิทธิมนุษยชน และถ้ามองให้ละเอียดดู ปฏินญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติไปละเอียดเป็นข้อย่อยมากมายนั้น ก็อยู่ในศีล 5 นี้เอง หรือพ้นจากนั้นไปก็อยู่ในหลักธรรมอย่างที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคม เช่น ลูกจ้าง เป็นต้น เป็นการดีที่ว่า ถ้าศีล ๕ และหลักธรรมเป็นเพียงคำสอน การมีปฏินญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนโดย

1. เป็นการนำเอาคำสอนนั้นมากำหนดวางสังคมให้ชัดเจนลงไป ที่จะต้องปฏิบัติกันให้จริงจัง ในการที่จะควบคุมดูแล จึงยิ่งดีใหญ่ เป็นการสนับสนุนผลจริงขึ้นมาในสังคม นอกจากวางเป็นกฎหมายชัดเจนแล้ว

2. ยังมีการแยกแยะรายละเอียดลงไปปฏิบัติยิ่งขึ้น เช่นศีลข้อที่ 1 ในเรื่องการไม่ละเมิดร่างกาย หรือข้อที่ 2 ในเรื่องการไม่ละเมิดในคำกำหนดลงไปว่าจะเอาอย่างไร จึงมีข้อย่อย ซึ่งอาจจะเดียวกระจายออกไปเป็น 4 - 5 ข้อ และพูดให้ชัด

อยู่ได้ด้วยดีมีสันติสุขนั้น จะต้องมีความประสานเข้า
กันคือมีเอกภาพ แต่ขณะนี้ มนุษย์
ในเรื่องที่ว่าอย่างไรจึงจะสร้างเอกภาพนี้ให้เกิดขึ้นได้
(ปัญญาสากล) สิทธิมนุษยชนเป็นต้นมาเป็นเครื่องมือ
เราจะเดินหน้าพามนุษยชาติไปสู่สังคมที่ดีงาม มี
สันติสุข โดยมีเอกภาพเป็นเครื่องประสานบุคคล
ในอิสระเสรีและมีความเสมอภาคเข้าไว้ด้วยกัน แต่
นี่ไม่เป็น หรือมีทำที่ไม่ถูกต้อง ก็อาจจะกลายเป็นว่า
จะมาจบลงแค่เรื่องสิทธิมนุษยชนที่ใช้เป็นข้ออ้าง
เครื่องแบ่งแยกเกียจกร่อนและแก่งแย่งกัน

เราจะก้าวต่อไปได้ ก็จะต้องมีการพัฒนาคน ฉะนั้น
การศึกษาที่แท้จริง ดังได้กล่าวแล้วว่า เราไม่ได้อยู่
มนุษย์ไม่ละเมิดต่อกันและไม่ปิดกั้นโอกาสต่อกันเท่านั้น
เราต้องไปสู่การให้โอกาสแก่กัน เอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อกัน
กว่าจะเป็นสังคมแห่งความเอื้ออาทร

น จะสัมฤทธิ์ผลที่แท้ ต้องประสานสู่ สร้างสรรค์

เราชาวพุทธนั้น สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่เราจะได้
มาเป็นหลักการและข้อปฏิบัติที่ดี อย่างน้อยก็นำมา

เปรียบเทียบกับศีล 5 จะเห็นว่าศีล 5 นั้น เป็นหลักประกันทาง
สังคมที่สำคัญ ถ้าหมู่มนุษย์ประพฤติอยู่ในศีล 5 ก็ไม่จำเป็นต้องมี
สิ่งที่เรียกว่า สิทธิมนุษยชน และถ้ามองให้ละเอียดลงไป ก็เห็นว่า
ปัญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติที่แยก
กระจายกันไปละเอียดเป็นข้อย่อยมากมายนั้น ก็อยู่ในขอบเขตของ
ศีล 5 นี้เอง หรือพ้นจากนั้นไปก็อยู่ในหลักธรรมอย่างเช่น เรื่องทศ 6
ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคม เช่น นายจ้างกับ
ลูกจ้าง เป็นต้น เป็นการดีที่ว่า ถ้าศีล ๕ และหลักธรรมเหล่านี้ ยัง
เป็นเพียงคำสอน การมีปัญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนก็มา
หนุนโดย

1. เป็นการนำเอาคำสอนนั้นมากำหนดวางเป็นกฎกติกาทาง
สังคมให้ชัดเจนลงไป ที่จะต้องปฏิบัติกันให้จริงจัง โดยมีมาตรการ
ในการที่จะควบคุมดูแล จึงยิ่งดีใหญ่ เป็นการสนับสนุนให้ศีล 5 มี
ผลจริงขึ้นมาในสังคม นอกจากวางเป็นกฎเกณฑ์ให้มีผลจริงจัง
ชัดเจนแล้ว

2. ยังมีการแยกแยะรายละเอียดลงไปให้เห็นชัดในทาง
ปฏิบัติยิ่งขึ้น เช่นศีลข้อที่ 1 ในเรื่องการไม่ละเมิดต่อชีวิตและ
ร่างกาย หรือข้อที่ 2 ในเรื่องการไม่ละเมิดในด้านทรัพย์สิน ก็
กำหนดลงไปว่าจะเอาอย่างไร จึงมีข้อย่อย ซึ่งอาจจะแยกจากศีลข้อ
เดียวกระจายออกไปเป็น 4 - 5 ข้อ และพูดให้ชัด จัดให้เหมาะสม

การปฏิบัติในยุคสมัย

ศีล 5 นั้นเป็นกลางๆ เช่นว่า 1 ไม่เบียดเบียนด้านชีวิตร่างกาย 2 ไม่ละเมิดด้านทรัพย์สิน แต่ในยุคสมัยหนึ่งๆ สภาพแวดล้อมย่อมเปลี่ยนแปลงไป ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และลักษณะอาการความเป็นไปของพฤติกรรมเหล่านี้ไม่เหมือนกัน เราจึงต้องจัดวางให้เหมาะสม ทำเป็นข้อกำหนดที่ชัดเจนลงไป ที่จะปฏิบัติได้จริง อันจะทำให้ได้รับประโยชน์และบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมั่นใจมากขึ้น

นอกจากนั้น การกำหนดเป็นสิทธิมนุษยชนนี้ทำให้ได้ความรู้สึกขึ้นมามากอย่างหนึ่ง เหมือนกับว่าแต่ละบุคคลได้มีอุปกรณ์อย่างหนึ่งไว้เป็นสมบัติของตน ซึ่งเขาสามารถยกขึ้นเป็นข้ออ้างได้ คือไม่ใช่เป็นเพียงจะห้ามคนอื่นไม่ให้ไปละเมิดต่อเขา แต่เขามีสิทธิไว้กับตัวที่จะใช้อ้างต่อสังคม หรือต่อผู้อื่น เพื่อปกป้องตัวของเขา เช่นในทางกฎหมาย เป็นต้น หรืออีกนัยหนึ่ง เหมือนกับเป็นการติดอาวุธให้บุคคลมีเครื่องรักษาป้องกันตัวของเขา แต่ก็อย่างที่กล่าวแล้วว่า เราจะหยุดอยู่แค่นี้ไม่ได้

ถ้าเทียบกับในทางพระพุทธศาสนาที่ว่าเหมือนกับหลักศีล 5 หรือ ทิศ 6 นั้น ก็จะเห็นชัดว่า ศีล 5 หรือ ทิศ 6 มิใช่เป็นสิ่งที่เพียงพอ แต่เป็นสิ่งที่จำเป็น โดยเป็นพื้นฐาน หรือเป็นหลักประกัน และเป็นมาตรฐานของสังคม อย่างน้อยที่จะให้โลกนี้พออยู่กันสงบได้

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต)

ไม่ลุกเป็นไฟ เพื่อให้แต่ละคนมีโอกาสที่จะพัฒนาชีวิตงมยิ่งขึ้นไป แต่การที่จะเข้าถึงชีวิตและสังคมพร้อมทั้งได้รับประโยชน์จากชีวิตและสังคมที่ดีนั้น ปฏิบัติอื่นที่จะต้องทำต่อไปอีกมาก คือเราจะต้องทำเรื่องทิศ 6 และเรื่องอบายมุข เหล่านี้ โดยพัฒนาชีวิตท่านกล่าวไว้ว่า จาก ศีล ขึ้นไปสู่สมาธิ และปัญญา เช่นเดียวกัน เป็นเรื่องในระดับคตินั่นเอง

ยังมีข้อที่ต้องระวังอีกอย่างหนึ่ง คือ ศีลจริยธรรม และสิทธิมนุษยชนเท่าที่เป็นมานี้ เราทำการระวังปกป้องตัวเอง ที่จะไม่ให้ผู้อื่นมาละเมิด ทำแฉ่งของการพิทักษ์สิทธิ และเรียกร้องสิทธิเป็นต้น เมื่อนี้ ก็จะเป็นทำที่มีลักษณะของจริยธรรมในเชิงลบ คือจะต้องมีการพัฒนาให้เป็นจริยธรรมเชิงบวก จริยธรรมเชิงสร้างสรรค์ให้ได้

เป็นอันว่า ในที่นี้ได้กล่าวเป็นแง่คิดกว้างๆ (กล่าวด้วย) สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นสิ่งที่ดี เป็นหลักที่จะช่วยให้สังคมและชีวิตมนุษย์นี้ ก้าวไปสู่ความแต่เราอย่าหยุดแค่นี้ เราจะต้องนำสิทธิมนุษยชนนั้นในการสนองวัตถุประสงค์ที่ดีงามสูงขึ้นไป

แต่ทั้งนี้ ในการที่มนุษย์จะสามารถรักษาสี

สมัย

เป็นกลางๆ เช่นว่า 1 ไม่เบียดเบียนด้านชีวิตร่างกาย
ทรัพย์สิน แต่ในยุคสมัยหนึ่งๆ สภาพแวดล้อม
ลงไป ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และลักษณะ
ไปของพฤติกรรมเหล่านั้นไม่เหมือนกัน เราจึงต้อง
สม ทำเป็นข้อกำหนดที่ชัดเจนลงไป ที่จะปฏิบัติได้
ที่ได้รับประโยชน์และบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมั่นใจ

กันนั้น การกำหนดเป็นสิทธิมนุษยชนนี้ทำให้ได้ความ
อย่างหนึ่ง เหมือนกับว่าแต่ละบุคคลได้มีอุปกรณ์อย่าง
ัตติของตน ซึ่งเขาสามารถยกขึ้นเป็นข้ออ้างได้ คือ
จะห้ามคนอื่นไม่ให้ไปละเมิดต่อเขา แต่เขามีสิทธิไว้
งต่อสังคม หรือต่อผู้อื่น เพื่อปกป้องตัวของเขา เช่น
เป็นต้น หรืออีกนัยหนึ่ง เหมือนกับเป็นการติด
มีเครื่องรักษาป้องกันตัวของเขา แต่ก็อย่างที่กล่าว
ยุคอยู่แค่นี้ไม่ได้

กับในทางพระพุทธศาสนาที่ว่าเหมือนกับหลักศีล 5
ก็จะเห็นชัดว่า ศีล 5 หรือ ทิศ 6 มีใช่เป็นสิ่งที่เพียง
ที่จำเป็น โดยเป็นพื้นฐาน หรือเป็นหลักประกัน และ
เองสังคม อย่างน้อยที่จะให้โลกนี้พออยู่กันสงบได้

ไม่ลุกเป็นไฟ เพื่อให้แต่ละคนมีโอกาสที่จะพัฒนาชีวิตให้เข้าถึงสิ่งที่
ดงามยิ่งขึ้นไป แต่การที่จะเข้าถึงชีวิตและสังคมที่ดงามสูงขึ้น
พร้อมทั้งได้รับประโยชน์จากชีวิตและสังคมที่ดีนั้น เรายังมีข้อ
ปฏิบัติอื่นที่จะต้องทำต่อไปอีกมาก คือเราจะต้องก้าวจากเรื่องศีล 5
เรื่องทิศ 6 และเรื่องอบายมุข เหล่านี้ โดยพัฒนาชีวิตขึ้นไป อย่างที่
ท่านกล่าวไว้ว่า จาก ศีล ขึ้นไปสู่สมาธิ และปัญญา สิทธิมนุษยชนก็
เช่นเดียวกัน เป็นเรื่องในระดับศีลนั่นเอง

ยังมีข้อที่ต้องระวังอีกอย่างหนึ่ง คือ ศีลนี้เป็นเรื่องของ
จริยธรรม และสิทธิมนุษยชนเท่าที่เป็นมานี้ เรามักมองในแง่ของ
การระวังปกป้องตัวเอง ที่จะไม่ให้ผู้อื่นมาละเมิด ทำให้มีการเน้นใน
แง่ของการพิทักษ์สิทธิ และเรียกร้องสิทธิเป็นต้น เมื่ออยู่ในลักษณะ
นี้ ก็จะเป็นเท่าที่มีลักษณะของจริยธรรมในเชิงลบ ซึ่งจะต้องระวัง
คือจะต้องมีการพัฒนาให้เป็นจริยธรรมเชิงบวก เพื่อให้เป็น
จริยธรรมเชิงสร้างสรรค์ให้ได้

เป็นอันว่า ในที่นี้ได้กล่าวเป็นแง่คิดกว้างๆ ว่า (ปัญญา
สากลว่าด้วย) สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นสิ่งที่ดี เป็นหลักประกันพื้นฐาน
ที่จะช่วยให้สังคมและชีวิตมนุษย์นี้ ก้าวไปสู่ความดงามมีสันติสุข
แต่เราอย่าหยุดแค่นี้ เราจะต้องนำสิทธิมนุษยชนนั้นมาใช้ประโยชน์
ในการสนองวัตถุประสงค์ที่ดงามสูงขึ้น

แต่ทั้งนี้ ในการที่มนุษย์จะสามารถรักษาสหิทธิมนุษยชนนี้ไว้

ได้ดี ในการที่เขาจะก้าวจากฐานของสังคมที่มีสิทธิมนุษยชนเป็น
หลักประกันขึ้นสู่สังคมที่เอื้ออาทรซึ่งกันและกันที่ดี เราต้องอาศัย
การพัฒนามนุษย์ ที่เรียกว่าการศึกษา ดังที่กล่าวมา ขอล่าวถึงแง่
คิดข้อสังเกตในเรื่องสิทธิมนุษยชนวันนี้ไว้แต่เพียงเท่านี้

Human Rights Social Harmony Social Disintegra

by Phra Dhammapitaka (P. A. .

(A Translation)

สิทธิมนุษยชน สร้างสันติสุขหรือสลายสังคม

ที่เราจะก้าวจากฐานของสังคมที่มีสิทธิมนุษยชนเป็น
สู่สังคมที่เอื้ออาทรซึ่งกันและกันก็ดี เราต้องอาศัย
ยที่เรียกว่าการศึกษา ดังที่กล่าวมา ขอกล่าวถึงแง่
เรื่องสิทธิมนุษยชนวันนี้ไว้แต่เพียงเท่านี้

Human Rights: Social Harmony or Social Disintegration

by Phra Dhammapitaka (P. A. Payutto)

(A Translation)

Perspectives on
“Human Rights and the Welfare
of the Humanity”

by Phra Dhammapitaka (P. A. I.)

(A Translation)

The Universal Declaration of Human Rights (UDHR) concerns the fact that human beings have come together and agreed that each individual must be treated with respect, accorded with due consideration, and allowed to benefit from living in a society “the best possible way.” The human beings have been people at a worldwide level, the United Nations, in regard, nations in the world had reached agreement and had decided to lay down rules and regulations that each individual can resort to as a legitimate means to ensure and to serve as standards for one’s welfare and to have access to virtue and all benefits to which one is entitled.

Keeping this in mind, the Universal Declaration of Human Rights is a matter of civilized nations and human beings who care and have kind consciences.

Perspectives on
“Human Rights and the Well-Being
of the Humanity”

by Phra Dhammapitaka (P. A. Payutto)

(A Translation)

The Universal Declaration of Human Rights (UDHR) concerns the fact that human beings came together and agreed that each individual must be treated with respect, accorded with due consideration and protection and allowed to benefit from living one's life in “the best possible way.” The human beings here involved people at a worldwide level, the United Nations. In this regard, nations in the world had reached an agreement and had decided to lay down rules and regulations so that each individual can resort to as a legitimate claim, so as to ensure and to serve as standards for one's well-being and to have access to virtue and all benefits to which one is entitled.

Keeping this in mind, the Universal Declaration of Human Rights is a matter of civilized and cultured human beings who care and have kind consideration for

one another. The UDHR reflects recognition of the importance of rules and regulations so as to enable human beings to live together in harmony. In this sense, the UDHR stands as a symbol of progresses of civilizations.

Human Rights: A Product of the History of Oppression and Struggle

However, it should be noted that the UDHR came into existence against the background of the evolution of the world or of the humankind, the evolution through violations, struggles and oppression. The UDHR was attained through struggles. Though it is said that the United Nations was the one who initiated the UDHR, it was the Western people with history of grave institutionalized and systematized violations and oppressions, who were the moral leader for laying down rules and regulations on human rights to appear as the UDHR.

History of the West, to a large extent and through lengthy period, involves fighting and killings. It involves violations both between human beings within the same society and between societies. Not to mention the *Inquisition*, one simple example of violation within the same society can be seen between rulers and the ruled in Europe including in England; if the ruler upheld any particular religion, any sect, the masses were obliged to accept that religion, that sect as theirs as well, or else they

Phra Dhar:mapitaka (P. A. Payutto)

could not live. Serious fighting had occurred differences in beliefs and religions and, many had to seek refuge abroad. The American Revolution also involves human beings who fled from warfare or violations, both in politics and in persecution.

For violations between human beings in different societies, it can be clearly seen in the history of colonization. Those citizens of the colonized countries were oppressed or to say in the modern context, "deprived of their human rights."

The history of the West was as such. They have long experienced violations and struggles against them, which oftentimes, had caused conflict. They felt the need to design and to define clear rules and regulations so that violations be prevented.

Even in the US, a country which was born out of struggle and the fight for freedom and which is often seen as leader and beholder of human rights, back only 100 years ago, Social Darwinism was a mainstream belief.

Darwinism upholds that nature has its own process; the stronger, the able, and the fittest survive, while the weaker, the unable would be weeded away. Darwinism was applied for social fu

. The UDHR reflects recognition of the rules and regulations so as to enable human beings to live together in harmony. In this sense, the UDHR is as a symbol of progress of civilizations.

Human Rights: A Product of the History of Struggle

Further, it should be noted that the UDHR came into being against the background of the evolution of human rights. The evolution of human rights through struggles and oppression. The UDHR was a product of struggles. Though it is said that the United States was the one who initiated the UDHR, it is the Western people with history of grave legalized and systematized violations and who were the moral leader for laying down regulations on human rights to appear as the

history of the West, to a large extent and through struggle, involves fighting and killings. It involves struggle between human beings within the same society and between societies. Not to mention the many simple examples of violation within the same society can be seen between rulers and the ruled in England; if the ruler upheld any religion, any sect, the masses were obliged to follow that religion, that sect as theirs as well, or else they

could not live. Serious fighting had occurred as a result of differences in beliefs and religions and, consequently, many had to seek refuge abroad. The American history also involves human beings who fled from threat of warfare or violations, both in politics and in religion, or persecution.

For violations between human beings belonging to different societies, it can be clearly seen in past Western colonization. Those citizens of the colonized territories were oppressed or to say in the modern-day language "deprived of their human rights."

The history of the West was as such. The West had long experienced violations and struggles to overcome them, which oftentimes, had caused conflicts. As a result, they felt the need to design and to define clear frameworks for rules and regulations so that violations be avoided and be prevented.

Even in the US, a country which was born from the struggle and the fight for freedom and which at present is often seen as leader and beholder of human rights, dating back only 100 years ago, Social Darwinism was the mainstream belief.

Darwinism upholds that nature has its own selection process; the stronger, the able, and the fittest, would survive, while the weaker, the unable would die and fade away. Darwinism was applied for social function and,

especially in the US, the influence of Darwinism was deeply rooted to even a greater extent than in Europe where Social Darwinism was born. In the US, Darwinism became a main business approach which encouraged competition especially in trading and commerce. Though, at present, Darwinism seems unaccepted in politics, at least as a reference, but in terms of economics and business, Darwinism still maintains its profound influences.

It was against this background of violations and struggles that human beings came together to lay down rules and regulations on human rights. The Westerners have quite a mastery and skills in designing rules and regulations as they need to protect their own rights and to prevent them from being violated by others.

To prevent violations of rights was one main factor which gave birth to the UDHR. It is important to understand this background so that one can act accordingly. With the UDHR in place, it is hoped to serve as a tool to prevent people from violating one another and to ensure that people will not deprive others of a chance to survive or to have the best possible existence, and to have access to benefits and all kinds of virtue existing in society or in this world.

Nevertheless, the matter of human rights probably

will not end as such, it probably will be devel

Human Rights: Towards New Challenges Broader Definition

The UDHR came into existence less than three years after the end of the Second World War in 1948. It was adopted by the United Nations General Assembly on December 10, 1948, which coincidentally concurs with the Constitution Day.

After the UDHR was adopted in 1948, the world has progressed on and new problems have emerged. Problems that in 1948 one could not foresee and not realize.

One of the problems, for example, is the environmental problem. It was in 1970 that many countries, especially the US, first felt that the environmental degradation and pollution were a threat to the humankind. Such awareness spread worldwide and resulted in the organization of the United Nations Conference on the Environment World Summit in 1972, as the first Summit. Thereafter, human beings have paid greater attention to environmental issues. They have recognized the necessity and the urgency to protect the environment.

The environmental problem can also

In the US, the influence of Darwinism was even to a greater extent than in Europe. Darwinism was born. In the US, Darwinism is a main business approach which encouraged especially in trading and commerce. Though, Darwinism seems unaccepted in politics, at least in reference, but in terms of economics and business Darwinism still maintains its profound influences.

Against this background of violations and that human beings came together to lay down regulations on human rights. The Westerners have a mastery and skills in designing rules and laws as they need to protect their own rights and to prevent them from being violated by others.

Prevent violations of rights was one main factor in the birth to the UDHR. It is important to look at this background so that one can act accordingly. With the UDHR in place, it is hoped to serve to prevent people from violating one another and that people will not deprive others of a chance to have the best possible existence, and to enjoy the benefits and all kinds of virtue existing in this world.

Nevertheless, the matter of human rights probably

will not end as such, it probably will be developed further.

Human Rights: Towards New Challenges and Broader Definition

The UDHR came into existence long time ago, three years after the end of the Second World War, in 1948. It was adopted by the United Nations on December 10 which coincidentally concurs with Thailand's Constitution Day.

After the UDHR was adopted in 1948, the world has progressed on and new problems have emerged, the problems that in 1948 one could not foresee, one could not realize.

One of the problems, for example, is the environmental problem. It was in 1970 that developed countries, especially the US, first felt that the problem of environmental degradation and pollution became a threat to the humankind. Such awareness had spread worldwide and resulted in the organization of the Environment World Summit in 1972, as the first Earth Summit. Thereafter, human beings have paid greater and greater attention to environmental issues. We come to recognize the necessity and the urgency that we must protect the environment.

The environmental problem can also be related to

the issue of human rights. It is possible that amendment or changes on rules and regulations be made or be created for the purpose of human rights promotion and protection. For example, it might be considered that human rights should not involve only human beings, but more attention should now shift to relationship between human beings and nature as well.

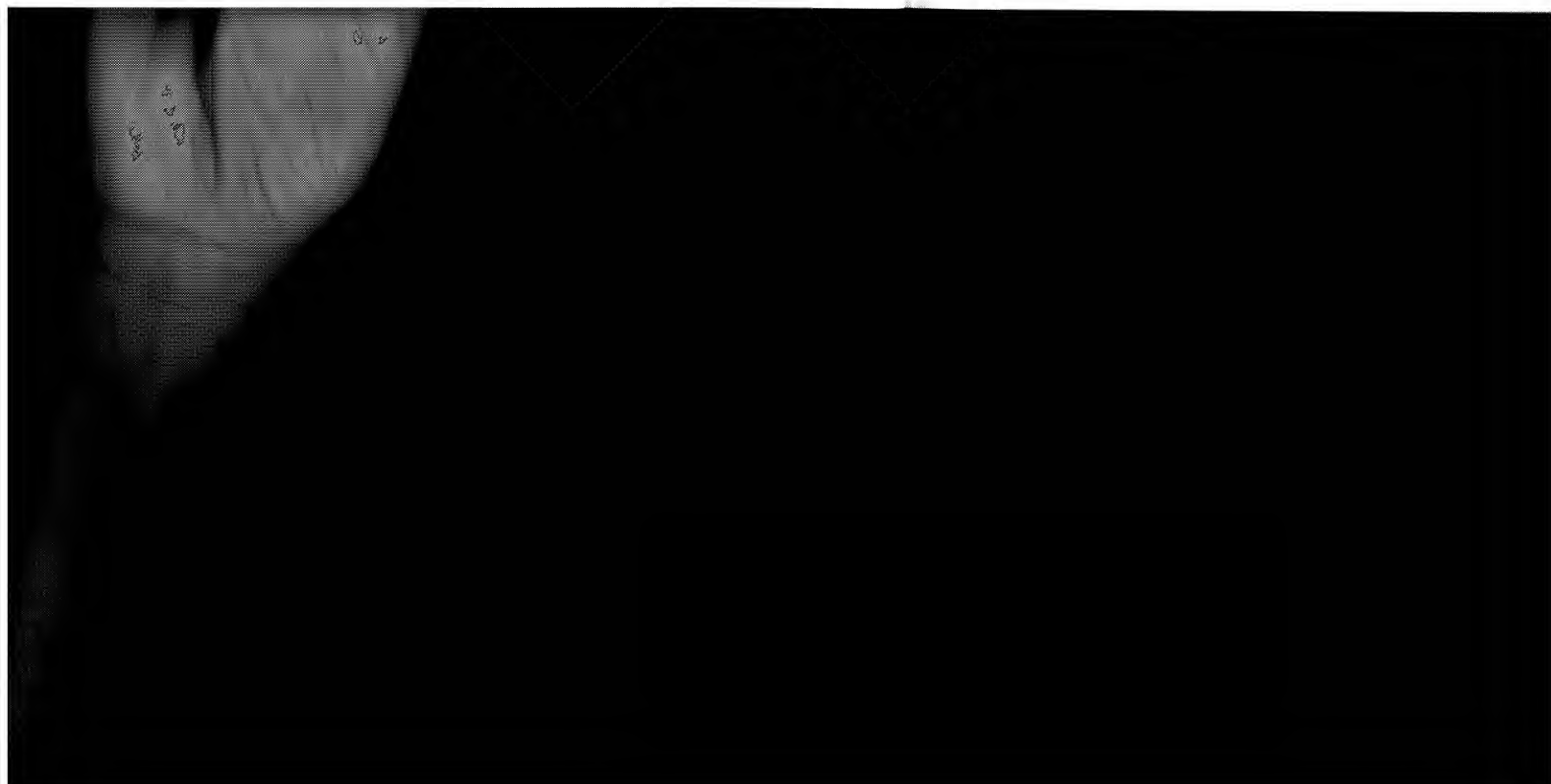
In fact, such greater attention on nature aims to enable human beings to live happily. Human beings care about environment and nature because they care about themselves. To protect the environment is to protect the humankind, to enable human beings to survive and to live happily. If nature is ruined, the humankind will face disaster. For example, human beings occupied and took possession of land and other natural resources as their own and treat them as they see fit, claiming that they have rights over such natural treasures. The problem is how human beings treat their possessions and whether such treatment affects or causes damage to their country or to the world. How human beings treat their possessions can be an act of violation against the humankind.

To ponder further, some might question whether nature has its own rights. For example, some begin to feel that animals used for labour or as tools for occupation also have their rights. Can dolphins trained for performance claim the right to life or the right to freedom? One story goes: A man released two dolphins from a commercial

sanctuary. A dispute erupted as a result. The free the dolphins were accused of violating or by stealing, while he himself insisted that he for his own sake but he helped the animals their freedom, that dolphins should have the and freedom.

The problem of this nature will persist because it affects well-being of the human world that increasingly becomes frontier beings come to realize more and more, the which once did not seem to be a problem can Civilized and learned human beings must people. They cannot idly sit back to relax simply wait to respond to increasing problem stand ready to make the world live in peace and not committing further faults and the attitude and action towards human rights for the development of human beings.

One simple case is that not too long movement for woman's rights or the so-called sprang up. It became expressed even in the in the English language; normally when human being, we use the word "man" or neutral word "one" or "everyone," and we use "his" or "him." Feminists see that the use of reflects gender oppression and discrimination referring to human being, it is advised to

human rights. It is possible that amendment in rules and regulations be made or be created for the purpose of human rights promotion and protection. However, it might be considered that human rights involve only human beings, but more attention should be shifted to relationship between human beings as well.

In fact, such greater attention on nature aims to enable human beings to live happily. Human beings care about the environment and nature because they care about the environment. To protect the environment is to protect the environment, to enable human beings to survive and to thrive. If nature is ruined, the humankind will face the consequences. For example, human beings occupied and took the land and other natural resources as their own, using them as they see fit, claiming that they have the right to such natural treasures. The problem is how human beings treat their possessions and whether such actions affect or cause damage to their country or to the world. How human beings treat their possessions can be a violation against the humankind.

Under further, some might question whether human beings have their own rights. For example, some begin to feel that human beings are used for labour or as tools for occupation also have rights. Can dolphins trained for performance have the right to life or the right to freedom? One story was released that two dolphins from a commercial

sanctuary. A dispute erupted as a result. The man who set free the dolphins were accused of violating others' property by stealing, while he himself insisted that his act was not for his own sake but he helped the animals to gain back their freedom, that dolphins should have the right to life and freedom.

The problem of this nature will persist and spread because it affects well-being of the humankind in the world that increasingly becomes frontierless. Human beings come to realize more and more, that something which once did not seem to be a problem can become one. Civilized and learned human beings must prepare their people. They cannot idly sit back to relax nor can they simply wait to respond to increasing problems. They must stand ready to make the world live in peace and harmony, and not committing further faults and flaws. Proper attitude and action towards human rights serve as a test for the development of human beings.

One simple case is that not too long ago, the movement for woman's rights or the so-called "feminism" sprang up. It became expressed even in the use of words in the English language; normally when we refer to human being, we use the word "man" or use a more neutral word "one" or "everyone," and we use the pronoun "his" or "him." Feminists see that the use of such words reflects gender oppression and discrimination. Today in referring to human being, it is advised to refer to both

sexes or use the full word "human being" and use the pronoun "his or her."

In 1948 when the UDHR was adopted, there was no movement, no awareness on the issue, so in the UDHR, the word "his" was used. Now women might accuse that the UDHR violates human rights by not equally accrediting men and women. For example, in Article 10, the pronoun "his" was used, and in no place that it was accompanied by the pronoun "her." This is an unforeseen and non-intentional issue.

The UDHR, however, serves as an important foundation, a primary basis for human beings to act upon in order to live together in harmony. The UDHR is a **progress**, a process that never ends. Therefore, we should consider about ways to improve it and work towards improving it. Most importantly, we must always bear in mind the real objective of the UDHR. For if we do not know, if we do not realize and do not pay attention to this objective, we might lose touch with it, the objective might change, and once that it has changed, its application, its use might not be what it was meant for.

Human Rights: Basis for Further Steps towards Peace and Harmony

What is the objective of the UDHR? It is for virtuous being and peaceful existence of the world or of the humankind. The UDHR helps to guarantee that

Phra Dhammapitaka (P. A. Payutto)

human beings lead a virtuous, calm, and peaceful life. It is not sufficient.

For example, in bringing up a child, parents should act only on the basis of that child's rights, but not more than the minimum standards to which the child is entitled. Parents take care of their children with kindness, without even considering about the child's rights. With this nature of mind that parents raise their children, will the humankind be able to live in peace?

We must look at things from two sides; on one side, we must take efforts not to let anyone violate human rights, on the other hand, we must not limit ourselves to only at the level of "rights," but go beyond it. As I have said before that parents should care for their children only because they recognize their rights, but they give from the depth of their hearts, even considering the extent of the needs of the children, but they give them more than that. As a result, children have good lives and then society stays stable. Only with this kind of mind, with this kind of care that parents feel for their children that the world can be sustained and can live on.

The concept of human rights, therefore, is only one side of a coin or measures only certain degree of progress, but in no way is it sufficient. If we do not face this fact, we will face two extreme scenarios:

the full word "human being" and use the word "he" or "her."

When the UDHR was adopted, there was no awareness on the issue, so in the UDHR, "he" was used. Now women might accuse that it violates human rights by not equally treating men and women. For example, in Article 10, "his" was used, and in no place that it was replaced by the pronoun "her." This is an unforeseen intentional issue.

The UDHR, however, serves as an important primary basis for human beings to act upon and live together in harmony. The UDHR is a process that never ends. Therefore, we should find ways to improve it and work towards it. Most importantly, we must always bear in mind the objective of the UDHR. For if we do not do so, we will not realize and do not pay attention to this, we might lose touch with it, the objective of it, and once that it has changed, its application, it will not be what it was meant for.

Human Rights: Basis for Further Steps towards Peace and Harmony

What is the objective of the UDHR? It is for the lasting and peaceful existence of the world and of all mankind. The UDHR helps to guarantee that

human beings lead a virtuous, calm, and peaceful life. Yet this is not sufficient.

For example, in bringing up a child, parents do not act only on the basis of that child's rights, but give it even more than the minimum standards to which a child is entitled. Parents take care of their children with love and kindness, without even considering about the children's rights. With this nature of mind that parents treat their children, will the humankind be able to live in harmony.

We must look at things from two sides; on one hand, we must take efforts not to let anyone be deprived of human rights, on the other hand, we must not limit ourselves to only at the level of "rights," we must go beyond it. As I have said before that parents do not give to their children only because they recognize the children's rights, but they give from the depth of their hearts without even considering the extent of the needs of the children, but they give them more than that. As a result, children have good lives and then society stays stable and peaceful. Only with this kind of mind, with this kind of love and care that parents feel for their children that this world can be sustained and can live on.

The concept of human rights, therefore, is only one side of a coin or measures only certain degree of human progress, but in no way is it sufficient. If we do not realize this fact, we will face two extreme scenarios.

One is in some societies, no consideration will be made on life, safety and freedom; violations against life, property and personal freedom and liberty will always take place.

While, on the contrary, in other societies, rights are always demanded, living is determined only by whatever rights one is entitled to.

Both extreme scenarios are problematic. For those who do not care about others' rights, it is clear that problems are most likely to arise and will do great harm to human society. Too many examples should already be clearly seen. There is no need to cite one or another here. At another extreme end, there are those who are too pre-occupied with "rights," too absorbed with demanding for and guarding their rights, which does happen in some societies.

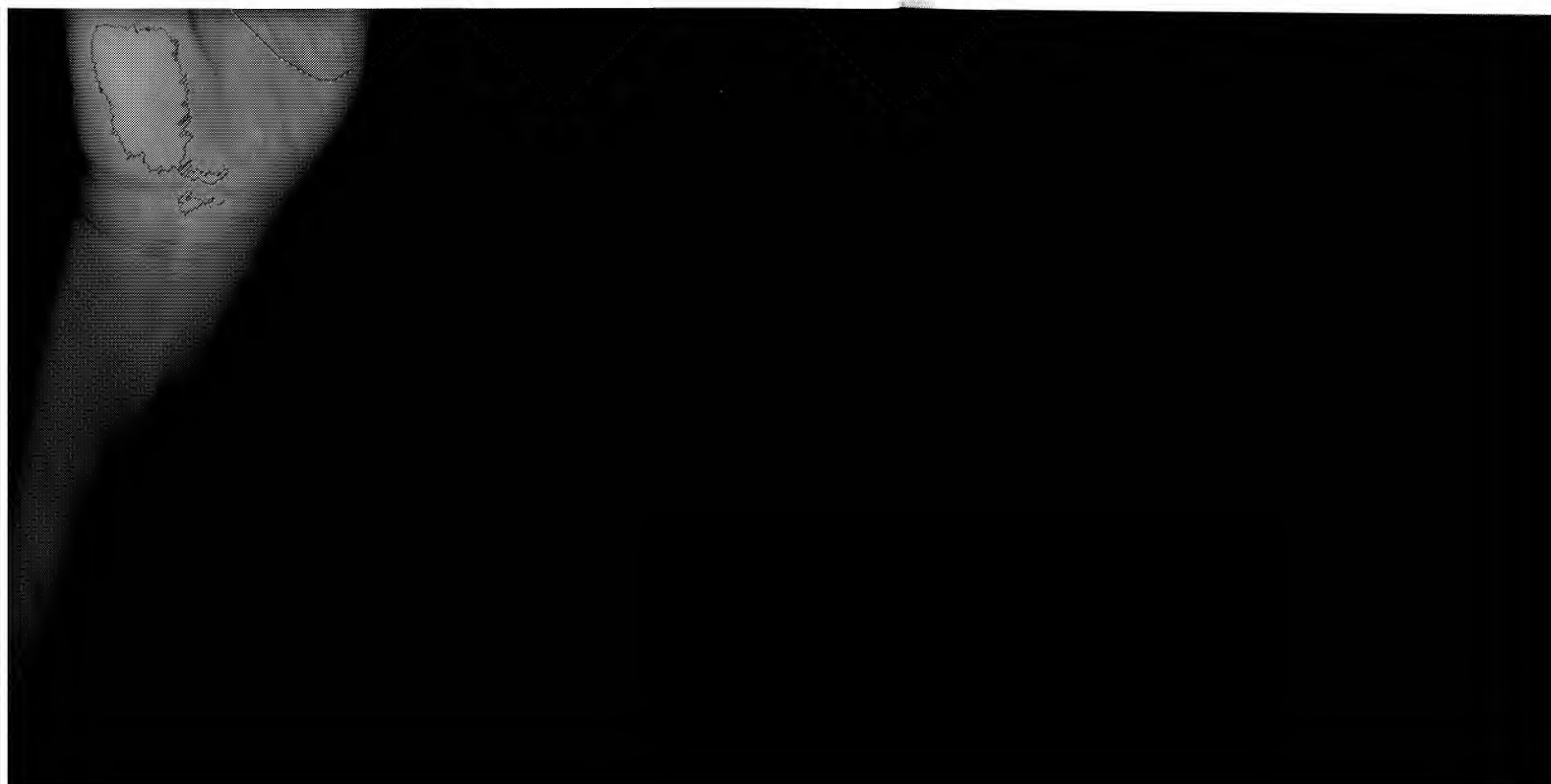
We may take for example cases in American society which has a tendency towards the "rights" end. Today, neighbour and neighbour, patient and physician file suit against one another more than too often. Even, relations between parents and children in the U.S. have a tendency to be a treatment simply on the basis of "rights." If one thinks of only one's rights and only treats others in accordance with their rights, what then is likely to happen? If parents only give to their children as their rights are prescribed by laws and think that the act of bringing up

the children must not conflict with or violate their rights to leisure, what will happen?

If parents begin to feel that way, what to the children? They will be brought up on the basis of "rights." Each side will seek to gain more from the other side, meanwhile making efforts to protect their rights. Children will always question whether they are given enough or in accordance with what they are entitled to, always demand to have more rights provided, and stand ready to sue their

This problem is said to be increasingly happening in the US nowadays. If parents mistreat their children, the children may call the police or tell a teacher to call the police to arrest the parents. This problem has been on for some years. The Americans themselves are well aware that family as an institution is disintegrating and almost holds no place in the society.

Learned people consider family as the basic unit of the human society. If family as an institution disintegrates, that society is then in a risky danger. For this reason, the Americans now have much less confidence in their society. These are things that need to be realized. Some think that the society is still a perfectly fine society, and this is outdated thinking. Such perception is certainly wrong and does not reflect the real situation of the

In some societies, no consideration will be given to safety and freedom; violations against life, personal freedom and liberty will always

on the contrary, in other societies, rights are demanded, living is determined only by what one is entitled to.

Extreme scenarios are problematic. For those who care about others' rights, it is clear that the most likely to arise and will do great harm to society. Too many examples should already be known. There is no need to cite one or another here. At the extreme end, there are those who are too preoccupied with "rights," too absorbed with demanding for their rights, which does happen in some

They take for example cases in American society showing a tendency towards the "rights" end. Today, a doctor and neighbour, patient and physician file suit against another more than too often. Even, relations between parents and children in the U.S. have a tendency to be determined simply on the basis of "rights." If one only considers one's rights and only treats others in terms of their rights, what then is likely to happen? One only gives to their children as their rights are defined by laws and think that the act of bringing up

the children must not conflict with or violate against their rights to leisure, what will happen?

If parents begin to feel that way, what will happen to the children? They will be brought up simply on the basis of "rights." Each side will seek to gain more from the other side, meanwhile making efforts to protect one's rights. Children will always question whether their parents give them enough or in accordance with all the rights they are entitled to, always demand to have all their rights provided, and stand ready to sue their parents.

This problem is said to be increasingly happening in the US nowadays. If parents mistreat their children, the children may call the police or tell a teacher to call the police to arrest the parents. This problem has been going on for some years. The Americans themselves know too well that family as an institution is disintegrating and almost holds no place in the society.

Learned people consider family as the most basic unit of the human society. If family as an institution disintegrates, that society is then in a risky position, in danger. For this reason, the Americans now have lost much confidence in their society. These are things that need to be realized. Some think that the American society is still a perfectly fine society, an obviously outdated thinking. Such perception is certainly misplaced and does not reflect the real situation of the American

society. Now the American society is very much in a disturbing and weak condition and we must realize this fact so that we ourselves can act properly and avoid not to fall into the same situation.

The two extreme scenarios can be described as follows:

- Society in which its members do not care about one another's rights, allow violations against life and property to occur, deprive people of freedom and liberty, that society has not yet reached the point of civilization.

- Society in which its members define their roles limitedly by always guarding one's rights to the extent that even parents and children treat one another on the basis of rights protection and demand, that society is apparently approaching the end of civilization.

In brief, we must avoid not to fall into either of the two extreme scenarios. We must realize that the real objective of the UDHR is to serve as a basis for access to virtuous and peaceful society. And with that realization, we will not stop ourselves at gaining, exercising, protecting and maintaining our rights. But we use the UDHR as a basis for further steps towards a better society, a "caring society." Society then can survive and live on in peace and harmony.

Human Rights: Insufficient and Inadequate Presence of Human Ignorance

If we do not think in this sense, the protection of our rights might be distorted or might arise from the exercise of our rights. For example, if neighbours always feel concerned about their rights, then their relationship will be kindly but sour. Especially today as people are always about maximizing their interests, when a violation occurs, they go to lawyer to submit the case to court to get compensation. On the other side, which now often takes place

These kinds of petty quarrels happen every day. Some lawyers so generously begin offering legal advice free of charge, which is quite unusual in the West. Even a brief consultation also cost dear. If legal counseling is offered so that if the case can be taken to court, and if the plaintiff wins, the lawyer gets a sizable percentage or even half of fines received. This involves self-interest.

This is just one example to show that the rule of law is not measured by only the presence or the absence of rules and regulations. The rule of law in which the law takes pride, though highly important, cannot serve as a guarantee for civilization. The

... the American society is very much in a
... and weak condition and we must realize this
... we ourselves can act properly and avoid not to
... same situation.

Two extreme scenarios can be described as

... ety in which its members do not care about
... r's rights, allow violations against life and
... occur, deprive people of freedom and liberty,
... has not yet reached the point of civilization.
... ety in which its members define their roles
... always guarding one's rights to the extent
... parents and children treat one another on the
... its protection and demand, that society is
... approaching the end of civilization.

... ef, we must avoid not to fall into either of the
... e scenarios. We must realize that the real
... the UDHR is to serve as a basis for access to
... d peaceful society. And with that realization,
... top ourselves at gaining, exercising, protecting
... ining our rights. But we use the UDHR as a
... ther steps towards a better society, a "caring
... ociety then can survive and live on in peace
... ly.

Human Rights: Insufficient and Insecure in Presence of Human Ignorance

If we do not think in this sense, the exercise, the protection of our rights might be distorted; problems might arise from the exercise of our rights. Rules and laws might be use for exploitation or to create distrust. For example, if neighbours always feel concerned that others will violate their rights, then their relations will not be kindly but sour. Especially today as people often think about maximizing their interests, when violation takes place or when there is any basis for filing suit, people will go to lawyer to submit the case to court to get fines from the other side, which now often takes place in the US.

These kinds of petty quarrels happen so often that some lawyers so generously begin offering legal counseling free of charge, which is quite unusual in the US where even a brief consultation also cost dearly. The free counseling is offered so that if the case can be submitted to court, and if the plaintiff wins, the lawyer will get a sizable percentage or even half of fines received. So it all involves self-interest.

This is just one example to show that civilization is not measured by only the presence or the availability of rules and regulations. The rule of law in which the West takes pride, though highly important, cannot sufficiently serve as a guarantee for civilization. The mind that

reaches out for **Dharma** and freedom is what guarantees for the function of rules and regulations. If we live together simply in compliance of prescribed rights but without the right mind and proper thinking, problems will definitely arise, as what is happening in the American society. We, human beings, therefore, must not stop at relying on rights as the basis for action.

Rights are products and reflection of social progress and evolution of civilization.

On one hand, in certain societies, basic rights are not even recognized, and it shows how deprived, uncivilized and undeveloped those societies are.

On the other hand, one might question whether it is sufficient to live together just in compliance with respect for prescribed rights, just to guard and to demand for rights, and whether it cannot be made into a better society.

This explains why we must take caution to avoid falling into the two extreme scenario. We should not stop ourselves at simply acting in compliance with rules and regulations with regard to rights, but we must progress on. This will lead to a society where human beings do not live together simply in compliance with rules and regulations solely. Rules and regulations are undeniably important, they serve as concrete tools for righteousness. Any society that does not have rules, regulations or laws are backward.

We need frameworks for action, but we need the coin. While we need concrete rules and we also need the right mind, the right think interdependent.

Looking at the American society which other examples; equality before the law is bring about social unity between the black and white. Several laws were introduced to guarantee peace. But laws are external factors and are just "f" are unable to bind people's hearts. The black and white are not harmonized. Paradoxically, Americans say that the rift between the black and white is now even more widening.

The reason why the case of the American society is cited here does not mean that the American society is in a worse shape than any other societies. The American societies are facing much more serious problems than other societies. But the American society is prominently as a society that upholds freedom and harmony, and as a firm beholder of human rights. Moreover, many in the world truly admire the American society without clear understanding and take the American society as their model for creation of a peaceful world. In addition, the American society have its own problems and many loose ends to solve. To focus on the case of American society, therefore, is aimed to remind people of the necessity to

or **Dharma** and freedom is what guarantees the existence of rules and regulations. If we live only in compliance of prescribed rights but without the right mind and proper thinking, problems will arise, as what is happening in the American society. Human beings, therefore, must not stop at rights as the basis for action.

Laws are products and reflection of social progress and of civilization.

On the other hand, in certain societies, basic rights are not recognized, and it shows how deprived, and undeveloped those societies are.

On the other hand, one might question whether it is possible to live together just in compliance with prescribed rights, just to guard and to demand, and whether it cannot be made into a better society.

This explains why we must take caution to avoid the two extreme scenarios. We should not stop simply acting in compliance with rules and regulations with regard to rights, but we must progress on. To a society where human beings do not live only in compliance with rules and regulations, and regulations are undeniably important, concrete tools for righteousness. Any society that has no rules, regulations or laws are backward.

We need frameworks for action, but we need two sides of the coin. While we need concrete rules and regulations, we also need the right mind, the right thinking. Both are interdependent.

Looking at the American society which offers many other examples; equality before the law is believed to bring about social unity between the black and the white. Several laws were introduced to guarantee people's rights. But laws are external factors and are just "forms" which are unable to bind people's hearts. The black and the white are not harmonized. Paradoxically, even the Americans say that the rift between the black and the white is now even more widening.

The reason why the case of the American society is cited here does not mean that the American society is in a worse shape than any other societies. Many other societies are facing much more serious problems than the American society. But the American society stands out prominently as a society that upholds freedom, liberty and harmony, and as a firm beholder of human rights. Moreover, many in the world truly admire the American society without clear understanding and take the American society as their model for creation of a peaceful society. In addition, the American society have its own particular problems and many loose ends to solve. To focus mainly on the case of American society, therefore, is simply aimed to remind people of the necessity to grasp the

problems at the root cause and the danger of blinded imitation of a seemingly successful society in its social and economic development.

Even if anybody sees that the American society is a prosperous and most happily to live in, then one can recall that even in a society which is held as the most developed in the world, both in terms of material wealth and in terms of the abundance of rules and regulations, is still far from desirable.

We must therefore realize that rules and regulations only are not sufficient to bind human beings and to enable them to live in harmony. In living together, human beings need to work together, need to unite. But now human beings are facing a great number of problems. How then is to create this unity, this solidarity? We use the UDHR then as a tool to lead the mankind to a better and peaceful society, with unity and solidarity, binding free and equal human beings altogether. However, if we do not use the UDHR in the right manner, with the right attitude, it then becomes an end in itself, used merely to claim for rights and can even cause social division and conflict.

To progress on, we need to develop human beings through real education. We cannot end simply at a society without violation but we must aim for society where we live together and give one another a chance, and care for each other. A "caring society" is what we

need and what we aim for.

Human Rights: A Success Story w on Linkage to Constructive Ethics

As for the Buddhists, we can certainly find the UDHR which in itself contains good and sound practices. Comparing the UDHR with the Five Precepts¹, we will see that the Five Precepts are the principal social pillars. If human beings act in accordance with the Five precepts, then there is no violation of the UDHR. Looking in detail, several provisions of the UDHR also can be seen within the framework of the Five Precepts and, beyond that, the Six Directions of the relations between social members, e.g., relations between employers and employees. The UDHR, in fact, supports the principles of the Lord Buddha's teachings.

1. Translating the teaching into practice to give effects to the practice of the Five Precepts in daily life, with control mechanism so that the Five Precepts yield concrete results;

2. Introducing greater detail for practice. For example, the First Precept (on abstaining from doing bodily harm) or the Second Precept (on abstaining from taking what is not given) was modified to suit the standards and to suit with time.

The Five Precepts are neutral, for exam

the root cause and the danger of blinded seemingly successful society in its social and development.

If anybody sees that the American society is the most happily to live in, then one can learn in a society which is held as the most developed in the world, both in terms of material wealth and the abundance of rules and regulations, is desirable.

One must therefore realize that rules and regulations are sufficient to bind human beings and to enable them to live in harmony. In living together, human beings need to work together, need to unite. But now human beings are facing a great number of problems. How can we create this unity, this solidarity? We use the UDHR as a tool to lead the mankind to a better and more united society, with unity and solidarity, binding free human beings altogether. However, if we do not use the UDHR in the right manner, with the right intention, then it becomes an end in itself, used merely to justify rights and can even cause social division and

As we progress on, we need to develop human beings through education. We cannot end simply at a point of non-violation but we must aim for society to live together and give one another a chance, to care for each other. A "caring society" is what we

need and what we aim for.

Human Rights: A Success Story will Depend on Linkage to Constructive Ethics

As for the Buddhists, we can certainly benefit from the UDHR which in itself contains good principles for sound practices. Comparing the UDHR to the Five Precepts¹, we will see that the Five Precepts serve as principal social pillars. If human beings act in accordance with the Five precepts, then there is no need for the UDHR. Looking in detail, several provisions stated in the UDHR also can be seen within the framework of the Five Precepts and, beyond that, the Six Directions² on relations between social members, e.g., relations between employers and employees. The UDHR, in this regard, supports the principles of the Lord Buddha's teachings by:

1. Translating the teaching into precise standards to give effects to the practice of the Five Precepts in real life, with control mechanism so that the Five Precepts yield concrete results;

2. Introducing greater detail for practice, for example, the First Precept (on abstaining from taking life or doing bodily harm) or the Second Precept (on abstaining from taking what is not given) was modified into 4-5 standards and to suit with time.

The Five Precepts are neutral, for example the First

Precept on abstaining from killing or the Second Precept on abstaining from violation of others' properties. But as time rolls on, the context keeps changing and the relations between human beings and their behavior change accordingly, so there is a need to design clear and appropriate standards for practicality so that we can achieve maximum benefits and attain the real objective more confidently.

By translating the Five precepts and other teaching into precise standards such as the UDHR, the sense of ownership is created. Each individual will feel that the UDHR belongs to him or her and that it can be used as a legitimate claim to prevent oneself from being violated by others and as a legal protection. It equips oneself with a shield, a weapon to defend oneself. But should we stop at that?

Comparing with Buddhism, the provisions contained in the UDHR have similar nature with the Five Precepts and the Six Directions. It can be clearly seen that either the Five Precepts and the Six Directions are not considered sufficient. They serve as minimum requirements or social standards which, at least, protect the world from setting on fire, enable people to live together and develop life to even a higher plane. In doing so, we need to go beyond the Five Precepts, the Six Directions, and the Six Channels to Ruin³, we need to develop ourselves further through the Sila, Samadhi, Panna⁴. Similarly, human rights is at the Sila level.

One caution to take is that the Five Precepts is at ethical level. As for the concept of human rights, it is often looked at from the angle of protection from violations by others, with emphasis on claiming and demanding rights. With that kind of perspective, human rights ethics then remains as a negative ethics. That reason, there is a need to develop such ethics into a positive, a constructive one.

In conclusion, the UDHR is a basis, a platform to enable human beings to lead a virtuous life in peace and harmony. But we must not stop at that. The UDHR must be applied to serve the purpose of objective and, moreover, for higher ends.

In safeguarding human rights and in strengthening the ability of human beings to take further steps to build a society based on compliance with human rights regulations to a society in which people can live together, another, a "caring society," self-development of human beings is needed and must be striven for.

Abstaining from killing or the Second Precept
g from violation of others' properties. But as
the context keeps changing and the relations
human beings and their behavior change
so there is a need to design clear and
standards for practicality so that we can
minimum benefits and attain the real objective
ently.

Translating the Five precepts and other teaching
standards such as the UDHR, the sense of
is created. Each individual will feel that the
rights to him or her and that it can be used as a
claim to prevent oneself from being violated by
is a legal protection. It equips oneself with a
weapon to defend oneself. But should we stop at

Comparing with Buddhism, the provisions
in the UDHR have similar nature with the
Five and the Six Directions. It can be clearly seen
the Five Precepts and the Six Directions are
considered sufficient. They serve as minimum
standards or social standards which, at least, protect
from setting on fire, enable people to live
and develop life to even a higher plane. In doing
to go beyond the Five Precepts, the Six
and the Six Channels to Ruin³, we need to
ourselves further through the Sila, Samadhi,
Similarly, human rights is at the Sila level.

One caution to take is that the Five Precepts or Sila
is at ethical level. As for the concept of human rights, it
is often looked at from the angle of protecting ourselves
from violations by others, with emphasis on protecting
and demanding rights. With that kind of perception, the
human rights ethics then remains as a negative one.⁵ For
that reason, there is a need to develop such negative
ethics into a positive, a constructive one.

In conclusion, the UDHR is a basis, a foundation,
to enable human beings to lead a virtuous life and to live
in peace and harmony. But we must not stop ourselves at
that. The UDHR must be applied to serve its righteous
objective and, moreover, for higher ends.

In safeguarding human rights and in strengthening
the ability of human beings to take further steps from a
society based on compliance with human rights rules and
regulations to a society in which people care about one
another, a "caring society," self-development of human
beings is needed and must be striven for.

Footnotes

(1) The Five Precepts are the basic principles of conduct of moral restraints through body and speech. They are:

1. Abstaining from killing: not taking life or doing bodily harm.
2. Abstaining from taking what is not given: not stealing, pilfering or filching; not violating (others') properties.
3. Abstaining from sexual misconduct; not violating the loved or cherished ones of others.
4. Abstaining from lying: not telling lies or using deceptive speech; not violating other people or their interests through speech.
5. Abstaining from alcohol and intoxicants: causing heedlessness and drunkenness, and leading to damage and blunders such as accidents due to lack of mindfulness.

(2) The Six Directions are people around one's life, to whom one requires to perform a set of duties according to their status of relations. They are:

1. The front direction: those who come before, i.e., parents.
2. The right direction: those worthy of respect, i.e., teachers.
3. The rearward direction: those who come after, i.e., spouse and children.
4. The left direction: those who are alongside, i.e., friends and associates.
5. The lower direction: those who support, i.e., employees and workers.
6. The upper direction: those who are high in virtue, i.e., monks.

(3) The Six Channels to Ruin are six things to :

1. Being addicted to drink and drugs,
2. Always reveling in night life,
3. Being bent on entertainment,
4. Being addicted to gambling,
5. Consorting with evil friends,
6. Being chronically lazy.

(4) *Sīla* (Virtue), *Samādhi* (Concentration) (Wisdom) are three phases of training (*Sikkhā*) w integral path to the Enlightenment-Nirvana, the suffering, namely:

1. *Adhi-Sīla Sikkhā* or Training in Morality
Right Speech, Right Action and Right Li
purpose is to abstain from evil and do goo
2. *Adhi-Citta (Samādhi) Sikkhā* or Mental T
include Right Effort, Right Mindfulne
Concentration. The practice will maintair
mental properties in a state of balance.
3. *Adhi-Paññā Sikkhā* or Training in W
include Right Understanding and Right In

(5) Negative ethic is based on self-restraint c
whereas positive ethic is based on harmony and

Footnotes

Precepts are the basic principles of conduct of
its through body and speech. They are:
aining from killing: not taking life or doing bodily

aining from taking what is not given: not stealing,
ing or filching; not violating (others') properties.
aining from sexual misconduct; not violating the
l of cherished ones of others.

aining from lying: not telling lies or using deceptive
ch; not violating other people or their interests through
ch.

taining from alcohol and intoxicants: causing
lessness and drunkenness, and leading to damage and
ders such as accidents due to lack of mindfulness.

Directions are people around one's life, to whom
to perform a set of duties according to their status
They are:

front direction: those who come before, i.e., parents.

right direction: those worthy of respect, i.e., teachers.

rearward direction: those who come after, i.e.,
se and children.

left direction: those who are alongside, i.e., friends
associates.

lower direction: those who support, i.e., employees
workers.

upper direction: those who are high in virtue, i.e.,
iks.

(3) The Six Channels to Ruin are six things to avoid:

1. Being addicted to drink and drugs,
2. Always reveling in night life,
3. Being bent on entertainment,
4. Being addicted to gambling,
5. Consorting with evil friends,
6. Being chronically lazy.

(4) *Sīla* (Virtue), *Samādhi* (Concentration) and *Paññā* (Wisdom) are three phases of training (*Sikkhā*) which form the integral path to the Enlightenment-Nirvana, the extinction of suffering, namely:

1. *Adhi-Sīla Sikkhā* or Training in Morality, which include Right Speech, Right Action and Right Livelihood. The purpose is to abstain from evil and do good.
2. *Adhi-Citta (Samādhi) Sikkhā* or Mental Training, which include Right Effort, Right Mindfulness and Right Concentration. The practice will maintain the mind and mental properties in a state of balance.
3. *Adhi-Paññā Sikkhā* or Training in Wisdom, which include Right Understanding and Right Intention.

(5) Negative ethic is based on self-restraint or obligation; whereas positive ethic is based on harmony and happiness.

Synopsis Buddhist Approach on Laws: Principle for Practice

Laws, Rules, Legality, and Rights in Buddhism

Despite their importance, socially-constructed rules, laws, and rights by no means constitute the absolute guarantee of human life's quality, the development of human wisdom, and just societies. Unless these rules have their very essence in the laws of nature, applied with good intention and insight to social arrangements for the sake of people's learning and self-development, they cannot make up effective means to lead people to a peaceful ends.

Buddhism acknowledges that social rules, laws, and rights have created order to what might have been chaotic. In this regard, they help improve both individual and collective well-beings. Despite their benefits, however, Buddhism maintains that man-made rules, laws, legality, and rights simply comprise reality of a second order. Unless they are grounded on the principles of "*Dharma*" (natural laws, actual reality, truthful causality) and realized by people who have deep understanding of such principles, the meaningful development of human quality as well as the peaceful co-existence among people, local or global,

Phra Dhammapitaka (P. A. Payutto)

seems unattainable, especially in the circumstances where democracy has created the tensions between multidimensional diversities and the need for

The Laws of Reality

According to Buddhism, there are two realities: social and actual, both of which have their own laws involving the laws of their own. Actual reality holds true ubiquitously, exists independent of human beings, but can be comprehended through human beings (*Paññā*). Social reality, on the other hand, is a human construct whose meanings and practices are based upon agreements among those who have created it. Since human beings, either as an individual or a community, cannot live inseparably from nature, one of the prerequisites for the achievements of effective social arrangements is to learn about the laws in nature and wisely apply them to the creation or the design of social rules, laws, and rights. Unless these social constructs are based upon the laws of nature, social arrangements will not only be ineffective but also become superficial and meaningless. In such a situation, people will inevitably feel alienated, desperate, or depressed, so that they lose their vitality and ability to take action for the improvement of their lives and environments. Therefore, social rules, laws, and rights must be subjected to a critical assessment of their essence. And the yardstick by which they need to be measured is the laws of nature.

Synopsis Buddhist Approach on Laws: Principle for Practice

es, Legality, and Rights in Buddhism

their importance, socially-constructed rules, rights by no means constitute the absolute of human life's quality, the development of om, and just societies. Unless these rules have sence in the laws of nature, applied with good d insight to social arrangements for the sake earning and self-development, they cannot ctive means to lead people to a peaceful ends. ism acknowledges that social rules, laws, and reated order to what might have been chaotic. rd, they help improve both individual and ell-beings. Despite their benefits, however, aintains that man-made rules, laws, legality, simply comprise reality of a second order. are grounded on the principles of "Dharma" s, actual reality, truthful causality) and realized o have deep understanding of such principles, gful development of human quality as well as l co-existence among people, local or global,

seems unattainable, especially in the circumstances where democracy has created the tension between multidimensional diversities and the need for social unity.

The Laws of Reality

According to Buddhism, there are two levels of reality: social and actual, both of which are causal, involving the laws of their own. Actual reality is what holds true ubiquitously, exists independently of human beings, but can be comprehended through human wisdom (*Paññā*). Social reality, on the other hand, consists of human constructs whose meanings and practices depend upon agreements among those who have created them. Since human beings, either as an individual or a group, cannot live inseparably from nature, one of the conditions for the achievements of effective social arrangements is to learn about the laws in nature and wisely apply them in the creation or the design of social rules, laws, and rights. Unless these social constructs are based upon the laws of nature, social arrangements will not only be flawed, but also become superficial and meaningless. Living in this sort of situation, people will inevitably feel estranged, alienated, desperate, or depressed, so that they may have lost their vitality and ability to take action for the improvement of their lives and environment. Therefore, social rules, laws, and rights must be subjected to continual assessment of their essence. And the yardstick against which they need to be measured is the laws of nature.

Social Rules and Self-Development

In Buddhism, meaningful social laws, rules, legality, and rights are those that not only incorporate the truth in nature, but also encourage people's self-development. As shown by the *Sangha*, a community of Buddhist monks, rules, laws, and rights are carefully laid out such that the monks can have greatest opportunity to achieve healthier minds and deeper intellects through meditation and learning. In this sort of community, rules, laws, and rights, though seen by outsiders as highly restraining or controlling, are perceived by the community members as lessons or exercises for self-refinement. Even though Buddhism admits that this sort of community may be close to ideal, if not the ideal itself, it still argues for positive laws, rules, legality and rights that help people to develop their healthy bodies, minds, and wisdom rather than the negative counterparts that center on punishments and elimination.

นิติศาสตร์แนวพุทธ บัญญัติ: สื่อสังคม เพื่อ

ถ้าคนอยู่ในหลักการ ก็ไม่ต้องมีกฎหมาย
ถ้ากฎหมายไม่ใช่เพื่อหลักการ ก็ไม่ควรให้

กฎหมายแม้จะมีความสำคัญ แต่ก็ไม่เพียง
หลักประกันว่าจะทำให้ชีวิตดีงาม และสังคมมีสัน
ติเฉพาะในสังคมประชาธิปไตย ที่มีและยอมรับ
หลากหลายของประชาชน คนจะต้องมีความ
เดียวกันโดยหลักการพื้นฐานและจิตใจที่เข้ากันได้
จึงจะเกิดความดีด้วยกันทั้งด้วยเรื่องชนชั้น ศาสนา
ศาสนา มีความเสมอภาค ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน
จะมีความมั่นคงยั่งยืนอยู่ได้ ฉะนั้น สำนึกดีหรือ
พื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งในการดำรงรักษาสังคม แล

* ตัดตอนจาก "นิติศาสตร์แนวพุทธ" ซึ่งเป็นปาฐกถาพิเศษ ณ สภา
๒๘ มีนาคม ๒๕๓๙ เฉพาะบางตอนของ ภาค ๒: หลักแห่งปฏิบัติ

es and Self-Development

dhism, meaningful social laws, rules, legality, : those that not only incorporate the truth in also encourage people's self-development. the *Sangha*, a community of Buddhist monks, nd rights are carefully laid out such that the ave greatest opportunity to achieve healthier deeper intellects through meditation and his sort of community, rules, laws, and rights, a by outsiders as highly restraining or are perceived by the community members as exercises for self-refinement. Even though dmits that this sort of community may be al, if not the ideal itself, it still argues for , rules, legality and rights that help people to r healthy bodies, minds, and wisdom rather ative counterparts that center on punishments ion.

นิติศาสตร์แนวพุทธ*

บัญญัติ: สื่อสังคม เพื่อสันติสุข

ถ้าคนอยู่ในหลักการ ก็ไม่ต้องมีกฎหมาย

ถ้ากฎหมายไม่ใช่เพื่อหลักการ ก็ไม่ควรให้เป็นกฎหมาย

กฎหมายแม้จะมีความสำคัญ แต่ก็ไม่เพียงพอและไม่เป็นหลักประกันว่าจะทำให้ชีวิตดีงาม และสังคมมีสันติสุขได้ โดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตย ที่มีและยอมรับความแตกต่างหลากหลายของประชาชน คนจะต้องมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยหลักการพื้นฐานและจิตใจที่เข้ากันได้ เช่น ไม่แบ่งแยก รังเกียจเด็ดกันทั้งด้วยเรื่องชนชั้น ศิพพรรณ เชื้อชาติ และลัทธิ ศาสนา มีความเสมอภาค ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน เป็นต้น สังคมจึงจะมีความมั่นคงยั่งยืนอยู่ได้ ฉะนั้น สามัคคีหรือเอกภาพจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งในการดำรงรักษาสังคม และจะต้องมีหลัก

* ดัดตอนจาก "นิติศาสตร์แนวพุทธ" ซึ่งเป็นปาฐกถาพิเศษ ณ สำนักงานอัยการสูงสุด ๒๘ มีนาคม ๒๕๓๔ เฉพาะบางตอนของ ภาค ๒: หลักแห่งปฏิบัติการ, หน้า ๗๔-๑๔๓

ความประพฤติปฏิบัติต่างๆ ที่จะทำให้เกิดความสามัคคีเช่นนั้น การที่สังคมบัญญัติวินัยคือกฎหมายต่างๆ ขึ้นก็เพื่อมาหนุนให้คนดำรงอยู่ในหลักการต่างๆ เหล่านั้น อันจะทำให้สังคมหรือสังคมมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แล้วจะได้มีความมั่นคงยั่งยืนและมีสันติสุขตามวัตถุประสงค์

หลักการต่างๆ เพื่อดำรงรักษาสังคมนั้น เท่ากับเป็นสาระหรือเจตนารมณ์ของกฎหมาย ถ้าคนยึดถือและปฏิบัติตามหลักการเหล่านั้น ก็แทบจะพูดได้ว่าไม่จำเป็นต้องมีกฎหมาย นอกจากในความหมายว่าเป็นข้อหมายรู้อย่างที่กล่าวข้างต้นหลักการต่างๆ เหล่านี้ นอกจากนำมาเป็นหลักในการบัญญัติข้อกฎหมายแล้ว บางทีก็มีอยู่ในรูปที่เป็นคติธรรมหรือหลักคำสอน

ธรรมที่เป็นหลักการทั่วไปซึ่งไม่ได้บัญญัติไว้เป็นสิกขาบทในทางวินัยมีหลายอย่างที่เป็นเครื่องสนับสนุนให้เกิดความสามัคคีในชุมชนแห่งกาลยาณมิตร เช่น หลักสาราณียธรรม เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักการของประชาธิปไตย ขอยกมาเป็นตัวอย่าง หลักสาราณียธรรม 6 ประการ (สาราณียธรรม ก็เรียก) คือ

1. จะทำอะไรก็ทำด้วยกันด้วยเมตตา ทำด้วยใจหวังดี เช่น เมื่อมีกิจการส่วนรวม ก็มาร่วมมือกันพร้อมเพรียงกันทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ด้วยหวังดีที่จะให้เกิดประโยชน์สุขต่อกัน
2. จะพูดอะไรก็พูดต่อกันด้วยเมตตา พูดด้วยความหวังดี

มุ่งแก้ปัญหา มุ่งให้เกิดความสามัคคีและประโยชน์สุข

3. จะคิดอะไรก็คิดต่อกันด้วยเมตตา คิดดีในทางแก้ปัญหา ในทางสมควรสมานประสานส่งเสริมเอื้อเพื่อช่วยเหลือสนับสนุนกันเพื่อจุดหมายที่ดียิ่ง ยึดแน่นแนบแน่น

4. ได้มาแบ่งกันกินใช้ เรื่องผลประโยชน์ เรื่องสำคัญมากหลายคนเข้าใจผิดว่าพระพุทธศาสนาไม่เอาใจใส่เรื่องวัตถุ แต่แท้จริงพระพุทธศาสนาให้เรื่องผลประโยชน์เป็นอย่างยิ่ง แต่ในขอบเขตที่เรียกว่าเพราะฉะนั้น เรื่องการแบ่งปันลาภและเอื้อเฟื้อกัน จีของการอยู่ร่วมกัน ซึ่งรวมถึงเรื่องการจัดสรรผลประโยชน์

5. ตั้งอยู่ในหลักความประพฤติเสมอกันคล้ำ มีความเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย หลักการนี้ในเรียกว่า สีสสามัญญตา แปลว่าความเป็นผู้เสมอกันต่อหน้าวินัยแล้วเสมอกันทั้งหมด แม้แต่เป็นพระอรหันต์นอกจากมีกฎหมายให้เป็นสิกขาบท จึงจะพ้นโทษของวินัยจะอ้างธรรมไม่ได้ วินัยกำหนดไว้ให้เสมอต้องพยายามประพฤติตัวให้เสมอกันโดยศีล รังเกียจแก่ชุมชน

6. มีความเสมอกันโดยจิตใจ เรียกว่า ติ

ปฏิบัติต่างๆ ที่จะทำให้เกิดความสามัคคีเช่นนั้น การ
น้อยคือกฎหมายต่างๆ ขึ้นก็เพื่อมาหนุนให้คนดำรง
างๆ เหล่านั้น อันจะทำให้สังคมหรือสังคมมีความ
ียวกัน แล้วจะได้มีความมั่นคงยั่งยืนและมีสันติสุข
ก็

รต่างๆ เพื่อดำรงรักษาสังคมนั้น เท่ากับเป็นสาระ
ของกฎหมาย ถ้าคนยึดถือและปฏิบัติตามหลักการ
จะพูดได้ว่าไม่จำเป็นต้องมีกฎหมาย นอกจากใน
นข้อหมายรู้อย่างที่กล่าวข้างต้นหลักการต่างๆ เหล่านี้
เป็นหลักในการบัญญัติข้อกฎหมายแล้ว บางทีก็มีอยู่
รวมหรือหลักคำสอน

เป็นหลักการทั่วไปซึ่งไม่ได้บัญญัติไว้เป็นสิกขาบท
กายอย่างที่เป็นเครื่องสนับสนุนให้เกิดความสามัคคี
ยาณมิตร เช่น หลักสาราณียธรรม เป็นต้น ซึ่งถือ
ารของประชาธิปไตย ขอยกมาเป็นตัวอย่าง หลัก
3 ประการ (สาราณียธรรม ก็เรียก) คือ

ทำอะไรก็ทำต่อกันด้วยเมตตา ทำด้วยใจหวังดี เช่น
นวนรวม ก็มาร่วมมือกันพร้อมเพรียงกันทำเพื่อ
วม ด้วยหวังดีที่จะให้เกิดประโยชน์สุขต่อกัน

พูดอะไรก็พูดต่อกันด้วยเมตตา พูดด้วยความหวังดี

มุ่งแก้ปัญหา มุ่งให้เกิดความสามัคคีและประโยชน์สุขร่วมกัน

3. จะคิดอะไรก็คิดต่อกันด้วยเมตตา คิดด้วยใจหวังดี คิด
ในทางแก้ปัญหา ในทางสมัครสมานประสานส่งเสริม ในทางที่จะ
ื้อเพื่อช่วยเหลือสนับสนุนกันเพื่อจุดหมายที่ดีงาม ด้วยอาการ
ยิ้มแย้มแจ่มใส

4. ได้มาแบ่งกันกินใช้ เรื่องผลประโยชน์นี้ ท่านถือเป็น
เรื่องสำคัญมากหลายคนเข้าใจผิดว่าพระพุทธศาสนาmongข้ามเรื่องนี้
ไม่เอาใจใส่เรื่องวัตถุ แต่แท้จริงพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับ
เรื่องผลประโยชน์เป็นอย่างยิ่ง แต่ในขอบเขตที่เรียกว่าเป็น ปัจจัย
เพราะฉะนั้น เรื่องการแบ่งปันลาภและอิื้อเพื่อกัน จึงมาในหลักการ
ของการอยู่ร่วมกัน ซึ่งรวมถึงเรื่องการจัดสรรผลประโยชน์

5. ตั้งอยู่ในหลักความประพฤติเสมอกัน คล้ายกับที่พูดกันว่า
มีความเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย หลักการนี้ในทางพุทธศาสนา
เรียกว่า สีสสามัญญตา แปลว่าความเป็นผู้เสมอกันในศีล ทุกคน
ต่อหน้าวินัยแล้วเสมอกันทั้งหมด แม้แต่เป็นพระอรหันต์ก็ไม่ยกเว้น
นอกจากมีกฎยกเว้นให้เป็นสิกขาบท จึงจะพ้นโทษทางวินัย ในเรื่อง
ของวินัยจะอ้างธรรมไม่ได้ วินัยกำหนดไว้ให้เสมอภาคกัน และจึง
ต้องพยายามประพฤติตัวให้เสมอกันโดยศีล เพื่อไม่ให้เป็นที่
รังเกียจแก่ชุมชน

6. มีความเสมอกันโดยทิลี เรียกว่า ทิลีสามัญญตา

หมายความว่า ยึดถือหลักการและอุดมการณ์ของสังคมร่วมกัน สังคมใดไม่มีหลักการร่วมกัน เช่น สังคมประชาธิปไตย ถ้าประชาชนไม่ยึดถือหลักการแห่งประชาธิปไตยร่วมกัน ก็ถึงอวสาน เพราะฉะนั้นสมาชิกทุกคนจึงต้องมีอุดมการณ์และมีหลักการร่วมกัน

ธรรม 6 ข้อนี้เป็นหลักแห่งความสามัคคี ในระหว่างบุคคล ก็เป็นปียกรณ์แปลว่าสร้างความรักกัน คุรุกรรมสร้างการเคารพกัน สารณียะ ทำให้ระลึกถึงกัน หรือยึดเหนี่ยวใจกันไว้ และในแง่ส่วนรวมก็เป็นไปเพื่อสังคหะ คือทำให้รวมคนเข้าเป็นหมู่อยู่ได้ เพื่ออวิวาทะ ทำให้ไม่วิวาทกัน เพื่อสามัคคี คือพร้อมเพรียงกัน และเพื่อเอกภาพ ที่เรียกว่า เอกภาพ คือทำให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

นอกจากนี้ ยังมีหลักการอื่นอีก เช่น **อปรีหานิยธรรม** คือ ธรรมที่จะทำให้ไม่เสื่อม ซึ่งมี 7 ข้อ คือ

1. ประชุมกันเนืองนิจ
2. เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็อยู่จนเลิกโดยพร้อมเพรียงกัน และเมื่อมีกิจส่วนรวม คือ สังฆกรรมเกิดขึ้น ก็ต้องพร้อมใจกันทำ
3. ไม่ถืออำนาจใจแล้วบัญญัติอะไรตามใจตัว หรือล้มเลิกถอนบัญญัติอะไรตามใจตัว
4. เคารพนับถือยกย่องบุคคลที่เป็นหลักที่เรียกว่า สังฆบิดร

มองเห็นความสำคัญของถ้อยคำของท่าน ในที่นี้ไม่ใช่แต่ภิกษุใดเป็นเถระ เป็นรัตติกัญญ หมายความว่า ไยยาวนาน มีความรู้เป็นหลัก ต้องมองเห็นความสำคัญของท่าน และให้ความสำคัญว่าเป็นสิ่งอันพึงฟัง ไม่หรือมองข้ามไป

5. ให้เกียรติและคุ้มครองสตรี ไม่ให้มีการกามาริ (นำสังเกตว่า สังคมไทยเวลานี้ได้ทรุดลงไปถึงขั้นที่มีโสเภณีเด็กแพร่หลาย อย่างที่ไม่เคยมีไม่เคย

6. ให้ความสำคัญแก่เจตีย์หรืออนุสาวรีย์ เป็นที่รวมใจของสังคม และเป็นเครื่องเตือนใจให้ส่วนรวม

7. จัดอารักขาคุ่มครองป้องกันแก่พระอร่าว่า พระสงฆ์หรือนักบวชที่ประพฤติปฏิบัติชอบ เป็นหลักใจของประชาชน เป็นตัวแทนของคุณธรรม ศีลธรรม เป็นผู้รักษาศรัทธาไว้ให้แก่สังคม ให้ถือเมือง จะต้องจัดการอารักขา คุ่มครองป้องกัน และ

สำหรับคนทั่วไปที่อยู่ในสังคมใหญ่ ยังมีหนึ่งเรียกว่า **สังคหวัตถุ** แปลว่า หลักการสงเคราะห์ ยึดเหนี่ยวประสานหมู่ชนให้อยู่ในความสามัคคี สังเคราะห์หรือสงเคราะห์ ที่เราใช้ในความหมาย

ยึดถือหลักการและอุดมการณ์ของสังคมร่วมกัน
หลักการร่วมกัน เช่น สังคมประชาธิปไตย ถ้า
ถือหลักการแห่งประชาธิปไตยร่วมกัน ก็ถึงอวสาน
ชาติทุกคนจึงต้องมีอุดมการณ์และมีหลักการร่วมกัน
6 ข้อนี้เป็นหลักแห่งความสามัคคี ในระหว่างบุคคล
ปลวสร้างความรักกัน ครอบครองสร้างความรักกัน
ห้ระลึกถึงกัน หรือยึดเหนี่ยวใจกันไว้ และในแง่
ไปเพื่อสังคหะ คือทำให้รวมคนเข้าเป็นหมู่อยู่ได้
ทำให้ไม่วิวาทกัน เพื่อสามัคคี คือพร้อมเพรียงกัน
พ ที่เรียกว่า เอกภาพ คือทำให้มีความเป็นอันหนึ่ง

กัน ยังมีหลักการอื่นอีก เช่น **อปรีทานิยธรรม** คือ
ไม่เสื่อม ซึ่งมี 7 ข้อ คือ
ประชุมกันเนื่องนิจ
ประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็
พร้อมเพรียงกัน และเมื่อมีกิจส่วนรวม คือ สังฆ-
ก็ต้องพร้อมใจกันทำ
ถืออำนาจใจแล้วบัญญัติอะไรตามใจตัว หรือล้มเลิก
อะไรตามใจตัว
รพนับถือยกย่องบุคคลที่เป็นหลักที่เรียกว่าสังฆบิดร

มองเห็นความสำคัญของถ้อยคำของท่าน ในที่นี้ไม่ได้บอกว่าต้องเชื่อ
แต่ภิกษุใดเป็นเถระ เป็นรัตตัญญู หมายความว่า ได้มีประสบการณ์
ยาวนาน มีความรู้เป็นหลัก ต้องมองเห็นความสำคัญของถ้อยคำ
ของท่าน และให้ความสำคัญว่าเป็นสิ่งอันพึงฟัง ไม่ใช่ลบหลู่ละเลย
หรือมองข้ามไป

5. ให้เกียรติและคุ้มครองสตรี ไม่ให้มีการข่มเหงรังแกกุล-
กุมารี (น่าสังเกตว่า สังคมไทยเวลานี้ได้ทรุดลงไปไกลในเรื่องนี้ ถึง
ขั้นที่มีโสเภณีเด็กแพร่หลาย อย่างที่ไม่เคยมีไม่เคยเป็น)

6. ให้ความสำคัญแก่เจตีย์หรืออนุสาวรีย์ซึ่งเป็นสิ่งที่เคารพ
เป็นที่รวมใจของสังคม และเป็นเครื่องเตือนใจให้เกิดจิตสำนึกต่อ
ส่วนรวม

7. จัดอารักขาคุ้มครองป้องกันแก่พระอรหันต์ หมายความว่า
พระสงฆ์หรือนักบวชที่ประพฤติปฏิบัติชอบ ไม่ประมาทหมั่นเมา
เป็นหลักใจของประชาชน เป็นตัวแทนของคุณธรรม เป็นหลักของ
ศีลธรรม เป็นผู้รักษาศรัทธาไว้ให้แก่สังคม ให้ถือเป็นหน้าที่ของบ้าน
เมือง จะต้องจัดการอารักขา คุ้มครองป้องกัน และยินดีต้อนรับท่าน

สำหรับคนทั่วไปที่อยู่ในสังคมใหญ่ ยังมีหลักธรรมอีกชุด
หนึ่งเรียกว่า **สังคหัตถุ** แปลว่า หลักการสงเคราะห์ คือ หลักการ
ยึดเหนี่ยวประสานหมู่ชนให้อยู่ในความสามัคคี (สังคหะ แปลว่า
สังเคราะห์หรือสงเคราะห์ ที่เราใช้ในความหมายว่า ช่วยเหลือกัน

แต่คำศัพท์เดิมแปลว่า รวมเข้าด้วยกัน) ในการที่จะผนึกให้สังคมมีความมั่นคงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ คนจะต้องมี

1. การให้ปันผลประโยชน์แก่กัน หรือมีการเผื่อแผ่ที่เรียกว่า ทาน

2. การรู้จักใช้วาจาแสดงน้ำใจดี ที่จะแก้ปัญหาและช่วยเหลือกัน เรียกว่า ปิยวาจา

3. การเอากำลังร่างกายเข้าช่วยเหลือร่วมมือกัน เรียกว่า อตถจริยา

4. การมีความเสมอภาค ทำตัวให้เข้ากันได้ โดยร่วมสุขร่วมทุกข์กัน ร่วมกันเผชิญและแก้ปัญหา ไม่ทอดทิ้งกัน ไม่ดูถูกดูหมิ่นกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน และไม่เลือกที่รักผลักที่ชัง สม่่าเสมอสมานกันโดยธรรม เรียกว่า สมานัตตตา

สังคหัตถุ 4 นี้ แปลเป็นภาษาง่ายๆ ในแง่ของการช่วยเหลือกันเพื่อให้เกิดการประสานสังคม คือ

- 1) ช่วยด้วยสิ่งของเงินทอง
- 2) ช่วยด้วยถ้อยคำ เช่น ปลอบโยน แสดงความเห็นใจ ให้กำลังใจ แนะนำคนให้รู้วิธีแก้ปัญหาของเขา ให้ความรู้สั่งสอนวิชาการ เพื่อให้สามารถแก้ไขบำบัดความทุกข์ยาก
- 3) ช่วยด้วยเรี่ยวแรงกำลัง
- 4) ทำตัวเสมอสมาน คือ ทำตัวให้เข้ากันได้ โดยมีความ

เสมอภาคกัน ปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอหน้าตามธรรม

ที่ว่ามานี้ เป็นหลักที่จะรวมหมู่ชนให้อยู่ดี สังคมมีความเจริญมั่นคง แต่เป็นหลักที่ไม่ได้บัญญัติในวินัย จึงไม่มีการกำหนดความผิดและไม่มีการลงหลักที่รู้กันว่าควรประพฤติปฏิบัติ

มีหลักปฏิบัติอีกชุดหนึ่ง ซึ่งพูดถึงกันมาก อย่างยิ่งสำหรับการดำรงรักษาสังคมให้มีความสงบ 5 และจะเห็นได้ว่า บทบัญญัติในกฎหมายทั้งแพ่งทั้งหมดมีเจตนารมณ์ตามหลักศีล 5 นี้

ศีล 5 (สิกขาบท 5) เป็นหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐาน สังคมอยู่ในความสงบเรียบร้อย แต่การที่สังคมจะก้าวหน้า การพัฒนาที่ถูกต้องดีงามแท้จริง จะต้องให้เหนือกว่า ศีล 5 ที่เป็นระดับแก้ไขป้องกันความชั่วเชิงสร้างสรรค์ต่างๆ ที่ยกตัวอย่างมาแสดงข้างต้น สาระและเจตนารมณ์ที่แท้จริงทั้งของกฎหมายและ

เมื่อได้พูดถึงศีล 5 แล้ว ก็ควรจะนำข้อย่อย ซึ่งมีดังนี้

1. การเว้นจากปาณาติบาต (การไม่ละเมิดชีวิต)
2. การเว้นจากกามินนทาน (การไม่ละเมิดทรัพย์สิน)

ปลว่า รวมเข้าด้วยกัน) ในการที่จะฝึกให้สังคมมี
หนึ่งอันเดียวกันได้ คนจะต้องมี
เป็นผลประโยชน์แก่กัน หรือมีการเผื่อแผ่ที่เรียกว่า

รู้จักใช้วาจาแสดงน้ำใจดี ที่จะแก้ปัญหาและ
กว่า ปิยวาจา

อาการแข็งแรงกายเข้าช่วยเหลือร่วมมือกัน เรียกว่า

มีความเสมอภาค ทำตัวให้เข้ากันได้ โดยร่วมสุข
ร่วมกันเผชิญและแก้ปัญหา ไม่ทอดทิ้งกัน ไม่ดูถูก
อาวดเอาเปรียบกัน และไม่เลือกที่รักมักที่ชัง
นโดยธรรม เรียกว่า สมานัตตตา

กฎ 4 นี้ แปลเป็นภาษาง่ายๆ ในแง่ของการ
ให้เกิดการประสานสังคม คือ

ช่วยเหลือของเงินทอง

ช่วยเหลือคำ เช่น ปลอบโยน แสดงความเห็นใจ ให้
ให้รู้วิธีแก้ปัญหาของเขา ให้ความรู้สั่งสอนวิชาการ
ไปบำบัดความทุกข์ยาก

ช่วยเหลือแรงกำลัง

เสมอสมาน คือ ทำตัวให้เข้ากันได้ โดยมีความ

เสมอภาคกัน ปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอหน้าตามธรรม

ที่ว่ามานี้ เป็นหลักที่จะรวมหมู่ชนให้อยู่ด้วยกัน และทำให้
สังคมมีความเจริญมั่นคง แต่เป็นหลักที่ไม่ได้บัญญัติเป็นสิกขาบท
ในวินัย จึงไม่มีการกำหนดความผิดและไม่มีการลงโทษ แต่ให้เป็น
หลักที่รู้กันว่าควรประพฤติปฏิบัติ

มีหลักปฏิบัติอีกชุดหนึ่ง ซึ่งพูดถึงกันมากกว่ามีความสำคัญ
อย่างยิ่งสำหรับการดำรงรักษาสังคมให้มีความสงบเรียบร้อย คือ ศีล
5 และจะเห็นได้ว่า บทบัญญัติในกฎหมายทั้งแพ่งและอาญาแทบ
ทั้งหมดมีเจตนารมณ์ตามหลักศีล 5 นี้

ศีล 5 (สิกขาบท 5) เป็นหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานเพื่อช่วยให้
สังคมอยู่ในความสงบเรียบร้อย แต่การที่สังคมจะก้าวไปสู่จุดหมาย
แห่งการพัฒนาที่ถูกต้องดีงามแท้จริง จะต้องให้คนพัฒนาขึ้นไป
เหนือกว่า ศีล 5 ที่เป็นระดับแก้ไขป้องกันความชั่วร้าย สู่หลักการ
เชิงสร้างสรรค์ต่างๆ ที่ยกตัวอย่างมาแสดงข้างต้น อันควรจะเป็น
สาระและเจตนารมณ์ที่แท้จริงทั้งของกฎหมายและการปกครอง

เมื่อได้พูดถึงศีล 5 แล้ว ก็ควรจะนำข้อย่อยมาแสดงไว้ด้วย
ซึ่งมีดังนี้

1. การเว้นจากปาณาติบาต (การไม่ละเมิดต่อชีวิตร่างกาย)
2. การเว้นจากกามินาทาน (การไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน)

3. การเว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร (การไม่ละเมิดต่อคู่ครองของหวง)
4. การเว้นจากมุสาวาท (การไม่ละเมิดต่อกันทางวาจา)
5. การเว้นจากสุรยาเมา (การไม่ดื่มสุราหรือเสพสิ่งเสพติด)

ศีล 5 (สิกขาบท 5) นี้ มีสาระสำคัญที่มุ่งเพื่อให้คนอยู่ร่วมกันด้วยดีโดยไม่เบียดเบียนกัน จะได้มีความสงบเรียบร้อย ที่เป็นโอกาสพื้นฐานแห่งการพัฒนาชีวิตสู่ประโยชน์สุขที่สูงยิ่งขึ้นไป สำหรับข้อแรก จะเห็นความหมายนี้ได้ชัดเจน แต่ข้อ 5 ที่ว่า เว้นจากสุรยาเมาเสพติดที่จะทำให้เกิดความประมาท ขาดสตินั้น มักมองเห็นชัดแต่ในแง่ของโทษต่อชีวิตของตัวผู้เสพเอง แต่ที่จริงในการจัดเข้าสู่ชุดแห่งศีล 5 นี้ ท่านมุ่งความหมายเชิงสังคม ในแง่สังคมนั้น การละเมิดศีลข้อ 5 คือ ดื่มสุรยาเมาเสพสิ่งเสพติด ก่อความเสียหายหรือโทษภัย ที่สำคัญ คือ

1. คนเมาสุรยาเมาเสพติด ขาดสติแล้ว จะทำการร้ายละเมิดศีลได้หมดทุกข้อ ไม่ว่าจะเป็นฆ่าคน ทำร้ายกัน ลักหรือทำลายทรัพย์สิน ทำความผิดทางเพศ พุดเท็จ ก็ได้ทั้งนั้น
2. ก่อให้เกิดอุบัติเหตุ ซึ่งอาจจะก่อความพินาศหรือความเสียหายอย่างมาก
3. แม้ยังไม่ได้ลงมือทำการร้ายใดๆ ก็เป็นผู้คุกคามต่อความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในสังคม เช่น คนที่ขับรถไปในถนนหลวง

พอมองเห็นรถที่กำลังแล่นสวนมามีคนขับที่เมาเหล้า คนขับรถลืบล้อที่กำลังแล่นสวนมาเสพยาบ้า ยาบ้า รู้สึกหวาดหวั่นพรั่นใจ

รวมความว่า สังคมโดยเฉพาะรัฐ จะต้องมีการทางสังคม โดยเฉพาะการออกกฎหมาย ที่จะคนดำรงอยู่ในศีล 5 หรือสิกขาบท 5 นี้ พร้อมยึดถือหลักการต่างๆ ที่กล่าวแล้วข้างต้น เช่น สาธารณสุข 4 เป็นต้น

กล่าวได้ว่า หลักการต่างๆ เหล่านี้และทำของวินัย หรือเป็นเจตนารมณ์ที่แท้ของกฎหมาย วัตถุประสงค์อย่างถูกต้อง ให้มีศรัทธาเห็นคุณค่า พหุสมรรถใจที่จะปฏิบัติตามหลักการเหล่านี้ ก็ไม่จำเป็นบัญญัติข้อกำหนดของกฎหมายหรือสิกขาบทในวินัย การที่มีสิกขาบทหรือกฎหมาย ก็เพื่อเป็นหลักประมั้นใจว่า จะมีการปฏิบัติให้เกิดผลตามหลักการเหล่านั้น ไม่ปฏิบัติตาม หรือเคลื่อนคลาดจากหลักการมา การบัญญัติสิกขาบทหรือกฎหมายมากขึ้นๆ และบัญญัติความผิดและการลงโทษมากขึ้น หรืออาจจะ

เป็นความจำเป็นว่า เมื่อคนมาอยู่ร่วมกันตั้ง ก็ต้องมีข้อตกลงที่กำหนดกันขึ้นไว้ว่าจะทำอะไรเมื่อใด

เว้นจากกาเมสุมิจนจาร (การไม่ละเมิดต่อคู่ครอง
หวง)

เว้นจากมูสาวาท (การไม่ละเมิดต่อกันทางวาจา)

เว้นจากสุรยาเมา (การไม่ดื่มสุราหรือเสพสิ่งเสพติด)

โกขาบท 5) นี้ มีสาระสำคัญที่มุ่งเพื่อให้คนอยู่ร่วม
บิยดเบียนกัน จะได้มีความสงบเรียบร้อย ที่เป็น
การพัฒนาชีวิตสู่ประโยชน์สุขที่สูงยิ่งขึ้นไป สำหรับ
ความหมายนี้ได้ชัดเจน แต่ข้อ 5 ที่ว่า เว้นจากสุรา
ให้เกิดความประมาท ขาดสตินั้น มักมองเห็นชัด
ต่อชีวิตของตัวผู้เสพเอง แต่ที่จริงในการจัดเข้าชุด
ท่านมุ่งความหมายเชิงสังคม ในแง่สังคมนั้น การ
คือ ดื่มสุรยาเมาเสพสิ่งเสพติด ก่อความเสียหาย
คัญ คือ

าสุรยาเสพติด ขาดสติแล้ว จะทำการร้ายละเมิด
ไม่ว่าจะฆ่าคน ทำร้ายกัน ลักหรือทำลายทรัพย์สิน
พศ พุดเทจ ก็ได้ทั้งนั้น

ให้เกิดอุบัติเหตุ ซึ่งอาจจะก่อความพินาศหรือความ

ยังไม่ได้ลงมือทำการร้ายใดๆ ก็เป็นผู้คุกคามต่อ
ปลอดภัยในสังคม เช่น คนที่ขับรถไปในถนนหลวง

พอมองเห็นรถที่กำลังเล่นสวณมีคนขับที่เมาเหล้า หรือระแวงว่า
คนขับรถลึบล้อที่กำลังเล่นสวณมาเสพยาม้ายาบ้า ก็เกิดความรู้สึก
หวาดหวั่นพรั่นใจ

รวมความว่า สังคมโดยเฉพาะรัฐ จะต้องจัดตั้งวางมาตร-
การทางสังคม โดยเฉพาะการออกกฎหมาย ที่จะมาเป็นประกันให้
คนดำรงอยู่ในศีล 5 หรือสิกขาบท 5 นี้ พร้อมทั้งส่งเสริมให้คน
ยึดถือหลักการต่างๆ ที่กล่าวแล้วข้างต้น เช่น สภาวินยธรรม 6 และ
สังคหวัตถุ 4 เป็นต้น

กล่าวได้ว่า หลักการต่างๆ เหล่านี้และทำนองนี้ เป็นสาระ
ของวินัย หรือเป็นเจตนารมณ์ที่แท้ของกฎหมาย ถ้าคนมีการศึกษา
ที่พัฒนาตนอย่างถูกต้อง ให้มีศรัทธาเห็นคุณค่า พร้อม และเต็มใจ
สมัครใจที่จะปฏิบัติตามหลักการเหล่านี้ ก็ไม่จำเป็นต้องมีการ
บัญญัติข้อกำหนดของกฎหมายหรือสิกขาบทในวินัย ในทางตรงข้าม
การที่มีสิกขาบทหรือกฎหมาย ก็เพื่อเป็นหลักประกันให้เกิดความ
มั่นใจว่า จะมีการปฏิบัติให้เกิดผลตามหลักการเหล่านี้ ดังนั้น ถ้า
คนไม่ปฏิบัติตาม หรือเคลื่อนคลาดจากหลักการมากขึ้น ก็ยังต้องมี
การบัญญัติสิกขาบทหรือข้อกฎหมายมากขึ้นๆ และมักจะต้องมีการ
บัญญัติความผิดและการลงโทษมากขึ้น หรืออาจจะหนักขึ้นด้วย

เป็นความจำเป็นว่า เมื่อคนมาอยู่ร่วมกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป
ก็ต้องมีข้อตกลงที่กำหนดกันขึ้นไว้ว่าจะทำอะไรเมื่อไรอย่างไรเป็นต้น

เพื่อให้ชีวิตแห่งการอยู่ร่วมกันดำเนินไปด้วยดี เอื้อประโยชน์ต่อทุกคนด้วยกัน เพราะฉะนั้น ในสังคมที่คนมีการศึกษาพัฒนาดีแล้ว ที่เขาเข้าใจความหมายของข้อตกลง สำหรับการเป็นอยู่และทำกิจการร่วมกันเช่นนี้ และมีจิตใจที่พร้อมจะปฏิบัติ การมีกฎหมายเพียงในความหมายว่าเป็นข้อหมายรู้ หรือข้อกำหนดที่หมายรู้ในการอยู่ร่วมกัน ก็เป็นการเพียงพอ (เรื่องนี้จะพูดถึงอีกข้างหน้า) ในสภาพเช่นนี้ กฎหมายหรือข้อหมายรู้ จะเป็นเพียงข้อตกลงหรือกติกาทางปัญญา ซึ่งมีจำนวนจำกัดตามความจำเป็นแห่งกิจที่จะทำ และเมื่อยังปฏิบัติกันดี ก็ไม่ต้องมีสิกขาบทหรือข้อกฎหมายมาก

อย่างไรก็ดี เมื่อคนขาดการศึกษาที่ถูกต้อง ไม่ได้พัฒนาตนเอง ไม่เข้าใจความหมาย ไม่เข้าใจเจตนารมณ์ของกฎหมาย และไม่พร้อมที่จะปฏิบัติ เมื่อคนไม่ปฏิบัติตามข้อหมายรู้นั้น ก็ต้องมีการบัญญัติข้อกฎหมายในลักษณะที่เป็นข้อบังคับ ที่มีการกำหนดความผิดและการลงโทษเพิ่มขึ้นๆ จนในที่สุดจะกลายเป็นว่า ยิ่งมีการบัญญัติข้อกฎหมายมาก ชีวิตและสังคมกลับยิ่งเสื่อมโทรม และในกรณีเช่นนี้ การมีกฎหมายในความหมายว่าเป็นข้อบังคับมาก กลับกลายเป็นเครื่องบงชี้ถึงความเสื่อมโทรมแห่งชีวิตและสังคม

เพราะฉะนั้น ในสังคมที่คนมีการศึกษาถูกต้องพัฒนาตนดีแล้ว ก็จะมีกฎหมายแต่เพียงที่เป็นข้อหมายรู้ ไม่ต้องเลยไปเป็นข้อบังคับ และตรงข้าม ในสังคมที่ไม่พัฒนา คนขาดการศึกษา

หรือเมื่อการศึกษาเสื่อมลง กฎหมายที่มีความหมายก็จะเพิ่มมากขึ้นๆ โดยที่แม้จะจำเป็นเพื่อกันไม่ให้ไปอื่นๆ แต่ก็ไม่ช่วยให้ชีวิตและสังคมดีขึ้นได้ ยิ่งมีข้อบัญญัติมาก หลักการที่เป็นสาระกลับยิ่งเลือน

โดยนัยดังกล่าวมา การศึกษาที่แท้ ในความพัฒนาคนอย่างถูกต้อง จึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง และไม่ว่าจะในความหมายที่เป็นกฎหมาย เป็นระบบ เป็นการปกครองก็ตาม ทั้งในแง่ที่ว่าจะต้องมีการพัฒนาเพื่อให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างถูกต้อง วินัยเช่นกฎหมายเป็นเครื่องมือจัดสรรสภาพเพื่อพัฒนาชีวิตของมนุษย์

เมื่อมีการศึกษาที่แท้ที่ทำให้คนพัฒนาอย่างรู้พร้อมที่จะปฏิบัติตามวินัยโดยเฉพาะที่เรียกว่ากฎหมาย และคนที่มีการศึกษาที่พัฒนาตนแล้วอย่างถูกต้องนั้น โดยเฉพาะกฎหมายนั้นเป็นข้อหมายรู้เพื่อที่จะปฏิบัติ การช่วยกันสร้างสรรค์สภาพชีวิตและสังคมที่เอื้อต่อสู่ความดีงามและประโยชน์สุขที่สูงยิ่งขึ้นต่อไป

การอยู่ร่วมกันดำเนินไปด้วยดี เอื้อประโยชน์ต่อกัน
จะนั้น ในสังคมที่คนมีการศึกษาพัฒนาดีแล้ว ที่
มายของข้อตกลง สำหรับการเป็นอยู่และทำกิจการ
ละมีจิตใจที่พร้อมจะปฏิบัติ การมีกฎหมายเพียงใน
ในข้อหมายรู้ หรือข้อกำหนดที่หมายรู้ในการอยู่ร่วม
โยงพอ (เรื่องนี้จะพูดถึงอีกข้างหน้า) ในสภาพเช่นนี้
หมายรู้ จะเป็นเพียงข้อตกลงหรือกติกาทางปัญญา
ตามความจำเป็นแห่งกิจที่จะทำ และเมื่อยังปฏิบัติ
ศึกษาบทหรือข้อกฎหมายมาก
ก็ดี เมื่อคนขาดการศึกษาที่ถูกต้อง ไม่ได้พัฒนาตน
มหมาย ไม่เข้าใจเจตนารมณ์ของกฎหมาย และไม่
ติ เมื่อคนไม่ปฏิบัติตามข้อหมายรู้นั้น ก็ต้องมีการ
มายในลักษณะที่เป็นข้อบังคับ ที่มีการกำหนดความ
โทษเพิ่มขึ้นมา จนในที่สุดจะกลายเป็นว่า ยิ่งมีการ
มายมาก ชีวิตและสังคมกลับยิ่งเสื่อมโทรม และใน
มีกฎหมายในความหมายว่าเป็นข้อบังคับมาก กลับ
บ่งชี้ถึงความเสื่อมโทรมแห่งชีวิตและสังคม
จะนั้น ในสังคมที่คนมีการศึกษาถูกต้องพัฒนาตน
กฎหมายแต่เพียงที่เป็นข้อหมายรู้ ไม่ต้องเลยไปเป็น
ตรงข้าม ในสังคมที่ไม่พัฒนา คนขาดการศึกษา

หรือเมื่อการศึกษาเสื่อมลง กฎหมายที่มีความหมายเป็นข้อบังคับ
ก็จะเพิ่มมากขึ้นๆ โดยที่แม้จะจำเป็นเพื่อกันไม่ให้เสื่อมโทรมลง
ไปอีกๆ แต่ก็ไม่ช่วยให้ชีวิตและสังคมดีขึ้นได้เลย อย่างน้อย
ยังมีข้อบัญญัติมาก หลักการที่เป็นสาระกลับยิ่งเลื่อนลางจางหาย

โดยนัยดังกล่าวมา การศึกษาที่แท้ ในความหมายของการ
พัฒนาคนอย่างถูกต้อง จึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง และสัมพันธ์กับวินัย
ไม่ว่าจะในความหมายที่เป็นกฎหมาย เป็นระบบที่จัดตั้ง หรือ
เป็นการปกครองก็ตาม ทั้งในแง่ที่จะต้องมีการพัฒนาคนอย่างถูก
ต้องเพื่อให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างถูกต้อง และในแง่ที่ว่า
วินัยเช่นกฎหมายเป็นเครื่องมือจัดสรรสภาพเอื้อโอกาสในการ
พัฒนาชีวิตของมนุษย์

เมื่อมีการศึกษาที่แท้ที่ทำให้คนพัฒนาอย่างถูกต้อง คนก็จะ
พร้อมที่จะปฏิบัติตามวินัยโดยเฉพาะที่เรียกว่ากฎหมาย(ที่ชอบธรรม)
และคนที่มีการศึกษาที่พัฒนาตนแล้วอย่างถูกต้องนั้น ก็จะมองวินัย
โดยเฉพาะกฎหมายนั้นเป็นข้อหมายรู้เพื่อที่จะปฏิบัติได้ถูกต้อง ใน
การช่วยกันสร้างสรรค์สภาพชีวิตและสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนาชีวิต
สู่ความดีงามและประโยชน์สุขที่สูงยิ่งขึ้นต่อไป

จะรักษาธรรมให้แก่สังคมได้ ต้องรักษาคุณภาพให้แก่ใจของตน

มีอีกหลักหนึ่งที่เป็นพื้นฐานลึกลงไปในจิตใจ คนเรานี้ถ้าไม่มีพื้นฐานในใจ กฎหมายหรือวินัยจะกำหนดอย่างไรก็ไม่รอด เพราะคนจะหาทางเลี่ยงกฎหมาย หรืออย่างน้อยก็ไม่มีคามยินดีเต็มใจพร้อมใจที่จะปฏิบัติตาม และในที่สุดกฎหมายก็จะอยู่ไม่ได้ วินัยรวมทั้งกฎหมายจึงต้องมีคุณสมบัติในใจคนเป็นฐานรองรับ ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจและเป็นเครื่องผูกใจให้คนประพฤติตามกฎหมายได้ นี่เป็นเหตุผลที่ทำให้ต้องมีการพัฒนาคน ถ้าไม่พัฒนาคน การดำรงสังคมก็ไปไม่ตลอด สังคมที่จะบัญญัติกฎหมายต่างๆ ต้องถือกฎหมายเป็นตัวเอื้อ คือจะต้องถือเป็น means ไม่ใช่เป็น end ถ้าเราถือกฎหมายเป็น end ก็จบ แม้แต่ถือความสงบเรียบร้อยเป็นจุดหมายก็ยังไปไม่รอด เพราะขาดสาระคือการพัฒนาคน

จะพัฒนาคนอย่างไร ก็ต้องทำให้คนประพฤติปฏิบัติทำการทั้งหลายด้วยปัญญา บนพื้นฐานแห่งจิตใจที่ดี เช่น มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ โดยเฉพาะมีทำที่ถูกต้องต่อการรับผิดชอบต่อสังคม

สังคมมนุษย์นั้น มนุษย์ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และอนุรักษ์ มิฉะนั้นก็จะพินาศ แม้แต่การที่จะรักษากฎหมายได้ ก็ต้องมีทำที่พื้นฐานในจิตใจมาเป็นแกนให้ก่อน ทำที่พื้นฐานนี้ไม่ใช่หลักธรรมยากอะไร ก็คือหลักพรหมวิหาร 4 นี้เอง

แต่ในสังคมไทยคนเข้าใจธรรมชุดนี้กันผิดพลาดมาก ไม่ครบถ้วน หรือปฏิบัติคลาดเคลื่อนจนทำให้ อย่าง พรหมวิหาร 4 ข้อนี้เป็นทำที่ที่สำคัญของจิตใจ

“พรหมวิหาร” แปลว่า ธรรมประจำใจของเทพเจ้าสูงสุดในศาสนาพราหมณ์ ที่สร้างโลกและรักษาระของพราหมณ์ เขาถือว่ามนุษย์อยู่กันไป พอจะพินาศ และพระพรหมจะสร้างโลกขึ้นมาใหม่ ในพรหมจะเป็นผู้ลิขิตชีวิตมนุษย์ว่าจะเป็นอย่างใด ศาสนาไม่รอพระพรหม เราถือว่าทุกคนมีส่วนรับผิดชอบสร้างสรรค์และอภิบาลสังคม เพราะฉะนั้น ทุกคนจึงพรหม โดยประพฤติตามหลัก 4 ข้อนี้ ที่เรียกว่า พระ

1. เมตตา มีน้ำใจของมิตร
2. กรุณา พลอยหวั่นใจในทุกข์ของเขา
3. มุทิตา พลอยยินดีในความสุขความดี
4. อุเบกขา วางใจเป็นกลางเพื่อรักษาธรรม

ทำที่พื้นฐาน 4 ประการนี้เข้าใจง่าย เพแสดงออกต่อผู้อื่น เพราะฉะนั้น วิธีที่จะดูความหือคือดูตามสถานการณ์ที่คนอื่นเขาประสบ จึงจพรหมวิหารข้อไหน แล้วความหมายก็จะชัดเจนออกมาเ

สถานการณ์ที่ 1 เมื่อคนอื่นเขาอยู่เป็นปกติ

ให้แกสังคมได้

ภาพให้แกใจของตน

ภาพหนึ่งที่เป็นพื้นฐานลึกลงไปจิตใจ คนเราถ้าไม่กฎหมายหรือวินัยจะกำหนดอย่างไรก็ไม่รอด วงเลียงกฎหมาย หรืออย่างน้อยก็ไม่มีคามยินดีที่จะปฏิบัติตาม และในที่สุดกฎหมายก็จะอยู่ไม่ได้มายจึงต้องมีคุณสมบัติในใจคนเป็นฐานรองรับ ซึ่งเป็นเครื่องผูกใจให้คนประพฤติตามกฎหมายได้ให้ต้องมีการพัฒนาคน ถ้าไม่พัฒนาคน การดำรงรอด สังคมที่จะบัญญัติกฎหมายต่างๆ ต้องถือเอื่อ คือจะต้องถือเป็น means ไม่ใช่เป็น end ถ้าเป็น end ก็จบ แม้แต่ถือความสงบเรียบร้อยเป็นไม่รอด เพราะขาดสาระคือการพัฒนาคน

มีคนอย่างไร ก็ต้องทำให้คนประพฤติปฏิบัติทำการบุญ บนพื้นฐานแห่งจิตใจที่ดี เช่น มีคุณธรรม มี โดยเฉพาะมีทำที่ถูกต้องต่อการรับผิดชอบต่อสังคม มนุษย์นั้น มนุษย์ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ มิฉะนั้นก็จะพินาศ แม้แต่การที่จะรักษา ต้องมีทำที่พื้นฐานในจิตใจมาเป็นแกนให้ก่อน ทำที่ เล็กธรรมยากอะไร ก็คือหลักพรหมวิหาร 4 นี้เอง

แต่ในสังคมไทยคนเข้าใจธรรมชุดนี้กันผิดพลาดมาก และปฏิบัติกันไม่ครบถ้วน หรือปฏิบัติคลาดเคลื่อนจนทำให้เกิดผลร้ายบางอย่าง พรหมวิหาร 4 ข้อนี้เป็นทำที่ที่สำคัญของจิตใจ

“พรหมวิหาร” แปลว่า ธรรมประจำใจของพรหม พรหมคือเทพเจ้าสูงสุดในศาสนาพราหมณ์ ที่สร้างโลกและอภิบาลโลก ในทัศนะของพราหมณ์ เขาถือว่ามนุษย์อยู่กันไป พอถึงกับหนึ่งโลกจะพินาศ และพระพรหมจะสร้างโลกขึ้นมาใหม่ ในระหว่างนี้พระพรหมจะเป็นผู้ลิขิตชีวิตมนุษย์ว่าจะเป็นไปอย่างไร แต่พระพุทศศาสนาไม่รอพระพรหม เราถือว่าทุกคนมีส่วนรับผิดชอบในการสร้างสรรค์และอภิบาลสังคม เพราะฉะนั้น ทุกคนต้องทำตัวให้เป็นพรหม โดยประพฤติตามหลัก 4 ข้อนี้ ที่เรียกว่า **พรหมวิหาร** คือ

1. เมตตา มีน้ำใจของมิตร
2. กรุณา พลอยห่วงใยในทุกข์ของเขา
3. มุทิตา พลอยยินดีในความสุความดีงามของเขา
4. อุเบกขา วางใจเป็นกลางเพื่อรักษาธรรม

ทำที่พื้นฐาน 4 ประการนี้เข้าใจง่าย เพราะเป็นทำที่ที่แสดงออกต่อผู้อื่น เพราะฉะนั้น วิธีที่จะดูความหมายก็ดูที่คนอื่น คือดูตามสถานการณ์ที่คนอื่นเขาประสบ จึงจะรู้ว่าเราจะใช้พรหมวิหารข้อไหน แล้วความหมายก็จะชัดเจนออกมาเอง

สถานการณ์ที่ 1 เมื่อคนอื่นเขาอยู่เป็นปกติ เราก็มีเมตตา

คือ มีความหวังดี มีความรัก มีความเป็นมิตร (เมตตา มาจากรากศัพท์เดียวกับคำว่ามิตร) คือคุณสมบัติของมิตรนั่นเอง ได้แก่น้ำใจที่หวังดี ปรารถนาให้เขาเป็นสุข

สถานการณ์ที่ 2 เมื่อบุคคลอื่นนั้นตกต่ำ คือ เขาเดือดร้อน เป็นทุกข์ประสบปัญหา เราก็มีกรุณา คือพลอยห่วงใยในทุกข์ของเขา อยากจะช่วยบำบัดทุกข์นั้น หรือยกเขาขึ้นมาจากความทุกข์นั้น (จะเห็นว่า เมตตากับกรุณาต่างกันมาก)

สถานการณ์ที่ 3 เมื่อบุคคลอื่นนั้นเปลี่ยนจากปกติและตกต่ำเป็นขึ้นสูง คือเขาประสบความสำเร็จ มีความสุข ทำสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เราก็มีมุทิตา คือพลอยยินดีด้วยในความดีงามและความสุขความสำเร็จของเขา และพร้อมที่จะส่งเสริมสนับสนุน

สถานการณ์ที่ 4 ซึ่งสำคัญที่สุดที่จะรักษาสังคมไว้ได้ คือเมื่อบุคคลอื่นนั้นละเมิดธรรม หรือสมควรรับผิดชอบต่อธรรม เราก็มีอุเบกขา คือวางใจเป็นกลาง ไม่ชวนช่วยช่วยเหลือที่จะทำให้เสียธรรม โดยวางเฉยต่อบุคคลนั้น ให้เขารับผิดชอบต่อธรรมและตามธรรม ดำรงอยู่ในความสมเหตุสมผล

ในข้ออุเบกขานี้ จะต้องเข้าใจหลักความจริงพื้นฐานก่อนว่า เบื้องหลังสังคมมีธรรมรองรับอยู่ คือหลักการแห่งความเป็นจริงตามธรรมชาติ ความเป็นเหตุเป็นผลในสิ่งทั้งหลาย หรือความเป็นไปตามเหตุปัจจัย การที่มนุษย์มีความสัมพันธ์กันดี ไม่พอที่จะทำให้

สังคมอยู่ได้ แม้มนุษย์จะมีความสัมพันธ์กันดีใน 3 แต่ถ้าเขาไม่รักษารธรรมไว้ สังคมก็อยู่ไม่ได้ แต่เคลื่อนไปจนถึงความวิบัติ เพราะฉะนั้น จึงมีสถานะว่าความสัมพันธ์ของมนุษย์จะเป็นอย่างไรก็ตามในสหรือ 3 แต่ถ้าความสัมพันธ์นั้นไปละเมิดก่อความแล้ว ก็จะมาถึงสถานการณ์ที่ 4 ซึ่งจะต้องหยุดคือวางเฉยไม่ช่วย ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อธรรม นี่คืออุเบกขา ซึ่งเป็นตัวรักษาหลักการของสัง

ได้กล่าวแล้วว่า เบื้องหลังความเป็นไปในสังเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างคนด้วยกัน ยังมีจริงแห่งความถูกต้องดีงาม ความที่ควรจะเป็นตามเป็นไปตามเหตุปัจจัย หรือความเป็นไปตามกฎธรรมและเมื่อมนุษย์เอาความรู้ในความจริงนั้นมาตั้งเป็นกฎเกณฑ์กติกากในสังคม เราก็พลอยเรียกหลักบัญญัตินี้เป็น "ธรรม" ไปด้วย

หลักการที่ว่ามาทั้งหมดนี้ ไม่ว่าระดับไทความจริงในธรรมชาติ หรือหลักการในสังคมมนุษย์สัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ไปละเมิดหรือจะก่อให้เกิดคหลักการนั้น มนุษย์จะต้องหยุดความสัมพันธ์ระธรรมเป็นใหญ่ และปฏิบัติไปตามธรรม คือเฉยต่อ

ดี มีความรัก มีความเป็นมิตร (เมตตา มาจาก
บคำว่ามิตร) คือคุณสมบัติของมิตรนั่นเอง ได้แก่
ารถนาให้เขาเป็นสุข

กรณีที่ 2 เมื่อบุคคลอื่นนั้นตกต่ำ คือ เขาเดือดร้อน
ปัญหาเราก็มีกรุณา คือพลอยห่วงใยในทุกข์ของเขา
ใดทุกข์นั้น หรือยกเขาขึ้นมาจากความทุกข์นั้น (จะ
กรุณาต่างกันมาก)

กรณีที่ 3 เมื่อบุคคลอื่นนั้นเปลี่ยนจากปกติและ
คือเขาประสบความสำเร็จ มีความสุข ทำสิ่งที่ถูก
ไม่ผิด คือพลอยยินดีด้วยในความดีงามและความ
องเขา และพร้อมที่จะส่งเสริมสนับสนุน

กรณีที่ 4 ซึ่งสำคัญที่สุดที่จะรักษาสังคมไว้ได้ คือ
ละเมิดธรรม หรือสมควรรับผิดชอบต่อธรรม เราก็
ใส่ใจเป็นกลาง ไม่ชวนช่วยช่วยเหลือที่จะทำให้เสีย
เยต่บุคคลนั้น ให้เขารับผิดชอบต่อธรรมและตาม
ในความสมเหตุสมผล

บทนี้ จะต้องเข้าใจหลักความจริงพื้นฐานก่อนว่า
มีธรรมรองรับอยู่ คือหลักการแห่งความเป็นจริง
ความเป็นเหตุเป็นผลในสิ่งทั้งหลาย หรือความเป็น
การที่มนุษย์มีความสัมพันธ์กันดี ไม่พอที่จะทำให้

สังคมอยู่ได้ แม้มนุษย์จะมีความสัมพันธ์กันดีใน 3 สถานการณ์แรก
แต่ถ้าเขาไม่รักษาธรรมไว้ สังคมก็อยู่ไม่ได้ แต่จะวิปาลสลด
เคลื่อนไปจนถึงความวิบัติ เพราะฉะนั้น จึงมีสถานการณ์ที่ 4 คือไม่
ว่าความสัมพันธ์ของมนุษย์จะเป็นอย่างไรก็ตามในสถานการณ์ที่ 1, 2
หรือ 3 แต่ถ้าความสัมพันธ์นั้นไปละเมิดก่อความเสียหายต่อธรรม
แล้ว ก็จะมาถึงสถานการณ์ที่ 4 ซึ่งจะต้องหยุดความสัมพันธ์นั้น
คือวางเฉยไม่ช่วย ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต้องหยุดเพื่อรักษา
ธรรม นี่คือการอุเบกขา ซึ่งเป็นตัวรักษาหลักการของสังคม

ได้กล่าวแล้วว่า เบื้องหลังความเป็นไปในสังคมมนุษย์ที่เป็น
เรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างคนด้วยกัน ยังมีธรรมที่เป็นความ
จริงแห่งความถูกต้องดีงาม ความที่ควรจะเป็นตามเหตุผล ความ
เป็นไปตามเหตุปัจจัย หรือความเป็นไปตามกฎธรรมชาติอีกชั้นหนึ่ง
และเมื่อมนุษย์เอาความรู้ในความจริงนั้นมาตั้งเป็นหลักการ เป็น
กฎเกณฑ์กติกาในสังคม เราก็อพลอยเรียกหลักชั้นสองที่มนุษย์
บัญญัตินี้เป็น "ธรรม" ไปด้วย

หลักการที่ว่ามาทั้งหมดนี้ ไม่ว่าระดับไหน จะเป็นระดับ
ความจริงในธรรมชาติ หรือหลักการในสังคมมนุษย์ก็ตาม ถ้าความ
สัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ไปละเมิดหรือจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อ
หลักการนั้น มนุษย์จะต้องหยุดความสัมพันธ์ระหว่างกันแล้วเอา
ธรรมเป็นใหญ่ และปฏิบัติไปตามธรรม คือเฉยต่อคน และปฏิบัติ

ไปตามธรรม ฉะนั้น อุเบกขาจึงเป็นข้อธรรมใหญ่ที่คุณทำ เพราะเป็นตัวรักษาหลักการไว้ ถ้าไม่รักษาหลักการนี้ สังคมมนุษย์แม้จะมีการช่วยเหลือกันดีก็ไปไม่รอด เพราะสังคมนั้นสูญเสียคุณภาพ กล่าวคือ

1. เมื่อคนมีน้ำใจต่อกัน มีเมตตา กรุณา และแม้แต่เมตตา กันดี ก็มีความอบอุ่นมีความสุขในการอยู่ร่วมกันดี แต่ข้อเสียจะเกิดขึ้น เนื่องจากมนุษย์จำนวนหนึ่งจะชอบหวังพึ่งผู้อื่น โดยคิดว่าถ้าเราเดือดร้อนก็ไปหาผู้ใหญ่คนนั้นได้ ไปหาญาติคนนี้ได้ เพราะฉะนั้น เขาก็ไม่ดิ้นรนชวนช่วย สังคมที่เป็นเช่นนี้ก็จะทำให้คนจำนวนมาก ตกอยู่ในความประมาท อ่อนแอ เฉื่อยชา หรือถึงกับเกียจคร้าน

2. เมื่อเอาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นหลัก ชอบช่วยเหลือกันเป็นส่วนตัว ก็อาจจะช่วยกันจนเกินขอบเขต โดยไม่คำนึงถึงหลักการหรือความถูกต้องชอบธรรม แม้จะมีกฎเกณฑ์ กติกาหลักการก็ไม่เอา แต่จะเลี้ยวหลีกหลบไป หรือมองข้าม ตลอดจนทำลายได้เลย เมื่อเป็นอย่างนี้สังคมก็เสียหลัก

ด้วยเหตุนี้ จึงต้องมีอุเบกขาไว้เป็นประกัน เมื่ออุเบกขาเข้ามาคุณก็รักษาดุลของสังคมไว้ได้ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน กับความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมนี้สมดุลกัน

ในทางตรงข้าม ถ้ามีแต่ข้อสุดท้ายคืออุเบกขา ก็กลายเป็นตัวใครตัวมัน คุณจะทำอะไรก็ทำของคุณไปฉันไม่ช่วย ถ้าไม่ผิด

กฎหมายฉันไม่ว่าอะไร แต่ถ้าคุณทำผิดกฎหมายเมื่อทันที ระหว่างนั้นฉันไม่ช่วย เพราะฉะนั้นถ้าคุณไม่ผิดคุณก็ตาย

ในสังคมที่เน้นอุเบกขาแบบนี้ ชีวิตจะขาดศรัทธาแห่งแสง มีทุกข์ในจิตใจ เป็นโรคประสาทและแต่เป็นการบีบคั้นคนให้ต้องดิ้น ก็เข้มแข็งดี ทำให้ในการสร้างความเจริญก้าวหน้า พร้อมกับสามารถและกฎเกณฑ์กติกา ตลอดจนมีการปฏิบัติตามกฎ

ในครอบครัวที่พ่อแม่มีอุเบกขามาก เด็กก็ไปเลย ก็จะเป็นคนก้าวหน้า เข้มแข็ง ช่วยตัวเองได้ดี

ในครอบครัวนั้น ถ้าพ่อแม่มีแต่เมตตา กรุณาอุเบกขา เด็กจะอ่อนแอ เลี้ยงไม่โต ไม่มีความรับผิดชอบ รับผิดชอบตัวเองไม่ได้

ทุกคนมีชีวิตแห่งความสัมพันธ์ 2 ด้านสัมพันธ์อยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเราก็ช่วยด้านหนึ่ง เราอยู่กับความเป็นจริงของโลกและชีวิต เหตุปัจจัยของมัน ตามกฎธรรมชาติที่ไม่เข้าใครออกใคร ต้องปฏิบัติต่อความจริงนี้ด้วยปัญญา โดยพัฒนาความสามารถของตนขึ้นมาเพื่อให้สามารถรับผิดชอบตนเองถึงแม้มนุษย์จะช่วยกันก็ช่วยไม่ได้จริง และทำให้

นั้น อุเบกขาจึงเป็นข้อธรรมใหญ่ที่คุมท้าย เพราะการไว้ ถ้าไม่รักษาหลักการนี้ สังคมมนุษย์แม้จะสนิทก็ไปไม่รอด เพราะสังคมนั้นสูญเสียดุลยภาพ

มีน้ำใจต่อกัน มีเมตตา กรุณา และแม้แต่มุทิตา อยู่มีความสุขในการอยู่ร่วมกันดี แต่ข้อเสียจะเกิดขึ้นจำนวนหนึ่งจะชอบหวังพึ่งผู้อื่น โดยคิดว่าถ้าเราผู้ใหญ่คนนั้นได้ ไปหาญาติคนนี้ได้ เพราะฉะนั้น ขวาย สังคมที่เป็นเช่นนี้ก็จะทำให้คนจำนวนมาก ระมาท อ่อนแอ เจื้อยซา หรือถึงกับเกียจคร้าน

เอาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นหลัก ชอบส่วนตัว ก็อาจจะช่วยกันจนเกินขอบเขต โดยไม่หรือความถูกต้องชอบธรรม แม้จะมีกฎเกณฑ์ม่อ แต่จะเลี้ยวหลีกหลบไป หรือมองข้าม ตลอดเมื่อเป็นอย่างนี้สังคมก็เสียหลัก

นี้ จึงต้องมีอุเบกขาไว้เป็นประกัน เมื่ออุเบกขาเข้าของสังคมไว้ได้ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนระหว่างคนกับธรรมนี้สมดุลกัน

รงข้าม ถ้ามีแต่ข้อสุดท้ายคืออุเบกขา ก็กลายเป็น

ุณจะทำอะไรก็ทำของคุณไปฉันไม่ช่วย ถ้าไม่ผิด

กฎหมายฉันไม่ว่าอะไร แต่ถ้าคุณทำผิดกฎหมายเมื่อไร ฉันจัดการทันที ระหว่างนั้นฉันไม่ช่วย เพราะฉะนั้นถ้าคุณไม่ดันรนชวนขวาย คุณก็ตาย

ในสังคมที่เน้นอุเบกขาแบบนี้ ชีวิตจะขาดความอบอุ่น จะเครียด แท้งแล้ง มีทุกข์ในจิตใจ เป็นโรคประสาทและโรคจิตกันมาก แต่เป็นการบีบคั้นคนให้ต้องดีน ก็เข้มแข็งดี ทำให้เกิดความเร่รุดในการสร้างความเจริญก้าวหน้า พร้อมกับสามารถรักษาหลักการและกฎเกณฑ์กติกาก ตลอดจนมีการปฏิบัติตามกฎหมายได้ดี

ในครอบครัวที่พ่อแม่มีอุเบกขามาก เด็กถ้าไม่ร้ายเสียคนไปเลย ก็จะเป็นคนก้าวหน้า เข้มแข็ง ช่วยตัวเองได้ดี

ในครอบครัวนั้น ถ้าพ่อแม่มีแต่เมตตา กรุณา มุทิตามาก ขาดอุเบกขา เด็กจะอ่อนแอ เลี้ยงไม่โต ไม่มีความเข้มแข็ง ทำอะไรไม่เป็น รับผิดชอบตัวเองไม่ได้

ทุกคนมีชีวิตแห่งความสัมพันธ์ 2 ด้าน ด้านหนึ่งเราสัมพันธ์อยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเราก็ช่วยกันได้ แต่อีกด้านหนึ่ง เราอยู่กับความเป็นจริงของโลกและชีวิต ซึ่งเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน ตามกฎธรรมชาติที่ไม่เข้าใครออกใคร ทุกคนจะต้องปฏิบัติต่อความจริงนี้ด้วยปัญญา โดยพัฒนาความรู้ความสามารถของตนขึ้นมาเพื่อให้สามารถรับผิดชอบตนเองได้ ในด้านนี้ถึงแม้มนุษย์จะช่วยกันก็ช่วยไม่ได้จริง และทำให้กันไม่ได้ จะช่วย

กันได้ก็ด้วยการช่วยให้เขาฝึกฝนพัฒนาตัวเองขึ้นมาจนพึ่งตัวเองได้

ฉะนั้นจะต้องระลึกไว้เสมอว่ามนุษย์ไม่ได้อยู่กับมนุษย์เท่านั้น แต่มนุษย์นั้นต้องอยู่กับความเป็นจริงของโลกและชีวิตด้วย ทุกคนมีชีวิตที่รับผิดชอบต่อความจริงของกฎธรรมชาติ ถึงแม้ในด้าน มนุษย์เราจะช่วยเหลือกันดี พ่อแม่จะรักและทำให้ลูกทุกอย่าง แต่ชีวิตและโลกนี้ไม่ได้มาตามใจด้วย มันมีกฎมีเกณฑ์ มีกติกาแห่งธรรมตามความเป็นจริงของมัน ซึ่งทุกคนจะต้องปฏิบัติต่อมันให้ถูกต้องตามเหตุผลด้วยสติปัญญาความสามารถที่จะต้องพัฒนาขึ้นมาในตนเอง

เพราะฉะนั้น ทุกคนจะต้องรับผิดชอบต่อตัวธรรม คือ ความเป็นจริงของชีวิตและสังคมได้ และเราจะต้องฝึกต้องหัดกันให้มีความสามารถนี้ ฉะนั้น มนุษย์จึงต้องมีหน้าที่ข้อที่ 4 คือ อุเบกขาไว้คุมท้าย ชีวิตจึงจะดี และสังคมจึงจะอยู่ได้

สรุปว่า อุเบกขาที่เกิดจากปัญญา เป็นดุลยภาพในจิตใจที่ช่วยให้เกิดผลภายนอก 3 ด้าน (ของเรื่องเดียวกัน) คือ

1. **ช่วยรักษานุศล** ด้วยการสร้างโอกาสให้เขารู้จักรับผิดชอบต่อเหตุผลและความเป็นจริงของโลกและชีวิต เช่น คอยดูแลให้เด็กทำการต่างๆ ด้วยตนเอง เพื่อช่วยให้เขาพัฒนาตนเองให้เข้มแข็ง คิดเป็น ทำเป็น เป็นต้น

2. **ช่วยรักษาสังคม** ด้วยการสนองเจตนารมณ์ (สมมติ) ที่วางไว้ โดยปฏิบัติตาม เป็นต้น ทำให้เกิด เช่น การที่ทุกคนจะมีความเสมอกันต่อหน้าหลักกติกากฎหมาย เป็นต้น

3. **ช่วยรักษาธรรม** ด้วยการทำให้มีการปกครองอย่างมีเมตตา ดำรงรักษาไว้ได้ ซึ่งความถูกต้อง ความดีงาม หรืออย่างน้อยความสมเหตุสมผล (ความลงตัวโดยเหตุผล หรือการลงความเห็นหลักฐาน ที่เรียกว่าความยุติธรรม อันได้แก่ ธรรมโดยยุติ)

อุเบกขาทำให้เกิดดุลยภาพภายในจิตใจแล้ว วิหารทั้ง 4 ให้อยู่ในดุลยภาพด้วย และจึงทำให้สังคมมนุษย์ด้วยการเอาความรักความเอื้อเฟื้อ พร้อมกับในขณะเดียวกันก็เอาความถูกต้องดีงามมาให้แก่ธรรมชาติและสังคม

เมื่ออุเบกขารักษาธรรมไว้ให้แก่สังคม สัมพันธระหว่างคนต่อกับธรรมไว้ได้แล้ว ก็ต้องที่จะปฏิบัติต่อกันนั้นๆ ด้วยเมตตากรุณาเมตตา กระทบต่อธรรมด้วย

เมื่อตั้งอยู่ในอุเบกขา ตัวของผู้ปฏิบัติก็

ยให้เขาฝึกฝนพัฒนาตัวเองขึ้นมาจนพึ่งตัวเอง

อย่างระลึกไว้เสมอว่ามนุษย์ไม่ได้อยู่กับมนุษย์เท่านั้น
อยู่กับความเป็นจริงของโลกและชีวิตด้วย ทุกคน
บต่อความจริงของกฎธรรมชาติ ถึงแม้ในด้าน
สือกันดี พ่อแม่จะรักและทำให้ลูกทุกอย่าง แต่
ได้มาตามใจด้วย มันมีกฎมีเกณฑ์ มีกติกาแห่ง
นจริงของมัน ซึ่งทุกคนจะต้องปฏิบัติต่อมันให้ถูก
วยสติปัญญาความสามารถที่จะต้องพัฒนาขึ้นมา

นั้น ทุกคนจะต้องรับผิดชอบต่อตัวธรรม คือ
ชีวิตและสังคมได้ และเราจะต้องฝึกต้องหัดกันให้
ฉะนั้น มนุษย์จึงต้องมีหน้าที่ 4 คือ อุเบกขาไว้
ดี และสังคมจึงจะอยู่ได้

อุเบกขาที่เกิดจากปัญญา เป็นดุลยภาพในจิตใจที่
ยนอก 3 ด้าน (ของเรื่องเดียวกัน) คือ

รักษาบุคคล ด้วยการสร้างโอกาสให้เขารู้จัก
ผลและความเป็นจริงของโลกและชีวิต เช่น คอย
รต่างๆ ด้วยตนเอง เพื่อช่วยให้เขาพัฒนาตนเองให้
ทำเป็น เป็นต้น

2. ช่วยรักษาสังคม ด้วยการสนองเจตนารมณ์ของข้อตกลง
(สมมติ) ที่วางไว้ โดยปฏิบัติตาม เป็นต้น ทำให้เกิดความเสมอภาค
เช่น การที่ทุกคนจะมีความเสมอกันต่อหน้าหลักการ กฎเกณฑ์
กติกาและกฎหมาย เป็นต้น

3. ช่วยรักษาธรรม ด้วยการทำให้มีการปฏิบัติตาม ไม่ถูก
คนลวงละเมิด ดำรงรักษาไว้ได้ ซึ่งความถูกต้อง ความชอบธรรม
ความดีงาม หรืออย่างน้อยความสมเหตุสมผล (ซึ่งมักถือเอาตาม
ความลงตัวโดยเหตุผล หรือการลงความเห็นตามเหตุผลและ
หลักฐาน ที่เรียกว่าความยุติธรรม อันได้แก่ ธรรมคือยุติ หรือ
ธรรมโดยยุติ)

อุเบกขาทำให้เกิดดุลยภาพภายในจิตใจแล้ว ก็คุมพรหม-
วิหารทั้ง 4 ให้อยู่ในดุลยภาพด้วย และจึงทำให้เกิดดุลยภาพใน
สังคมมนุษย์ด้วยการเอาความรักความเอื้อเพื่อเกื้อกูลให้แก่คน
พร้อมกับในขณะเดียวกันก็เอาความถูกต้องดีงามและความพอดีไว้
ให้แก่ธรรมชาติและสังคม

เมื่ออุเบกขารักษาธรรมไว้ให้แก่สังคม หรือรักษาความ
สัมพันธ์ระหว่างคนต่อกันกับธรรมไว้ได้แล้ว ก็ต้องไม่ลืมเหลียวแล
ที่จะปฏิบัติต่อคนนั้นๆ ด้วยเมตตากรุณาเมตตาเท่าที่ไม่เสียหรือ
กระทบต่อธรรมด้วย

เมื่อตั้งอยู่ในอุเบกขา ตัวของผู้ปฏิบัติก็พร้อมที่จะรักษา

ตนเองไว้ไม่ให้ล่วงอคติ คือ การออกนอกทางที่ควรจะไปหรือความประพฤตินอกทางแห่งธรรม ที่เปล่งง่าย ๆ ว่า ความลำเอียง 4 ประการ คือ

1. ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะ รัก หรือเพราะชอบกัน
2. โทสาคติ ลำเอียงเพราะ ชัง หรือเพราะชดเคือง
3. ภยาคติ ลำเอียงเพราะ ขลาด หรือเพราะกลัว
4. โมหาคติ ลำเอียงเพราะ เหลา หรือเพราะหลงผิดรู้ไม่

เท่าถึงการณ์

นี่คือภาวะแห่งดุลยภาพในจิตใจของบุคคลที่ส่งผลออกมา ทำให้รักษาดุลยภาพในสังคมไว้ได้

จะเห็นชัดว่าพรหมวิหารสามข้อแรกนั้นหนักในด้านความรู้สึก ส่วนข้อที่สี่หนักด้านความรู้ สามข้อแรกหนักด้านความรู้สึกอย่างไร เบื้องแรกเราพัฒนาคนให้พ้นจากความรู้สึกที่ไม่ดีมาสู่ความรู้สึกที่ดีต่อกัน ทำให้มีเมตตา เป็นต้น คือ ยามเขาเป็นปกติเรารู้สึกเป็นมิตร เขาเดือดร้อน เรารู้สึกสงสารเห็นใจ เขาได้ดีมีสุข เรารู้สึกพลอยยินดีด้วย ทั้งหมดนี้เป็นความรู้สึก ซึ่งเมื่อสถานการณ์นั้นมาก็พร้อมทันที แต่ข้อที่ 4 คือ อุเบกขาอาศัยความรู้สึกไม่ได้ ต้องอาศัยความรู้ คือปัญญาด้วย เพราะฉะนั้น อุเบกขาก็ต้องมากับปัญญา เพราะต้องรู้ว่าอะไรคือความจริง อะไรคือความถูกต้อง อะไรคือความดีงาม อะไรคือหลักการ แล้วจึงจะปฏิบัติคือมีอุเบกขาได้ ฉะนั้น อุเบกขา

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต)

จึงต้องตั้งอยู่บนปัญญา

เพราะฉะนั้น ในพระพุทธศาสนาจึงแยกว่า คือ อุเบกขาที่เป็นกุศลธรรมนี้ กับอุเบกขาที่เป็นอวิชชาญาณอุเบกขา แปลว่า เฉยใจ คือเฉยไม่รู้เรื่องไม่ได้เรื่อง เฉยในภาษาไทยนี้เรามักจะมองแบบเฉยอกุศลธรรม ฉะนั้น เฉยในที่นี้ต้องหมายความว่า ช่วยเขาจะกลายเป็นทำลายธรรม จึงเฉยไม่เอากับไม่ได้ปฏิบัติให้เป็นไปตามธรรม เพราะฉะนั้น อุเบกกาธรรม เช่น ความเที่ยงธรรมในสังคมไว้ ในหมู่มนุษย์ ข้อที่ 4 นี้ไว้เพื่อรักษาธรรมวินัย ตลอดจนกฎเกณฑ์ กฎต้องเป็นกฎ อะไรทำนองนี้

พฤติกรรมจะถึงภาวะแห่งดุลยภาพ เมื่อจิตใจและปัญญามาประสานอย่างสมดุล

อย่างไรก็ตาม ที่ว่ากฎต้องเป็นกฎ ก็ต้อง เพราะกฎมี 2 ชั้น อย่างที่ว่ามีมาแล้ว คือ กฎธรรมชาติ

กฎธรรมชาติซึ่งเป็นความจริงแท้ที่มีอยู่เป็นธรรมดา เราต้องรู้และรู้ให้ชัดให้ทั่วตลอด เพราะกฎไม่ผิดแต่เราเองพลาด ส่วนกฎมนุษย์นั้นมนุษย์มนุษย์สร้างเองก็มีทางพลาด กลายเป็นกฎที่ผิด เท

งอคติ คือ การออกนอกทางที่ควรจะไปหรือความ
แห่งธรรม ที่เปล่งง่าย ๆ ว่า ความลำเอียง 4

คติ ลำเอียงเพราะ รัก หรือเพราะชอบกัน

คติ ลำเอียงเพราะ ชัง หรือเพราะชดเคือง

คติ ลำเอียงเพราะ ขลาด หรือเพราะกลัว

คติ ลำเอียงเพราะ เกลา หรือเพราะหลงผิดรู้ไม่

จะแห่งดุลยภาพในจิตใจของบุคคลที่ส่งผลออกมา
ภาพในสังคมไว้ได้

ว่าพรหมวิหารสามข้อแรกนั้นหนักในด้านความรู้สึก
ด้านความรู้ สามข้อแรกหนักด้านความรู้สึกอย่างไร
นาคนให้พ้นจากความรู้สึกที่ไม่ดีมาสู่ความรู้สึกที่ดี
ตตา เป็นต้น คือ ยามเขาเป็นปกติ เราก็รู้สึกเป็นมิตร
ารู้สึกสงสารเห็นใจ เขาได้ดีมีสุข เราก็รู้สึกพลอย
ดนี้เป็นความรู้สึก ซึ่งเมื่อสถานการณ์นั้นมาก็พร้อม
คือ อุเบกขาอาศัยความรู้สึกไม่ได้ ต้องอาศัยความรู้
เพราะฉะนั้น อุเบกขาจึงต้องมากับปัญญา เพราะ
ความจริงอะไรคือความถูกต้องอะไรคือความดีงาม
แล้วจึงจะปฏิบัติคือมีอุเบกขาได้ ฉะนั้น อุเบกขา

จึงต้องตั้งอยู่บนปัญญา

เพราะฉะนั้น ในพระพุทธศาสนาจึงแยกว่า อุเบกขามี 2 ชนิด
คือ อุเบกขาที่เป็นกุศลธรรมนี้ กับอุเบกขาที่เป็นอกุศล ซึ่งเรียกว่า
อัญญาอุเบกขา แปลว่า เหยื่อง คือเหยื่อไม่รู้เรื่อง ไม่เอาเรื่อง แล้วก็
ไม่ได้เรื่อง เหยื่อในภาษาไทยนี้เรามักจะมองแบบเหยื่อง ซึ่งผิด เป็น
อกุศลธรรม ฉะนั้น เหยื่อในที่นี้ต้องหมายความว่า เหยื่อเพราะรู้ว่าถ้า
ช่วยเขาจะกลายเป็นทำลายธรรม จึงเหยื่อไม่เอากับบุคคลนั้น เพื่อจะ
ได้ปฏิบัติให้เป็นไปตามธรรม เพราะฉะนั้น อุเบกขาจึงเป็นตัวรักษา
ธรรม เช่น ความเที่ยงธรรมในสังคมไว้ ในหมู่มนุษย์จะต้องมีธรรม
ข้อที่ 4 นี้ไว้เพื่อรักษาธรรมวินัย ตลอดจนกฎเกณฑ์กติกาอย่างที่ว่า
กฎต้องเป็นกฎ อะไรทำนองนี้

พฤติกรรมจะถึงภาวะแห่งดุลยภาพ

เมื่อจิตใจและปัญญามาประสานอย่างสมดุล

อย่างไรก็ตาม ที่ว่ากฎต้องเป็นกฎ ก็ต้องระวังเหมือนกัน
เพราะกฎมี 2 ชั้น อย่างที่ว่ามีมาแล้ว คือ กฎธรรมชาติ กับกฎมนุษย์

กฎธรรมชาติซึ่งเป็นความจริงแท้ที่มีอยู่เป็นอยู่ของมันตาม
ธรรมดาที่เราต้องรู้และรู้ให้ชัดให้ทั่วตลอดเพราะถ้าไม่รู้เราก็พลาด
กฎไม่ผิดแต่เราเองพลาด ส่วนกฎมนุษย์นั้นมนุษย์สร้างขึ้นมา เมื่อ
มนุษย์สร้างเองก็มีทางพลาด กลายเป็นกฎที่ผิด เพราะฉะนั้น การที่

จะเอากฎหมายเป็นเกณฑ์ก็จะต้องคอยตรวจสอบกฎหมายตลอดเวลาด้วย โดยเฉพาะต้องดูว่ามันสอดคล้องกับความเป็นจริงของกฎธรรมชาติคือตัวธรรม หรือไม่ ฉะนั้น สำหรับกฎหมายคือกฎหมายมนุษย์ตั้ง หรือวินัย จึงต้องคอยตรวจสอบความถูกต้องสอดคล้องและความได้ผลตามกฎหมายหรือความจริงตามธรรมอยู่เสมอ เพื่อให้บรรลุจุดหมายที่เป็นธรรมนั้น ซึ่งต้องอาศัยการที่รู้ทั้งหมดคือรู้ทั้งด้านกฎธรรมชาติ และรู้ด้านมนุษย์ทั้งแง่บุคคลและสังคม

การจะวางกฎหมายได้ดี ต้องรู้เข้าใจธรรมชาติ ทั้งธรรมชาติทั่วไป คือความจริงแห่งธรรมชาติของสิ่งทั้งหลาย และธรรมชาติของมนุษย์ เข้าใจจุดหมายของชีวิต เข้าใจจุดหมายของสังคม ตลอดจนเข้าใจจุดหมายของกฎหมายเอง ซึ่งต้องไปสอดคล้องกับจุดหมายที่ว่ามีทั้งหมดนั้น ถ้าไม่เช่นนั้น จุดหมายของกฎหมายก็พลาดได้

รวมความว่า กฎหมายซึ่งเป็นกฎหมายมนุษย์นี้ จะต้องมีการตรวจสอบอยู่เสมอ มิฉะนั้น แม้แต่อุเบกขาก็อาจจะพลาดเหมือนกัน ในกรณีที่เอากฎหมายซึ่งเป็นกฎขึ้นรองมาใช้

เรื่องของกฎหมายมีทางพลาดได้ทั้ง 2 ขั้นตอน คือ ทั้งการบัญญัติกฎหมาย และการใช้กฎหมาย (ทั้งสองขั้นนี้เป็นด้านพฤติกรรม) และผิดพลาดด้วยเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ด้านปัญญา ไม่รู้ความจริง คือไม่รู้เท่าทันทั่วถึงธรรม คำว่าธรรมนี้มีหลายชั้น ว่ากันถึงที่สุดก็คือตัวธรรมที่เป็นความจริงใน

ธรรมชาติ ถ้าไม่รู้อะไรจริงนี้ เช่น ไม่รู้ไม่เข้าใจชีวิต เข้าใจเหตุปัจจัยในสังคมว่า เวลาที่สังคมเป็นอย่างไร กลไกของปัญหาสังคมเป็นอย่างไร การทำเหตุปัจจัยให้เกิดผลในสังคมสะท้อนกันไปอย่างไร ถ้าปัญญาเพียงพอ การบัญญัติกฎหมายจะพลาดทันที เพราะเข้าใจความจริงของตัวธรรมทุกระดับ

ต่อจากปัญญาที่รู้ความจริงคือธรรมเช่นนี้แล้ว ก็ยังต้องมีปัญญาในขั้นจัดตั้งวางวินัย คือระบบขึ้นมาอย่างประสานสอดคล้องและให้ได้ผลด้วย

2. ด้านเจตนา (คือด้านจิตใจ) ถ้ามีเจตนาจะหาจะเอาผลประโยชน์แก่ตัวหรือพวกของตัวเอง ทำร้ายคนอื่นพวกอื่น ก็จะทำให้พลาดอีกเหมือนกัน

เพราะฉะนั้น การบัญญัติวินัยที่เป็นกฎหมายจึงมีทางผิดพลาดที่ทำให้ต้องมีการตรวจสอบด้วยกัน คือ

1. ปัญญาเพียงพอหรือไม่ มีความรู้ความ และวางแผนจัดตั้งได้สอดคล้องทั่วถ้วนไหม

2. เจตนาเป็นอย่างไร
ในการใช้กฎหมาย ถ้าปัญญาไม่พอ ไม่รู้ค

นเกณฑ์ก็ต้องคอยตรวจสอบกฎหมายตลอด
จะต้องดูว่ามันสอดคล้องกับความเป็นจริงของกฎ
ธรรม หรือไม่ ฉะนั้น สำหรับกฎหมายคือกฎที่
ย จึงต้องคอยตรวจสอบความถูกต้องสอดคล้อง
เมกฎธรรมชาติหรือความจริงตามธรรมอยู่เสมอ
ภายใต้เป็นธรรมนั้น ซึ่งต้องอาศัยการที่รู้ทั้งหมด
เมชาติ และรู้ด้านมนุษย์ทั้งแง่บุคคลและสังคม
กฎหมายได้ดี ต้องรู้เข้าใจธรรมชาติ ทั้งธรรมชาติ
แห่งธรรมดาของสิ่งทั้งหลาย และธรรมชาติของ
มายของชีวิต เข้าใจจุดหมายของสังคม ตลอดจน
กฎหมายเอง ซึ่งต้องไปสอดคล้องกับจุดหมายที่
ักไม่เช่นนั้น จุดหมายของกฎหมายก็พลาดได้
ว่า กฎหมายซึ่งเป็นกฎหมายนี้ จะต้องมีการ
ว ฉะนั้น แม้แต่อบกษาก็อาจจะพลาดเหมือนกัน
มายซึ่งเป็นกฎชั้นรองมาใช้
กฎหมายมีทางพลาดได้ทั้ง 2 ขั้นตอน คือ ทั้งการ
และการใช้กฎหมาย (ทั้งสองขั้นนี้เป็นด้านพฤติ-
กตด้วยเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ
ฎญา ไม่รู้ความจริง คือไม่รู้เท่าทันทั่วถึงธรรม คำ
นั้น ว่ากันถึงที่สุดก็คือตัวธรรมที่เป็นความจริงใน

ธรรมชาติ ถ้าไม่รู้อาจริงนี้ เช่น ไม่รู้ไม่เข้าใจชีวิตมนุษย์ และไม่
เข้าใจเหตุปัจจัยในสังคมว่า เวลาสังคมเป็นอย่างไร มีปัญหาอะไร
กลไกของปัญหาสังคมเป็นอย่างไร การทำเหตุปัจจัยอย่างนี้ๆ จะก่อ
ให้เกิดผลในสังคมสะท้อนกันไปอย่างไร ถ้าปัญญาไม่รู้อาจริงนี้
เพียงพอ การบัญญัติกฎหมายจะพลาดทันที เพราะฉะนั้น จึงต้องรู้
เข้าใจความจริงของตัวธรรมทุกระดับ

ต่อจากปัญญาที่รู้ความจริงคือธรรมเช่นเหตุปัจจัยทั้งหลาย
แล้ว ก็ยังต้องมีปัญญาในชั้นจัดตั้งวางวินัย คือ รู้จักจัดระเบียบ
ระบบขึ้นมาอย่างประสานสอดคล้องและให้ได้ผลจริงตามธรรมนั้น
ด้วย

2. ด้านเจตนา (คือด้านจิตใจ) ถ้ามีเจตนาแอบแฝง เช่น คิด
จะหาจะเอาผลประโยชน์แก่ตัวหรือพวกของตัว หรือจะกลั่นแกล้ง
ทำร้ายคนอื่นพวกอื่น ก็จะทำให้พลาดอีกเหมือนกัน

เพราะฉะนั้น การบัญญัติวินัยที่เป็นกฎในระดับสังคม
มนุษย์จึงมีทางผิดพลาดที่ทำให้ต้องมีการตรวจสอบอยู่เสมอ 2 ขั้น
ด้วยกัน คือ

1. ปัญญาเพียงพอหรือไม่ มีความรู้ความเข้าใจทั่วตลอด
และวางแผนจัดตั้งได้สอดคล้องทั่วถ้วนไหม
2. เจตนาเป็นอย่างไร
ในการใช้กฎหมาย ถ้าปัญญาไม่พอ ไม่รู้ความจริง หากความ

จริงไม่ทั่วถึง ก็เกิดความผิดพลาด ถ้าเจตนาไม่ดี ก็อาจจะเลียงหลบหรือเอากฎหมายเป็นเครื่องมือสนองเจตนาร้ายนั้น

มนุษย์จะมีท่าทีต่อกฎหมายต่างกันเป็น 3 ระดับ ซึ่งต้องขึ้นต่อการที่กฎหมายนั้นเป็นธรรมหรือไม่ด้วย

ท่าทีที่ 1 คือ ความรู้สึกแบบเป็นเครื่องบังคับ ถือว่าเป็นความรู้สึกที่ต่ำสุด และจะไม่ยั่งยืน เดียวนี้เราชอบใช้คำว่ายั่งยืน โดยเฉพาะในคำว่าพัฒนาที่ยั่งยืน กฎหมายก็จะไม่ยั่งยืน และสังคมนี้ก็จะไม่ยั่งยืน ถ้ามนุษย์เต็มไปด้วยความรู้สึกว่ากฎหมายเป็นเครื่องบังคับ ท่าทีที่ 1 คือ ท่าทีความรู้สึกว่าเป็นเครื่องบังคับ

ท่าทีที่ 2 เป็นท่าทีแบบพระพุทธศาสนาที่มองว่า กฎเกณฑ์ กติกา นี้ เราบัญญัติจัดวางขึ้นมาเพื่อสร้างสภาพเอื้อในสังคมที่จะเป็นโอกาสให้คนพัฒนาความสามารถที่จะมีชีวิตที่ดีงาม เพราะฉะนั้น คนจะมองกฎเกณฑ์กติกาว่าเป็นเครื่องฝึกตน ดังที่เรียกว่า *สิกขาบท* คือเป็นข้อฝึกหรือข้อเรียนรู้ เพื่อที่จะปฏิบัติได้ถูกต้องให้เกิดผลดีตามวัตถุประสงค์ เพราะว่าการที่เราจะเข้าถึงชีวิตที่ดีงามได้ เราจะต้องมีระบบความเป็นอยู่ที่เอื้อ เมื่อมีความเข้าใจอย่างนี้ เขาก็จะมีความสำนึกตระหนักรู้ว่า ระบบชีวิตแบบนี้เราต้องทำให้ได้ เมื่อเราทำได้แล้วเราจะสามารถมีชีวิตที่ดีงาม

ถ้ามองกว้างออกไปก็คือในสังคมนี้ การที่เราจะอยู่ร่วมกันด้วยดี เหตุผลก็มีอยู่แล้วว่าเราจะต้องมีความประพฤติกันอย่างนี้

เพราะฉะนั้น เราจะต้องพยายามปฏิบัติโดยมาฝึกตัว ข้อบังคับ เราจะต้องฝึกตัว พัฒนาตัวกันจนกระทั่งเรามีความประพฤติอย่างนั้นเป็นธรรมดา มนุษย์นี้เพราะฉะนั้น เมื่อท่านเห็นว่ากฎนี้เขาสร้างขึ้นเพื่อต่อชีวิตที่ดีงามของเราต่อไป ถ้าเราอยากจะมีชีวิตที่ปฏิบัติตามกฎนี้ เราต้องมาฝึกกัน เมื่อฝึกแล้วต่อไป ธรรมดาไปเลย มันก็จะเป็นสภาพชีวิตที่ดีงามเกิดบรรลุมรรคผลประเสริฐที่จะเป็นสภาพเกื้อกูลต่อชีวิตของสังคมเองก็อยู่ได้ด้วย

ดังนั้น มนุษย์จะต้องมองกฎกติกาเหล่านี้เป็นสิกขาบทอย่างที่ว่า ถ้าถึงขั้นนี้แล้วมนุษย์จะเริ่ม

ท่าทีที่ 3 มนุษย์ที่พัฒนายิ่งขึ้นกว่านี้ จะไปที่มีปัญญาเข้าใจว่า กฎเกณฑ์ กติกาของสังคม ด้วยเหตุผล เพื่อจะให้อยู่ร่วมกันด้วยดี และจะให้การพัฒนาชีวิตที่ดีงาม ดังที่เห็นได้ชัดๆ แล้ว เพราะเหล่านี้จึงเป็นเพียงเครื่องหมายรู้ว่าเราจะอยู่กันอยู่เพื่อให้มีชีวิตที่ดีงาม และให้สังคมมีสภาพที่เอื้อและอย่างที่มีสมควรจะเป็น เพราะฉะนั้น เราจึงต้องในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างนี้

เพราะฉะนั้น กฎหมายและกฎเกณฑ์ก็

ความผิดพลาด ถ้าเจตนาไม่ดี ก็อาจจะเสี่ยง
 ายเป็นเครื่องมือสนองเจตนาร้ายนั้น

มีทำที่ต่อกฎหมายต่างกันเป็น 3 ระดับ ซึ่งต้องขึ้น
 ันเป็นธรรมหรือไม่ด้วย

คือ ความรู้สึกแบบเป็นเครื่องบังคับ ถือว่า
 สุด และจะไม่ยั่งยืน เดี่ยวนี้เราชอบใช้คำว่ายั่งยืน
 การพัฒนาที่ยั่งยืน กฎหมายก็จะไม่ยั่งยืน และ
 ยืน ถ้ามนุษย์เต็มไปด้วยความรู้สึกว่ากฎหมาย
 ทำที่ที่ 1 คือ ทำที่ความรู้สึกว่าเป็นเครื่องบังคับ

เป็นทำที่แบบพระพุทธศาสนาที่มองว่า กฎเกณฑ์
 วัตถุจัดวางขึ้นมาเพื่อสร้างสภาพเอื้อในสังคมที่จะ
 พัฒนาความสามารถที่จะมีชีวิตที่ดีงาม เพราะ
 กฎเกณฑ์กติกากลับเป็นเครื่องฝึกตน ดังที่เรียกว่า
 ข้อฝึกหรือข้อเรียนรู้ เพื่อที่จะปฏิบัติได้ถูกต้องให้
 ประสงค์ เพราะว่าการที่เราจะเข้าถึงชีวิตที่ดีงามได้
 ความเป็นอยู่ที่เอื้อ เมื่อมีความเข้าใจอย่างนี้ เขาก็
 ระหนกว่า ระบบชีวิตแบบนี้เราต้องทำให้ได้ เมื่อ
 สามารถมีชีวิตที่ดีงาม

ว่างออกไปก็คือในสังคมนี้ การที่เราจะอยู่ร่วมกัน
 มีอยู่แล้วว่าเราจะต้องมีความประพฤติกันอย่างนี้

เพราะฉะนั้น เราจะต้องพยายามปฏิบัติโดยมาฝึกตัวกัน อย่าถือเป็น
 ข้อบังคับ เราจะต้องฝึกตัว พัฒนาตัวกันจนกระทั่งอยู่ตัว จนกระทั่ง
 เรามีความประพฤติอย่างนั้นเป็นธรรมดา มนุษย์นี้ฝึกได้ เรียนรู้ได้
 เพราะฉะนั้น เมื่อท่านเห็นว่ากฎนี้เขาสร้างขึ้นเพื่อให้เกิดสภาพเอื้อ
 ต่อชีวิตที่ดีงามของเราต่อไป ถ้าเราอยากจะมีชีวิตที่ดีงาม เราก็ต้อง
 ปฏิบัติตามกฎหมายนี้ เราต้องมาฝึกกัน เมื่อฝึกแล้วต่อไปเราจะทำได้เป็น
 ธรรมดาไปเลย มันก็จะเป็นสภาพชีวิตที่ดีงามเกิดขึ้นมา สังคมก็
 บรรลุวัตถุประสงค์ที่จะเป็นสภาพเกื้อกูลต่อชีวิตของคนด้วย และ
 สังคมเองก็อยู่ดีด้วย

ดังนั้น มนุษย์จะต้องมองกฎกติกานี้เป็นข้อฝึก คือ
 เป็นสิกขาบทอย่างที่ว่า ถ้าถึงขั้นนี้แล้วมนุษย์จะเริ่มพัฒนา

ทำที่ที่ 3 มนุษย์ที่พัฒนายิ่งขึ้นกว่านี้ จะไปถึงอีกระดับหนึ่ง
 ที่จะมีปัญญารู้เข้าใจว่า กฎเกณฑ์ กติกาของสังคมนี้ มนุษย์วางขึ้น
 ด้วยเหตุผล เพื่อจะให้อยู่ร่วมกันด้วยดี และจะได้มีสภาพเอื้อต่อ
 การพัฒนาชีวิตที่ดีงาม ดังที่เห็นได้ชัดๆ แล้ว เพราะฉะนั้น กติกา
 เหล่านี้จึงเป็นเพียงเครื่องมือว่าเราจะอยู่กันอย่างไรเท่านั้นเอง
 เพื่อให้มีชีวิตที่ดีงาม และให้สังคมมีสภาพที่เอื้ออย่างที่เราต้องการ
 และอย่างที่ยั่งยืนจะเป็น เพราะฉะนั้น เราจึงต้องปฏิบัติตามกติกา
 ในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างนี้

เพราะฉะนั้น กฎหมายและกฎเกณฑ์กติกาก็เป็นเพียง

เครื่องหมายรู้ร่วมกันว่าจะเอาอย่างไร มนุษย์ที่มีทำที่ความรู้สึก
ขั้นนี้เรียกว่าเป็นคนที่พัฒนาไปมากแล้ว

เป็นอันว่า เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกัน ก็ต้องมี social contract
แต่ความหมายอาจจะไม่เหมือนของฝรั่ง พระอรหันต์คือมนุษย์ที่
พัฒนาสมบูรณ์แล้ว มองกติกานี้ด้วยความเข้าใจด้วยปัญญาว่า
เป็นเพียงเครื่องหมายรู้ร่วมกันเพื่อให้เราอยู่ร่วมกันด้วยดีเท่านั้นเอง
ถ้ามนุษย์พัฒนาถึงขั้นนี้โดยมีความรู้สึกต่อกฎหมายอย่างนี้ได้ ก็
เป็นมนุษย์ที่พัฒนาแล้ว เรียกว่าเป็นผู้มีการศึกษา แต่ถ้ามนุษย์ยัง
มองกฎหมายเป็นเครื่องบังคับอยู่ ก็แสดงว่ามนุษย์ยังไม่มีการศึกษา
หรือไม่เช่นนั้นก็มีกฎหมายที่เป็นเครื่องบังคับเขาจริง คือกฎหมาย
ไม่เป็นธรรม แต่ถ้ากฎหมายเป็นธรรม ก็แสดงว่ามนุษย์ไม่มีการ
ศึกษาจึงมองว่ากฎหมายเป็นเครื่องบังคับ

ถ้าคนมีการศึกษา อย่างน้อยก็จะมองว่ากฎหมายเป็นเครื่อง
ฝึกตน เพื่อเป็นปัจจัยเอื้อต่อการที่จะมีชีวิตที่ดีงามยิ่งขึ้นไป และถ้า
เขาพัฒนายิ่งขึ้นไปอีกจนสมบูรณ์แล้ว ก็จะมองกฎหมายว่าเป็นสิ่ง
หมายรู้ร่วมกัน ซึ่งตรงตามความหมายของสมมติที่แท้จริง คือ เป็น
เรื่องของมิตรร่วมกัน การตกลงหรือรับรู้ร่วมกันหรือยอมรับร่วมกัน
ด้วยเหตุผลเพื่อความดีงามร่วมกัน ทั้งของชีวิตแห่งบุคคลและของ
สังคม

ถ้าประชาชนประพฤติตามกฎหมายด้วยจิตสำนึกอย่างหลังนี้

ก็พูดได้ว่า สังคมบรรลุความสมบูรณ์แล้วใน
เพราะยอมหมายถึงการที่คนพัฒนาแล้วอย่างสม
ด้านของชีวิต คือ ทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญ
ประสานกันลงตัว ทางด้านปัญญาก็รู้เข้าใจเหตุผล
ของวินัย ทางด้านจิตใจก็มีความเต็มใจและร่วม
ด้านพฤติกรรมก็ปฏิบัติตามด้วยดีอย่างมีเหตุผล
จริง สังคมจะไม่บรรลุภาวะนี้ เพราะเป็นธรรมดา
ขณะเดียวกัน มนุษย์ทั้งหลายย่อมอยู่ในระดับกา
หลากหลาย อย่างไรก็ตาม มนุษย์จะปล่อยตัวป
ต้องเพียรพยายาม อย่างน้อยให้มีคนจำนวนหนึ
ระดับที่ 3 โดยให้คนจำนวนมากที่สุดมีทำที่ปฏิบัติ
ให้คนที่ทำที่ปฏิบัติในระดับที่ 1 มีจำนวนน้อยที่
พออยู่กันได้ และนับได้ว่าเป็นสังคมที่ดี

**ความยึดมั่นกฎหมาย หลงติดในสมมติจะ
แต่ถ้าเข้าถึงธรรมที่เป็นฐานของกฎหมายก็จะกลายเป็น**

การบัญญัติกฎหมายซึ่งเป็นกฎหมาย
หลายอย่าง ข้อระวางที่ 1 ก็คือ การที่มนุษย์จะเปล
ชาติ ดังได้บอกแล้วว่าที่จริงนั้น การที่เราบัญญัติ
เพราะความต้องการแท้จริงของเราอยู่ที่กฎธรรมชา

มันก็จะเอาอย่างไร มนุษย์ที่มีทำที่ความรู้สึก
านที่พัฒนาไปมากแล้ว

า เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกัน ก็ต้องมี social contract
จะไม่เหมือนของฝรั่ง พระอรหันต์คือมนุษย์ที่
แล้ว มองกติกาเหล่านี้ด้วยความเข้าใจด้วยปัญญาว่า
มาอยู่ร่วมกันเพื่อให้เราอยู่ร่วมกันด้วยดีเท่านั้นเอง
ถึงขั้นนี้โดยมีความรู้สึกต่อกฎหมายอย่างนี้ได้ ก็
มาแล้ว เรียกว่าเป็นผู้มีการศึกษา แต่ถ้ามนุษย์ยัง
เครื่องบังคับอยู่ ก็แสดงว่ามนุษย์ยังไม่มีการศึกษา
กฎหมายที่เป็นเครื่องบังคับเขาจริง คือกฎหมาย
ถ้ากฎหมายเป็นธรรม ก็แสดงว่ามนุษย์ไม่มีการ
กฎหมายเป็นเครื่องบังคับ

การศึกษา อย่างน้อยก็จะมองว่ากฎหมายเป็นเครื่อง
บังคับต่อการที่จะมีชีวิตที่ดีงามยิ่งขึ้นไป และถ้า
ไปอีกจนสมบูรณ์แล้ว ก็จะมองกฎหมายว่าเป็นสิ่ง
ตรงตามความหมายของสมมติที่แท้จริง คือ เป็น
กัน การตกลงหรือรับรู้ร่วมกันหรือยอมรับร่วมกัน
ความดีงามร่วมกัน ทั้งของชีวิตแห่งบุคคลและของ

ชนประเพณีตามกฎหมายด้วยจิตสำนึกอย่างหลังนี้

ก็พูดได้ว่า สังคมบรรลุความสมบูรณ์แล้วในแง่ของนิติศาสตร์
เพราะย่อมหมายถึงการที่คนพัฒนาแล้วอย่างสมบูรณ์ จนทั้ง 3
ด้านของชีวิต คือ ทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา มาบูรณาการ
ประสานกันลงตัว ทางด้านปัญญาก็รู้เข้าใจเหตุผลและความมุ่งหมาย
ของวินัย ทางด้านจิตใจก็มีความเต็มใจและร่วมใจ พร้อมทั้งทาง
ด้านพฤติกรรมก็ปฏิบัติตามด้วยดีอย่างมีเหตุผล แต่ในความเป็น
จริง สังคมจะไม่บรรลุภาวะนี้ เพราะเป็นธรรมดาว่า ในขณะหนึ่ง
ขณะเดียวกัน มนุษย์ทั้งหลายย่อมอยู่ในระดับการพัฒนาที่ต่างกัน
หลากหลาย อย่างไรก็ตาม มนุษย์จะปล่อยตัวประมาทไม่ได้ จะ
ต้องเพียรพยายาม อย่างน้อยให้มีคนจำนวนหนึ่งมีทำที่ปฏิบัติใน
ระดับที่ 3 โดยให้คนจำนวนมากที่สุดมีทำที่ปฏิบัติในระดับที่ 2 และ
ให้คนที่มีทำที่ปฏิบัติในระดับที่ 1 มีจำนวนน้อยที่สุด สังคมก็จะยัง
พออยู่กันได้ และนับได้ว่าเป็นสังคมที่ดี

ความยึดมั่นกฎหมาย หลงติดในสมมติจะกลายเป็นภัย
แต่ถ้าเข้าถึงธรรมที่เป็นฐานของกฎหมายก็จะกลายเป็นนักนิติศาสตร์ที่แท้

การบัญญัติกฎหมายซึ่งเป็นกฎหมาย มีข้อที่ต้องระวัง
หลายอย่าง ข้อระวังที่ 1 ก็คือ การที่มนุษย์จะแปลกแยกจากธรรม-
ชาติ ดังได้บอกแล้วว่าที่จริงนั้น การที่เรานับบัญญัติกฎหมายขึ้นมา ก็
เพราะความต้องการแท้จริงของเราอยู่ที่กฎธรรมชาติ เราจึงบัญญัติ

กฎหมายขึ้นมามีการกระทำที่จะให้ได้ผลตามกฎหมายชาตินั้น

ทำไมเราจึงบัญญัติกฎหมายว่าให้คนมาทำสวน 1 เดือน แล้วเราให้เงินเดือน 5,000 บาท การที่กฎหมายเกิดขึ้นมานี้ เพราะแท้จริงแล้วมีกฎหมายอยู่เบื้องหลัง คือเราต้องการผลตามกฎหมายชาติว่า จะให้ต้นไม้เจริญงอกงาม จึงจัดระบบให้มีคนมาทำสวน กฎหมายว่า ทำสวน 1 เดือน ได้เงินเดือน 5,000 บาท ก็มาหนุนกฎหมายที่ว่า ทำสวน ทำให้ต้นไม้เจริญงอกงาม ถ้ามนุษย์แปลกแยกจากกฎหมายและหลวมศมต คือติดอยู่แค่กฎศมต เมื่อไร ชีวิตและสังคมจะเริ่มวิปลาสทันที เริ่มจากคนทำสวนซึ่งมาทำสวนเพียงเพราะต้องการผลตามกฎหมาย คือต้องการเงินเดือน 5,000 บาท เขาไม่ต้องการผลตามกฎหมาย ไม่ได้ต้องการให้ต้นไม้เจริญงอกงาม อะไรจะเกิดขึ้น ผลเสียหรือความวิปลาสที่เกิดขึ้น คือ

1. ในด้านชีวิตของตัวบุคคลนั่นเอง คนทำสวนก็ไม่มีความสุขในการทำสวน เพราะเขาทำสวนด้วยความฝืนใจเนื่องจากเขาไม่ได้ต้องการผลที่แท้จริงของการทำสวน แต่สิ่งที่เขาต้องการคือเงิน การทำสวนจึงทำให้เขาต้องมาทรมาน ต้องรอเวลาเดือนหนึ่งกว่าจะได้เงินเดือน ซึ่งเป็นภาวะที่แย่มากๆ เพราะฉะนั้นเขาจึงทำสวนด้วยใจทุกข์ทรมานเต็มทีตลอดเวลา

2. ในด้านกิจการของสังคม ประโยชน์ส่วนรวมก็เสีย เพราะว่าเมื่อคนทำสวนไม่เต็มใจทำสวน นอกจากตัวเขาเองจะไม่มี

ความสุขแล้ว ก็ยังไม่ตั้งใจทำงานอีก เมื่อไม่ตั้งใจ ประโยชน์ที่ควรจะได้จากเขา กิจการของสังคมก็เสีย ส่วนไม่มีคุณภาพ และไม่มีประสิทธิภาพ

นอกจากนั้น เมื่อคนทำสวนนี้แปลกแยก ต้องการผลแต่ตามกฎหมายของมนุษย์ และไม่ตั้งใจทำสวน ก็ต้องตั้งกฎหมายขึ้นเพิ่มเข้ามาอีก เช่นจะต้องควบคุมขึ้นมาเพื่อคุมคนทำสวนคนนี้ แต่นายคนคุมก็ต้องการแต่ผลตามกฎหมายมนุษย์อย่างเดียว แล้วก็ตั้งกฎขึ้นเข้ามาเป็นชั้นๆ จนซับซ้อนอย่างยี่สิบเลวหมด

การที่สังคมนี้ยังดำรงอยู่ได้ ก็เพราะคนเรแปลกแยกจากธรรมชาติ ถ้ามนุษย์ทั้งสังคมนี้แปลกแยกจากธรรมชาติ ถ้ามนุษย์ทั้งสังคมนี้แปลกแยกจากธรรมชาติมาติดอยู่กับกฎหมายอย่างเดียวโดยที่สังคมนี้จะปั่นป่วนวิปริต และชีวิตก็จะมีคุณภาพชีวิต ดังเช่นคนทำสวนที่ทำงานด้วยความท้อถอยมาแล้ว

เวลานี้มนุษย์เริ่มเข้าสู่ระบบที่ติดสมมติ แข่งขันหรือระบบผลประโยชน์ที่กำลังเข้ามา ส่งผลทุกอย่างของสังคม โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ แม้แต่กระทบด้วย เพราะฉะนั้น นักกฎหมายจะต้องทันต่อ

ทุนการกระทำที่จะให้ได้ผลตามกฎหมายชาตินั้น
จึงบัญญัติกฎหมายให้คนมาทำสวน 1 เดือน
น 5,000 บาท การที่กฎหมายเกิดขึ้นมานี้ เพราะ
ธรรมชาติอยู่เบื้องหลัง คือเราต้องการผลตามกฎหมาย
ต้นไม้เจริญงอกงาม จึงจัดระบบให้มีคนมาทำสวน
วน 1 เดือน ได้เงินเดือน 5,000 บาท ก็มาชวน
ทำสวน ทำให้ต้นไม้เจริญงอกงาม ถ้ามนุษย์
ธรรมชาติและหลงสมมติ คือติดอยู่แค่กฎสมมติ
สังคมจะเริ่มวิปลาสทันที เริ่มจากคนทำสวนซึ่งมา
ะต้องการผลตามกฎหมาย คือต้องการเงินเดือน
ต้องการผลตามธรรมชาติ ไม่ได้ต้องการให้ต้นไม้
อะไรเกิดขึ้น ผลเสียหรือความวิปลาสที่เกิดขึ้น คือ
ชีวิตของตัวบุคคลนั่นเอง คนทำสวนก็ไม่มีความสุข
เพราะเขาทำสวนด้วยความฝืนใจเนื่องจากเขาไม่
แท้จริงของการทำสวน แต่สิ่งที่เขาต้องการคือเงิน
ให้เขาต้องมาทรมาน ต้องรอเวลาเดือนหนึ่งกว่าจะ
เงินภาวะที่แย่งชิงๆ เพราะฉะนั้นเขาจึงทำสวนด้วย
งที่ตลอดเวลา
ด้านกิจการของสังคม ประโยชน์ส่วนรวมก็เสีย
สวนไม่เต็มใจทำสวน นอกจากตัวเขาเองจะไม่มี

ความสุขแล้ว ก็ยังไม่ตั้งใจทำงานอีก เมื่อไม่ตั้งใจทำ สังคมก็ไม่ได้
ประโยชน์ที่ควรจะได้จากเขา กิจการของสังคมก็เสีย เพราะการทำ
สวนไม่มีคุณภาพ และไม่มีประสิทธิภาพ

นอกจากนั้น เมื่อคนทำสวนนี้แปลกแยกจากธรรมชาติ
ต้องการผลแต่ตามกฎหมายของมนุษย์ และไม่ตั้งใจทำสวน สังคมมนุษย์
ก็ต้องตั้งกฎหมายซ้อนเพิ่มเข้ามาอีก เช่นจะต้องดำเนินการตั้งคน
คุมขึ้นมาเพื่อคุมคนทำสวนคนนี้ แต่นายคนคุมก็แปลกแยกจาก
ธรรมชาติต้องการแต่ผลตามกฎหมายมนุษย์อย่างเดียวก็เลยไม่ได้เรื่องอีก
แล้วก็ตั้งกฎซ้อนเข้ามาเป็นชั้นๆ จนซับซ้อนอย่างยิ่ง แต่ผลที่สุดก็
ล้มเหลวหมด

การที่สังคมนี้ยังดำรงอยู่ได้ ก็เพราะคนเราบางส่วนยังไม่
แปลกแยกจากธรรมชาติ ถ้ามนุษย์ทั้งสังคมนี้แปลกแยกจากกฎ
ธรรมชาติมาติดอยู่กับกฎหมายอย่างเดียวโดยหลงสมมติเมื่อไร
สังคมนี้จะปั่นป่วนวิปริต และชีวิตก็จะไม่มีความสุข จะเสีย
คุณภาพชีวิต ดังเช่นคนทำสวนที่ทำงานด้วยความทุกข์ทรมาน ดัง
กล่าวมาแล้ว

เวลานี้มนุษย์เริ่มเข้าสู่ระบบที่ติดสมมติมากขึ้น ระบบ
แข่งขันหรือระบบผลประโยชน์ที่กำลังเข้ามา ส่งผลกระทบต่อบรรยากาศ
ทุกอย่างของสังคม โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ แม้แต่กฎหมายก็จะถูก
กระทบด้วย เพราะฉะนั้น นักกฎหมายจะต้องหันต่อแนวโน้มนี้ด้วย

ระบบการแข่งขันหาผลประโยชน์นี้เป็นระบบที่เต็มไปด้วยสมมติ และจะผลักดันให้มนุษย์ทำการต่างๆ เพื่อผลตามกฎสมมติอย่างเดียว จนกระทั่งในไม่ช้าคนก็จะแปลกแยกจากธรรมชาติแทบจะสิ้นเชิง ดังตัวอย่างที่ยกมาพูดบ่อยๆ คือเมื่อคนตั้งโรงพยาบาลขึ้นมาโรงหนึ่ง ในขณะที่สังคมเข้าสู่ระบบแข่งขันหาผลประโยชน์นั้น ถามว่าอะไร เป็นเครื่องวัดความสำเร็จของโรงพยาบาล คำตอบตามระบบผลประโยชน์ก็คือ *กำไรสูงสุด* เพราะเขาตั้งโรงพยาบาลขึ้นเพื่อผล ประโยชน์ เมื่อได้กำไรสูงสุดก็คือความสำเร็จ ถ้าไม่ได้กำไรสูงสุดก็ ไม่ประสบความสำเร็จ

การตั้งโรงพยาบาลแล้วทำให้ได้กำไรสูงสุดนี้ เป็นกฎของ มนุษย์ นี่ก็คือการที่การแพทย์ได้กลายเป็นธุรกิจแล้ว จึงมุ่งไปที่การ ได้ผลประโยชน์ตอบแทน แต่ตามกฎหมาย การแพทย์คืออะไร ผลของการแพทย์คืออะไร การแพทย์เป็นเหตุ อะไรเป็นผลตามกฎหมาย ธรรมชาติ ตอบว่า การที่คนหายโรค มีสุขภาพดี เป็นผลตามกฎหมาย ธรรมชาติ เพราะฉะนั้น ความสำเร็จของโรงพยาบาลตามกฎหมาย ธรรมชาติซึ่งเป็นความสำเร็จที่แท้จริงก็คือ การที่ได้ช่วยให้ผู้คนใน สังคมนี้ห่างเบาบรรเทาจากโรคภัยไข้เจ็บ มีสุขภาพดีขึ้น นี่คือการ ความสำเร็จตามกฎหมาย ธรรมชาติ

เวลานี้กิจการทุกอย่างกำลังกลายเป็นธุรกิจ นี่คือการที่ มนุษย์แปลกแยกจากธรรมชาติ ติดในสมมติ เขาจึงไม่สามารถ

เชื่อมกฎธรรมชาติกับกฎของมนุษย์เข้าหากัน เ การที่เราจัดตั้งวินัย คือวางระบบสังคมในหมู่มนุษย์ แล้วก็เพื่อให้ความเป็นจริงในกฎธรรมชาติปรากฏ แก่ชีวิตและสังคมของมนุษย์ ถ้ามนุษย์ยังตระหนั ไปอย่างนี้ได้ ก็คือการเชื่อมระหว่างกฎมนุษย์กับก วินัยกับธรรมได้

พระพุทธเจ้าตรัสธรรมกับวินัยไว้ด้วยกัน ที่แท้นั้นฐานของชีวิตและสังคมมนุษย์ของเรา ประโยชน์ที่แท้ของเราก็คือธรรม นิติศาสตร์จะด โดยเฉพาะ ในเมื่อสังคมต่อไปนี้จะประสบปัญหาเ กฎหมายนั้นว่าที่จริงสาระที่แท้ต้องอยู่ที่เจตนารม กับธรรมนั้น เพราะฉะนั้น ถ้าคนไม่เข้าถึงตัวธรรม กฎหมายได้หลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นเพราะ

1. ปัญญาไม่เข้าถึงธรรม ก็ตาม
 2. เจตนาไม่เป็นธรรม เช่น ไม่บริสุทธิ์
- ด้วยเมตตาคือความหวังดีต่อเพื่อนมนุษย์ เ ประโยชน์ส่วนตัว หรือคิดจะกลั่นแกล้งผู้อื่น ก็ตาม เพราะฉะนั้น บางครั้งกฎหมายจึงกลายเป็น ข่มเหงกันในสังคมได้ และเราจึงต้องคอยตรวจจ ที่แท้จริงของกฎหมายกับข้อกำหนดตามตัวอักษร

เหตุผลประโยชน์นี้เป็นระบบที่เต็มไปด้วยสมมติ
มนุษย์ทำการต่างๆเพื่อผลตามกฎสมมติอย่างเดีย
วคนก็จะแปลกแยกจากธรรมชาติแทบจะสิ้นเชิง
พุดบอยๆคือเมื่อคนตั้งโรงพยาบาลขึ้นมาโรงหนึ่ง
ก็สู้ระบบแข่งขันหาผลประโยชน์นั้น ถ้าว่าอะไร
สำเร็จของโรงพยาบาล คำตอบตามระบบผล
กำไรสูงสุด เพราะเขาตั้งโรงพยาบาลขึ้นเพื่อผล
กำไรสูงสุดก็คือความสำเร็จ ถ้าไม่ได้กำไรสูงสุดก็
าเร็จ

โรงพยาบาลแล้วทำให้ได้กำไรสูงสุดนี้ เป็นกฎของ
ที่การแพทย์ได้กลายเป็นธุรกิจแล้ว จึงมุ่งไปที่การ
ตอบแทน แต่ตามกฎธรรมชาติ การแพทย์คืออะไร
คืออะไร การแพทย์เป็นเหตุ อะไรเป็นผลตามกฎ
ว่า การที่คนหายโรค มีสุขภาพดี เป็นผลตามกฎ
ฉะนั้น ความสำเร็จของโรงพยาบาลตามกฎ
ความสำเร็จที่แท้จริงก็คือ การที่ได้ช่วยให้ผู้คนใน
รเทศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีสุขภาพดีขึ้น นี่คือการ
เมชาติ

การทุกอย่างกำลังกลายเป็นธุรกิจ นี่คือการที่
าจากธรรมชาติ ติดในสมมติ เขาจึงไม่สามารถ

เชื่อมกฎธรรมชาติกับกฎของมนุษย์เข้าหากัน เขาไม่รู้ตระหนักว่า
การที่เราจัดตั้งวินัย คือวางระบบสังคมในหมู่มนุษย์ขึ้นมาให้
แล้วก็เพื่อให้ความเป็นจริงในกฎธรรมชาติปรากฏผลที่ต้งามขึ้นมา
แก้ไขวิตรและสังคมของมนุษย์ ถ้ามนุษย์ยังตระหนักรู้และทำให้เป็น
ไปอย่างนี้ได้ ก็คือการเชื่อมระหว่างกฎมนุษย์กับกฎธรรมชาติ หรือ
วินัยกับธรรมได้

พระพุทธเจ้าตรัสธรรมกับวินัยไว้ด้วยกันเป็นคู่กัน เพราะ
ที่แท้นั้นฐานของชีวิตและสังคมมนุษย์ของเราคือธรรม และ
ประโยชน์ที่แท้ของเราก็คือธรรม นิติศาสตร์จะต้องจับจุดนี้ให้ได้
โดยเฉพาะ ในเมื่อสังคมต่อไปนี้จะประสบปัญหาเรื่องนี้มากขึ้นทุกที
กฎหมายนั้นว่าที่จริงสาระที่แท้ต้องอยู่ที่เจตนารมณ์ซึ่งสอดคล้อง
กับธรรมนั้น เพราะฉะนั้น ถ้าคนไม่เข้าถึงตัวธรรมก็จะมีปัญหาจาก
กฎหมายได้หลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นเพราะ

1. ปัญญาไม่เข้าถึงธรรม ก็ตาม
2. เจตนาไม่เป็นธรรม เช่น ไม่บริสุทธิ์ หรือไม่ประกอบ
ด้วยเมตตาคือความหวังดีต่อเพื่อนมนุษย์ เนื่องจากเห็นแก่
ประโยชน์ส่วนตัว หรือคิดจะกลั่นแกล้งผู้อื่น ก็ตาม

เพราะฉะนั้น บางครั้งกฎหมายจึงกลายเป็นเครื่องมือกดขี่
ข่มเหงกันในสังคมได้ และเราจึงต้องคอยตรวจสอบเจตนารมณ์
ที่แท้จริงของกฎหมายกับข้อกำหนดตามตัวอักษร ด้วยความสำนึก

ตระหนักว่า ข้อกำหนดตามตัวอักษรนั้น ที่จริงจัดวางไว้เพื่อสนองเจตนารมณ์ของกฎหมาย

สิ่งที่นักกฎหมายโดยเฉพาะผู้บัญญัติกฎหมายจะต้องมีก็คือ การเข้าถึงธรรมทั้งในแง่

1. การเข้าถึงธรรมด้วยปัญญา คือ ความรู้ในความจริงอย่างที่มีหลายระดับ ตั้งแต่

1) ความรู้ในกฎแห่งความเป็นเหตุเป็นผลของสิ่งทั้งหลาย ความเป็นไปตามเหตุปัจจัย หลักการแห่งความถูกต้องดีงาม อย่างน้อยรู้ตัวกฎเกณฑ์กติกาในความหมายที่แท้จริงของมัน และตามที่มนุษย์บัญญัติ และรู้ไปถึงสังคม สภาพปัญหาของสังคม เหตุปัจจัยแห่งความเป็นไปในสังคม กลไกของความเป็นไปนั้น ตลอดจนการหยั่งรู้หยั่งเห็นว่าการที่วางกฎข้อนี้แล้วจะเกิดผลอะไรขึ้นมาในสังคม เป็นต้น และ

2) ความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ ว่ามนุษย์นี้เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกฝนพัฒนาเขามีความประสงค์อะไรชีวิตที่ดีเป็นอย่างไร ซึ่งอย่างทีกล่าไปแล้วว่า คนเราทุกคนมีความเข้าใจและความต้องการนั้นอยู่แม้โดยไม่รู้ตัว ถึงแม้เห็นไม่ชัด มันก็มีอยู่ในใจ และถ้าไม่ชัดนี้แหละ มันจะมีอิทธิพลซึ่งทำให้เกิดการตัดสินใจที่ผิดพลาด

2. การเข้าถึงธรรมด้วยจิตใจ คือมีเจตนาบริสุทธิ์ รักความเป็นธรรม มีความมุ่งมั่นมาดไฟปรารถนาต่อจุดหมายที่จะสร้างสรรค์

ชีวิตและสังคมให้ดีขึ้น ด้วยการดำรงธรรมไว้ใน ต้องมีอยู่ในใจ คือความไม่ปรารถนาที่จะดำรงธรรมสิ่งที่ดีงาม

กฎหมายแท้มีหลักอยู่ในใจที่ต้องรักตัวธรรมเป็นธรรม) และรักประโยชน์สุขของสังคม พุดงายหลักเก่าที่ว่าต้องมีทั้งตัวเจตนา คือเจตจำนงที่มีไม่ปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์และต่อสังคม ตลอดจนมีความรู้แจ้งคือมีปัญญาที่เข้าถึงความจริง จนกรใหญ่ แต่จะถือธรรมเป็นใหญ่ได้ก็ต้องมีปัญญารู้ตระไรถูกต้องดีงาม มันพันกันอยู่ในตัว เพราะฉะนั้น 2 อย่างนี้ คือ รักธรรม ถือธรรมเป็นใหญ่ โดยรู้ดีเจตนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ ซึ่งจะทำให้มีพื้นฐานที่จะที่ดี

เนื่องจากกฎหมายและนิติบัญญัติมีค่าและสังคม ตลอดจนอารยธรรมของมนุษยชาติเป็นการศึกษาด้านนิติศาสตร์จึงเป็นเรื่องใหญ่ที่มีขอลึกซึ้งมาก ไม่ใช่เป็นเพียงการเรียนวิชากฎหมายไว้ตัวอักษรเท่านั้น แต่เป็นการศึกษาเพื่อสื่อสัจธรรมอารยธรรมของมนุษยชาติทั้งหมด และเพื่อรักษามนุษยชาติให้ดำรงอยู่ในดุลยภาพแห่งสัจธรรมขอ

หนดตามตัวอักษรนั้น ที่จริงจัดวางไว้เพื่อสนอง
หมาย

หมายโดยเฉพาะผู้บัญญัติกฎหมายจะต้องมีก็คือ
นแง่

ถึงธรรมด้วยปัญญา คือ ความรู้ในความจริง
ดับ ตั้งแต่

เมรู้ในกฎแห่งความเป็นเหตุเป็นผลของสิ่งทั้งหลาย
ตบัจจย หลักการแห่งความถูกต้องดีงาม อย่าง
กติกากในความหมายที่แท้จริงของมัน และตามที่
รู้ไปถึงสังคม สภาพปัญหาของสังคม เหตุปัจจัย
สังคม กลไกของความเป็นไปนั้น ตลอดจนการ
เรที่วางกฎข้อนี้แล้วจะเกิดผลอะไรขึ้นมาในสังคม

ามเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ ว่ามนุษย์นี้เป็น
ดมนาเขามีความประสงค์อะไรชีวิตที่ดีเป็นอย่างไร
ว่า คนเราทุกคนมีความเข้าใจและความต้องการ
ัว ถึงแม้เห็นไม่ชัด มันก็มีอยู่ในใจ และถ้าไม่ชัด
ธิพลซึ่งทำให้เกิดการตัดสินใจที่ผิดพลาด
าถึงธรรมด้วยจิตใจ คือมีเจตนาบริสุทธิ์ รักความ
มมุ่งมาดใฝ่ปรารถนาต่อจุดหมายที่จะสร้างสรรค์

ชีวิตและสังคมให้ดีขึ้น ด้วยการดำรงธรรมไว้ในสังคม อันนี้ จะ
ต้องมีอยู่ในใจ คือความใฝ่ปรารถนาที่จะดำรงธรรม และสร้างสรรค์
สิ่งที่ดีงาม

กฎหมายแท้มีหลักอยู่ในใจที่ต้องรักตัวธรรม (เช่น รักความ
เป็นธรรม) และรักประโยชน์สุขของสังคม พุดง่ายๆ ก็คือ กลับไป
หลักเก่าที่ว่าต้องมีทั้งตัวเจตนา คือเจตจำนงที่มีเมตตา มีความใฝ่
ปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์และต่อสังคม ตลอดจนมนุษยชาติ และ
มีความรู้แจ้งคือมีปัญญาที่เข้าถึงความจริง จนกระทั่งถือธรรมเป็น
ใหญ่ แต่จะถือธรรมเป็นใหญ่ได้ก็ต้องมีปัญญารู้ธรรม รู้ว่าอะไรจริง
อะไรถูกต้องดีงาม มันพันกันอยู่ในตัว เพราะฉะนั้นอย่างน้อยต้องมี
2 อย่างนี้ คือ รักธรรม ถือธรรมเป็นใหญ่ โดยรู้ด้วยปัญญา และมี
เจตนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ ซึ่งจะทำให้มีพื้นฐานที่จะบัญญัติกฎหมาย
ที่ดี

เนื่องจากกฎหมายและนิติบัญญัติมีความสำคัญต่อชีวิต
และสังคม ตลอดจนอารยธรรมของมนุษยชาติเป็นอย่างมากเช่นนี้
การศึกษาด้านนิติศาสตร์จึงเป็นเรื่องใหญ่ที่มีขอบข่ายกว้างขวาง
ลึกซึ้งมาก ไม่ใช่เป็นเพียงการเรียนวิชากฎหมายในความหมายตาม
ตัวอักษรเท่านั้น แต่เป็นการศึกษาเพื่อสื่อสัจธรรมในธรรมชาติ สู่
อารยธรรมของมนุษยชาติทั้งหมด และเพื่อรักษาอารยธรรมของ
มนุษยชาติให้ดำรงอยู่ในดุลยภาพแห่งสัจธรรมของธรรมชาติ ที่จะ

เอื้ออำนวยประโยชน์แก่มวลมนุษย์อย่างดีที่สุด ซึ่งต้องการปัญญาที่กว้างขวางยิ่งใหญ

อารยธรรมของมนุษย์จะยั่งยืนเพียงใด อยู่ที่ภูมิธรรมภูมิปัญญาในการจัดการกับสมมติ

เวลานี้เรื่องเกี่ยวกับกฎหมาย เช่นเรื่องสิทธิที่มีการนำเข้ามาเผยแพร่หรือใช้กัน เราก็แยกไม่ถูก เพราะฉะนั้น จึงขอตั้งข้อสังเกตอีกนิด อย่างที่ในวงการนิติศาสตร์ตะวันตกมีสายความคิดแบบ natural law, natural rights ซึ่งดูคล้ายๆ กับเรื่องธรรม แต่ที่จริงไม่ใช่เลย แนวคิดแบบนี้คล้ายๆ จะถือว่ามีกฎหมายที่เป็นกฎสากลที่ใช้ได้ทุกกาลเทศะ อยู่ในหัวสมองหรือในปัญญาของมนุษย์ แต่ที่จริงปัญญาของมนุษย์ที่เข้าถึงตัวความจริงในธรรมชาติ ที่จะทำให้มีกฎสากลอะไรแบบนี้ได้ ในทางพุทธศาสนาแยกเป็น 2 ชั้น คือ

1. ความจริงของธรรมชาติ ที่ไม่เข้าใครออกใคร เช่นความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัยของมัน ซึ่งมนุษย์จะต้องรู้เข้าใจแล้วใช้ความสามารถของเรามาจัดตั้งระบบสังคมของเราเอง

2. ถ้ามนุษย์เราเข้าถึงความจริงนั้นจริง และมีความสามารถจริงเราก็จัดระบบสังคมโดยเฉพาะการปกครองและกฎหมายซึ่งเป็นวินัยได้ดีที่สุด โดยสอดคล้องกับความเป็นจริงในธรรมชาติแล้วมนุษย์ก็จะได้รับประโยชน์เอง ด้วยเหตุผลนี้ เราจึงมาตั้ง

ข้อกำหนดต่างๆ ขึ้น

อย่างไรก็ดี การกำหนดในเรื่องสิทธิเป็นต้น ซึ่งได้กล่าวแล้วว่าเป็นความสามารถพิเศษของมนุษย์ สร้างอารยธรรมขึ้นมาได้ ถ้ามนุษย์ไม่รู้จักสมมติ ไม่ได้แค่ตามธรรมชาติพื้นฐานเหมือนอย่างหมู แมว หรืออาจจะแยกว่าสัตว์เหล่านั้น เพราะโดยสัญชาตญาณเหล่านั้นไม่ได้ ดังได้ยกตัวอย่างว่า เราสร้างกฎทำสวนแล้วได้เงินเดือน 5,000 บาท อันนี้เป็นคนมนุษย์ ซึ่งในสัตว์อื่นไม่มี แต่ก็ได้บอกแล้วว่า ถ้าเมื่อไร เมื่อนั้นคือความพินาศ

การที่จะไม่หลงสมมติก็คือ จะต้องโยงจากตัวธรรมคือความจริงอยู่ตลอดเวลา ถ้าคนทำสวนได้จากธรรมคือกฎธรรมชาติเขาทำสวนได้เงินเดือนตามบาท แต่พร้อมกันนั้นเขาก็ทำสวนเพื่อได้ผลตามกฎหมายเพื่อให้ต้นไม้เจริญงอกงามด้วย ถ้าเขามองทะลุสมจริงคือตัวธรรมอย่างนี้ประโยชน์ของสังคมที่เป็นจุดหักแต่กลับทำให้กลายเป็นว่า สมมติมาทวนความจริงและทวนหลักการ คือวินัยมาทวนธรรม ทำให้ความจรรยาบรรณหรือจุดหมายเป็นจริงสมประสงค์ยิ่งขึ้น

มนุษย์เรามีความฉลาด เราจึงบัญญัติสิทธิ

นั้นแก่มวลมนุษย์อย่างดีที่สุด ซึ่งต้องการปัญญาที่

มนุษย์จะยั่งยืนเพียงใด

ปัญญาในการจัดการกับสมมติ

งเกี่ยวกับกฎหมาย เช่นเรื่องสิทธิที่มีการนำเข้ามา , เราก็แยกไม่ถูก เพราะฉะนั้น จึงขอตั้งข้อสังเกต
วงการนิติศาสตร์ตะวันตกมีสายความคิดแบบ
ural rights ซึ่งดูคล้ายๆ กับเรื่องธรรม แต่ที่จริง
แบบนี้คล้ายๆ จะถือว่ามีความหมายที่เป็นกฎหมายสากล
ะ อยู่ในหัวสมองหรือในปัญญาของมนุษย์ แต่
มนุษย์ที่เข้าถึงตัวความจริงในธรรมชาติ ที่จะทำให้
บนันได้ ในทางพุทธศาสนาแยกเป็น 2 ชั้น คือ
จริงของธรรมชาติ ที่ไม่เข้าใครออกใคร เช่นความ
ลายตามเหตุปัจจัยของมัน ซึ่งมนุษย์จะต้องรู้เข้าใจ
รของเรามาจัดตั้งระบบสังคมของเราเอง
ุษย์เราเข้าถึงความจริงนั้นจริง และมีความ
ระบบสังคมโดยเฉพาะการปกครองและกฎหมาย
สุด โดยสอดคล้องกับความเป็นจริงในธรรมชาติ
รับประโยชน์เอง ด้วยเหตุผลนี้ เราจึงมาตั้ง

ข้อกำหนดต่างๆ ขึ้น

อย่างไรก็ดี การกำหนดในเรื่องสิทธิเป็นต้นนี้ เป็นสมมติ
ซึ่งได้กล่าวแล้วว่าเป็นความสามารถพิเศษของมนุษย์ ซึ่งทำให้เรา
สร้างอารยธรรมขึ้นมาได้ ถ้ามนุษย์ไม่รู้จักสมมติ มนุษย์ก็จะอยู่กัน
ได้แค่ตามธรรมชาติพื้นฐานเหมือนอย่างหมู แมว ช้าง ม้า เท่านั้น
หรืออาจจะแย่กว่าสัตว์เหล่านั้น เพราะโดยสัญชาตญาณมนุษย์รู้
สัตว์เหล่านั้นไม่ได้ ดังได้ยกตัวอย่างว่า เราสร้างกฎให้คนทำสวนมา
ทำสวนแล้วได้เงินเดือน 5,000 บาท อันนี้เป็นความสามารถของ
มนุษย์ ซึ่งในสัตว์อื่นไม่มี แต่ก็ได้บอกแล้วว่า ถ้ามนุษย์หลงสมมติ
เมื่อไร เมื่อนั้นคือความพินาศ

การที่จะไม่หลงสมมติก็คือ จะต้องโยงจากสมมตินั้นเข้าถึง
ตัวธรรมคือความจริงอยู่ตลอดเวลา ถ้าคนทำสวนยังไม่แปลกแยก
จากธรรมคือกฎธรรมชาติเขาทำสวนได้เงินเดือนตามกฎหมายมนุษย์ 5,000
บาท แต่พร้อมกันนั้นเขาก็ทำสวนเพื่อได้ผลตามกฎหมายของธรรมชาติคือ
เพื่อให้ต้นไม้เจริญงอกงามด้วย ถ้าเขามองทะลุสมมติเข้าถึงความ
จริงคือตัวธรรมอย่างนี้ประโยชน์ของสังคมที่เป็นจุดหมายแท้ก็ไม่เสีย
แต่กลับทำให้กลายเป็นว่า สมมติมาหนุ่ความจริงแท้ บัญญัติมา
หนุ่หลักการ คือวินัยมาหนุ่ธรรม ทำให้ความต้องการผลตาม
ธรรมชาติบรรลุจุดหมายเป็นจริงสมประสงค์ยิ่งขึ้น

มนุษย์เรามีความฉลาด เราจึงบัญญัติสิทธิต่างๆ ขึ้นมา แต่

อย่างที่บอกแล้วว่า สิทธินี้เป็นความสามารถของมนุษย์ที่ตกลงกำหนดกันขึ้นมา ซึ่งจะได้ผลดีจริงหรือไม่เพียงไรก็อยู่ที่เราจะต้องมีจิตใจที่บริสุทธิ์ มีเจตนาที่ดีงาม มีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ หวังประโยชน์สุขแก่สังคม และทำการด้วยความรู้ความเข้าใจระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยอย่างกว้างขวางทั่วถึงที่สุด

น่าสังเกตว่า ในช่วงเวลาแห่งความเจริญของอารยธรรมมนุษย์ยุคปัจจุบัน มีการเน้นเรื่องสิทธิมากขึ้น และปัญหาเรื่องสิทธิต่างๆ ก็ซับซ้อนขึ้น กับทั้งมีการกำหนดสิทธิใหม่ๆ แปลกๆ ขึ้นด้วย

ขอยกตัวอย่างเช่น เวลานี้ประเทศที่พัฒนาแล้วมีการกำหนดสิทธิอย่างหนึ่งขึ้นเรียกว่า pollution rights แปลว่า สิทธิในการก่อกมลภาวะ ซึ่งไม่มีในธรรมชาติ และก็ไม่ได้ถือว่าเป็นสิทธิตามธรรมชาติ แต่ก็ทำนองเดียวกับที่กล่าวมาแล้ว คือเป็นสิ่งที่มนุษย์กำหนดขึ้นมาเพื่อความดีงามของสังคม เท่าที่มนุษย์ที่กำหนดเรื่องนี้ขึ้นมา จะมีสติปัญญามองเห็นว่าจะจะเป็นเครื่องช่วยแก้ปัญหาในหมู่มนุษย์

สำหรับในกรณีนี้เหตุผลก็คือว่า เวลานี้ธรรมชาติเสื่อมโทรมเสียหายมาก เนื่องจากการกระทำของมนุษย์ โดยเฉพาะกิจการด้านธุรกิจอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นเรื่องของการพัฒนาเศรษฐกิจ ปัญหาจึงมีว่าจะทำอะไรให้มนุษย์ไม่ทำลายธรรมชาติ ในขณะที่การพัฒนาเศรษฐกิจก็จำเป็นต้องทำ (ที่จริงอาจเป็นว่า ทั้งๆ ที่การพัฒนา

เศรษฐกิจผิดทางจนกลายเป็นโทษแล้ว หรือเป็นก่อกมลร้ายเช่นเพื่อสนองความโลภไปแล้ว เราก็ยังพัฒนาอย่างนั้น) การผลิตสิ่งของเครื่องใช้ก็ประณีตประณีต คือทำให้เขาผลิต โดยสร้างมลและในบรรดาวิธีการทั้งหลายที่จะแก้ปัญหา การปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม ก็มีการบัญญัติสิทธิในสิทธิในการก่อกมลภาวะ

วิธีปฏิบัติในเรื่องนี้คือ รัฐเอาสิทธิในบริษัทหรือโรงงานอุตสาหกรรมแห่งใดแห่งหนึ่งไปสิทธิในการก่อกมลภาวะได้เท่านี้ เมื่อได้รับสิทธิไปแล้วนั้นก็ต้องไปจัดการระบบธุรกิจอุตสาหกรรมของมลภาวะภายในขอบเขตแห่งสิทธิที่ได้มา ถ้าประสิทธิภาพ ก็ก่อกมลภาวะมากแต่ผลิตสินค้าได้ ธุรกิจอยู่ต่อไปก็ไม่คุ้ม เพราะหมดสิทธิในการก่อกมลสินค้ามากกว่านั้นไม่ได้ ก็ขาดทุน อาจจะต้องล้มเท่ากับว่ารัฐไปบีบให้ธุรกิจรักษาระบบชาติแวดล้อม

ทีนี้เมื่อโรงงานหรือกิจการที่ไม่มีประสิทธิภาพแต่ก่อกมลภาวะสูง หมดสิทธิที่จะผลิตเกินกว่านั้นยับเยินก็จะอยู่ไม่ได้ ก็สามารถขายสิทธินี้แก่ประสิทธิภาพมากกว่าคือสามารถผลิตของมากได้

ว่า สิทธินี้เป็นความสามารถของมนุษย์ที่ตกลง
ซึ่งจะได้ผลดีจริงหรือไม่เพียงไรก็อยู่ที่เราจะต้องมี
มีเจตนาที่ดีงาม มีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ หวัง
สังคม และทำการด้วยความรู้ความเข้าใจระบบ
เหตุปัจจัยอย่างกว้างขวางทั่วถึงที่สุด

ว่า ในช่วงเวลาแห่งความเจริญของอารยธรรม
มีการเน้นเรื่องสิทธิมากขึ้น และปัญหาเรื่องสิทธิ
กับทั้งมีการกำหนดสิทธิใหม่ๆ แปลกๆ ขึ้นด้วย
อย่างเช่น เวลานี้ประเทศที่พัฒนาแล้วมีการ
หนึ่งขึ้นเรียกว่า pollution rights แปลว่า สิทธิ
ซึ่งไม่มีในธรรมชาติ และก็ไม่ได้ถือว่าเป็นสิทธิ
แต่ก็ทำนองเดียวกับที่กล่าวมาแล้ว คือเป็นสิ่งที่
มาเพื่อความดีงามของสังคม เท่าที่มนุษย์ที่กำหนด
มีสติปัญญามองเห็นว่าจะเป็นเครื่องช่วยแก้ปัญหา

กรณีนี้เหตุผลก็คือว่า เวลานี้ธรรมชาติเสื่อมโทรม
จากการกระทำของมนุษย์ โดยเฉพาะกิจการด้าน
รรม ซึ่งเป็นเรื่องของการพัฒนาเศรษฐกิจ ปัญหาจึง
ให้มนุษย์ไม่ทำลายธรรมชาติ ในขณะที่การพัฒนา
ในต้องทำ (ที่จริงอาจเป็นว่า ทั้งๆ ที่การพัฒนา

เศรษฐกิจผิดทางจนกลายเป็นโทษแล้ว หรือเป็นการพัฒนาในทางที่
ก่อผลร้ายเช่นเพื่อสนองความโลภไปแล้ว เราก็ยังจำเป็นต้องทำการ
พัฒนาอย่างนั้น) การผลิตสิ่งของเครื่องใช้ก็ต้องทำ ก็มีทาง
ประนีประนอม คือทำให้เขาผลิต โดยสร้างมลภาวะให้น้อยที่สุด
และในบรรดาวิธีการทั้งหลายที่จะแก้ปัญหา รวมทั้งจริยธรรมใน
การปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม ก็มีการบัญญัติสิทธิขึ้นมาอย่างหนึ่งคือ
สิทธิในการก่อมลภาวะ

วิธีปฏิบัติในเรื่องนี้คือ รัฐเอาสิทธิในการก่อมลภาวะให้
บริษัทหรือโรงงานอุตสาหกรรมแห่งใดแห่งหนึ่งไป โดยกำหนดให้มี
สิทธิก่อมลภาวะได้เท่านี้ เมื่อได้รับสิทธิไปแล้ว บริษัทหรือโรงงาน
นั้นก็ต้องไปจัดการระบบธุรกิจอุตสาหกรรมของตนเอง ให้ก่อ
มลภาวะภายในขอบเขตแห่งสิทธิที่ได้มา ถ้าธุรกิจของตนไม่มี
ประสิทธิภาพ ก็ก่อมลภาวะมากแต่ผลิตสินค้าได้น้อย ถ้าจะดำเนิน
ธุรกิจอยู่ต่อไปก็ไม่คุ้ม เพราะหมดสิทธิก่อมลภาวะแล้ว จะผลิต
สินค้ามากกว่านั้นไม่ได้ ก็ขาดทุน อาจจะต้องล้มเลิกกิจการไปเอง
เท่ากับว่ารัฐไปบีบให้ธุรกิจรักษามาตรฐานสิ่งแวดล้อม

ทีนี้เมื่อโรงงานหรือกิจการที่ไม่มีประสิทธิภาพผลิตของได้น้อย
แต่ก่อมลภาวะสูง หมดสิทธิที่จะผลิตเกินกว่านั้นแล้ว ธุรกิจขาดทุน
ยับเยินก็จะอยู่ไม่ได้ ก็สามารถขายสิทธินี้แก่บริษัทอื่นๆ ที่มี
ประสิทธิภาพมากกว่าคือสามารถผลิตของมากโดยก่อมลภาวะน้อย

บริษัทหรือโรงงานที่มีประสิทธิภาพนั้นก็ซื้อสิทธินี้เอาไป ก็เป็นอุปายวิธีที่ทำให้การทำลายสภาพแวดล้อมเบาลง ด้วยการผลิตของมากแต่ก่อมลภาวะน้อย นี่ก็คือภาวะที่เศรษฐกิจก็ไปได้ และสิ่งแวดล้อมก็มีทางที่จะอยู่ดีได้พอสมควร นับว่าเป็นการประนีประนอมอย่างหนึ่ง ในการพัฒนาที่มีปัญหาว่าจะไม่ยั่งยืน อย่างนี้เป็นต้น

ในเรื่องสมมติและบัญญัติกันนี้ มนุษย์มีความสามารถก็คิดกันเอา ถ้าบัญญัติและเจตนาดี ความพยายามก็จะได้ผลดีด้วย เมื่อเราพิจารณาต่อไปอีกก็อาจจะเห็นว่าวิธีนี้ยังไม่ได้ผลดีนัก ก็เปลี่ยนไปอีก เรื่องสิทธิกฎข้อบังคับต่างๆ นี่ก็เป็นเรื่องของมนุษย์แต่อย่างที่ว่าแล้ว จะต้องไม่ลืมความเป็นจริงของธรรมชาติ มิฉะนั้นจะอายุอินเดียแดงอย่างที่ประธานาธิบดีแฟรงคลิน เพียซ ได้เจอมาแล้ว เมื่อครั้งซื้อแผ่นดินเมืองซีแอตเติลจากอินเดียแดง เสร็จแล้วอินเดียแดงตอบว่า “อะไรกัน ท่านจะเอาแผ่นดินและผืนฟ้ามาซื้อขายกันหรือนี้ ความคิดนี้แปลกประหลาด” เพราะว่ามีที่ไหนมนุษย์เอาแผ่นดินมาแบ่งกัน มันเป็นเรื่องที่สังคมมนุษย์ตกลงกันแล้วเราก็บอกว่าเป็นสิทธิในทรัพย์สินและในอะไรต่างๆ แต่เวลาอ้างกับธรรมชาติมันไม่ฟังเรา

ไม่ว่าจะทำอะไรก็ต้องรู้ตระหนักในหลักการ 2 ชั้นที่โยงเชื่อมกันคือตัวธรรมชาติความจริงในกฎธรรมชาติที่เราจะต้องรู้ตลอดเวลา

ซึ่งเป็นฐานของการสร้างวินัยที่เป็นระบบกฎเกณฑ์ พร้อมทั้งเป็นจุดหมายของวินัยนั้นไปด้วยในตัว ทั้งไม่ประมาท โดยมีการศึกษาพัฒนาตนอยู่ตลอดเวลา

โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในสถานิติบัญญัติ จะตั้งใจให้มาก เพราะดังได้กล่าวแล้วว่า กฎหมายออกมาจากปัจจัยปรุงแต่งภายใน คือภูมิธรรมภูมิปัญญาหล่อหลอมจากสังคมภายนอก ซึ่งตนเองกฎหมายที่ออกมาจึงเป็นตัวป้องกันว่าผู้บัญญัติมีภูมิแค่ไหน ต่อจากนั้นกฎหมายที่ออกมาก็จะเป็นปัจจัยและอารยธรรม หรือเป็นตัวทำลายต่อไป ถ้าร้ายสังคมและทำลายอารยธรรม ตลอดจนทำลายตัวส่งเสริมให้อารยธรรมมนุษย์เจริญก้าวหน้าก็เกิดขึ้นไป

มีข้อที่ขอย้ำอีกอย่างหนึ่งว่า พระพุทธเจ้าระบบสังคมที่เรียกว่าสังฆะขึ้นมาเพื่อเป็นชุมชนแห่งมีการปกครองขึ้นมาก็เพื่อการศึกษา คือการฝึกมนุษย์นั้นเป็นไปได้ด้วยดี ความจริง การฝึกฝนก็คือการสร้างปัจจัยที่เอื้อต่อการที่เขาจะพัฒนาตัวเองนั้น พระพุทธเจ้าก็ทรงได้ชื่อว่าเป็นผู้ฝึกเขาด้วย และพระองค์มีลักษณะอย่างหนึ่ง เรียกว่าเป็นผู้ฝึกโดย

ไม่ประสิทธิภาพนั้นก็ซื้อสิทธินี้เอาไป ก็เป็นอุปาย
 ยสภาพแวดล้อมเบาลง ด้วยการผลิตของมาก
 ย นี่ก็คือภาวะที่เศรษฐกิจก็ไปได้ และสิ่ง
 จะอยู่ดีได้พอสมควร นับว่าเป็นการประนี
 ในการพัฒนาที่มีปัญหาว่าจะไม่ยั่งยืน อย่างนี้
 มติและบัญญัติกันนี้ มนุษย์มีความสามารถก็คิด
 ดีและเจตนาดี ความพยายามก็จะได้ดีด้วย
 ไปอีกก็อาจจะเห็นว่าวิธีนี้ยังไม่ได้ผลดีนัก ก็
 สิทธิกฎข้อบังคับต่างๆ นี่ก็เป็นเรื่องของมนุษย์
 จะต้องไม่ลืมความเป็นจริงของธรรมชาติ มิฉะนั้น
 อย่างที่ประธานาธิบดีแฟรงคลิน เพียซ ได้เจอ
 แผ่นดินเมืองซีแอตเติลจากอินเดียแดง เสรีจ
 อบว่า “อะไรกัน ท่านจะเอาแผ่นดินและผืนฟ้ามา
 ความคิดนี้แปลกประหลาด” เพราะว่ามีที่ไหน
 ษาแบ่งกัน มันเป็นเรื่องที่สังคมมนุษย์ตกลงกัน
 สิทธิในทรัพย์สินและในอะไรต่างๆ แต่เวลาอ้าง
 ฟังเรา
 อะไรก็ต้องรู้ตระหนักในหลักการ 2 ขั้นที่โยง
 ความจริงในกฎธรรมชาติที่เราจะต้องรู้ตลอดเวลา

ซึ่งเป็นฐานของการสร้างวินัยที่เป็นระบบกฎเกณฑ์กติกาในสังคม
 พร้อมทั้งเป็นจุดหมายของวินัยนั้นไปด้วยในตัว ทั้งนี้ มนุษย์จะต้อง
 ไม่ประมาท โดยมีการศึกษาพัฒนาตนอยู่ตลอดเวลา

โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในสถานะบัญญัติ จะต้องคำนึงถึงความ
 จริงนี้ให้มาก เพราะดังได้กล่าวแล้วว่า กฎหมายที่บัญญัติกันนั้น
 ออกมาจากปัจจัยปรุงแต่งภายใน คือภูมิธรรมภูมิปัญญา พร้อมทั้ง
 ปัจจัยหล่อหลอมจากสังคมภายนอก ซึ่งตนเองเป็นผู้ตัดสินใจ
 กฎหมายที่ออกมาจึงเป็นตัวฟ้องว่าผู้บัญญัติมีภูมิธรรมภูมิปัญญา
 แค่ไหน ต่อจากนั้นกฎหมายที่ออกมาจะเป็นปัจจัยปรุงแต่งสังคม
 และอารยธรรม หรือเป็นตัวทำลายต่อไป ถ้าร้ายก็ทำลายทั้งชีวิต
 สังคมและทำลายอารยธรรม ตลอดจนทำลายตัวธรรมด้วย ถ้าดีก็
 ส่งเสริมให้อารยธรรมมนุษย์เจริญก้าวหน้าเกื้อหนุนชีวิตที่ดีงามยิ่ง
 ขึ้นไป

มีข้อที่ขอย้ำอีกอย่างหนึ่งว่า พระพุทธเจ้าทรงจัดตั้งสร้าง
 ระบบสังคมที่เรียกว่าสังฆะขึ้นมาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการศึกษา แล้ว
 มีการปกครองขึ้นมาเพื่อให้การศึกษา คือการฝึกฝนพัฒนาชีวิต
 มนุษย์นั้นเป็นไปได้ด้วยดี ความจริง การฝึกฝนพัฒนามนุษย์นั้นก็
 คือการสร้างปัจจัยที่เอื้อต่อการที่เขาจะพัฒนาตัวเอง แต่เมื่อทำอย่าง
 นั้น พระพุทธเจ้าก็ทรงได้ชื่อว่าเป็นผู้ฝึกเขาด้วย และในการฝึกนั้น
 พระองค์มีลักษณะอย่างหนึ่ง เรียกว่าเป็นผู้ฝึกโดยไม่ต้องใช้อำนาจ

หรือที่ศัพท์ทางพระเรียกว่า ผู้ฝึกโดยไม่ต้องใช้อาชาญา คือไม่ต้องใช้การลงโทษ

ลักษณะนี้อาจจะเป็นอุดมคติว่า กฎหมายที่ดีที่สุด และการปกครองที่ดีที่สุด ต้องใช้อาชาญาให้น้อยที่สุด ถ้าเป็นพระพุทธเจ้าก็ไม่ต้องใช้เลย พระองค์จึงมีคุณสมบัติพิเศษที่ฝึกคนโดยไม่ต้องใช้อาชาญา และที่จริงนั้นกฎหมายเองก็เป็นเครื่องฝึกคนอยู่แล้ว แต่การที่เป็นอย่างนี้ได้ ก็อยู่ที่ว่าจะต้องทำให้คนมีจิตสำนึก และมีท่าทีต่อกฎหมายแบบเป็นสิกขาบท คือเป็นข้อฝึกตน ไม่ใช่ข้อบังคับ และทำให้ดียิ่งขึ้นไปอีกจนกระทั่งว่า กฎหมายเป็นเพียงเครื่องหมายร่วมกันในข้อสมมติของสังคมอย่างที่ว่ามาแล้ว

โดยนัยนี้ แนวทางในการทำกฎหมาย จึงมี 2 ทาง คือ ในระบบสังคมที่การปกครองเป็นจุดหมายในตัว คือการปกครองเพื่อให้สังคมสงบเรียบร้อย ก็จะเป็นการปกครองด้วยอำนาจ หรือเน้นการใช้อำนาจ กฎหมายก็จะมุ่งบังคับและควบคุมโดยเน้นการกำจัดคนชั่ว ด้วยการลงโทษคนทำความผิด แต่ในระบบที่ถือคติว่าการปกครองเป็นการสร้างสังคมที่ดีขึ้นมาเพื่อเป็นสภาพเอื้อให้มนุษย์ได้พัฒนาตนเข้าสู่ชีวิตที่ดีงาม การบัญญัติกฎหมายก็จะเน้นการสร้างคนดี เพราะเป็นเครื่องฝึกมนุษย์ให้ขึ้นไปสู่ชีวิตที่ดีงาม เมื่อกฎหมายเป็นสิกขาบทคือเป็นเครื่องฝึกตน กฎหมายก็จะเป็นเครื่องมือในการสร้างคนดี เพราะฉะนั้น จึงควรเน้นกฎหมายในการ

สร้างคนดีมากกว่าการกำจัดคนชั่ว

เป็นอันว่า กฎหมายมี 2 แบบ ถ้าเน้นกฎหมายที่เดินในด้านกำจัดคนชั่ว โดยมีการทำ แต่ถ้าเป็นกฎหมายที่เน้นการศึกษา ซึ่งมุ่งสร้างคนดีในทางจัดสรรโอกาสและการส่งเสริมมาก แต่ในสังคมในขณะหนึ่งๆ มีคนที่อยู่ในระดับการพัฒนาหลากหลาย การปกครองและกฎหมายจะต้องทำหาคือทั้งส่งเสริมคนดี และกำจัดคนร้าย ทั้งนี้ โดยสร้างและส่งเสริมคนดี

รวมความว่า ถ้าแยกโดยจุดเน้น กฎหมายมี 2 แบบสร้างคนดี กับแบบกำจัดคนชั่ว ถ้าใช้ระบบอย่างใดอย่างหนึ่งไปแบบกำจัด แต่ถ้าใช้ระบบที่มองสังคมที่คืบหน้าไปสู่ความดีงาม เราก็ออกกฎหมายมาสร้างชีวิตพัฒนา ก็เป็นกฎหมายที่พยายามสร้างคนให้สร้างคนให้เป็นคนดีให้มาก จนกระทั่งเราแทบไม่หรือลงโทษคนให้น้อยที่สุด เพราะไม่มีคนชั่วที่จะทำได้ อย่างนั้นก็เป็นกฎหมายที่ดี แต่ทั้งนี้ กฎหมายอย่างแนบแน่นกับการปกครอง การปกครองจึงคือการที่จะสร้างสรรค์สังคมในแบบที่ว่า ใช้การปกครองโดยสร้างคนดีเพื่อให้มีคนที่จะต้องลงโทษให้น้อย เป็นการถือแนวความคิดแบบสิกขา

ะเรียกว่า ผู้ฝึกโดยไม่ต้องใช้อาชาญา คือไม่ต้องใช้

อาจจะเป็นอุดมคติว่า กฎหมายที่ดีที่สุด และการ
ต้องใช้อาชาญาให้น้อยที่สุด ถ้าเป็นพระพุทธเจ้าก็
ระองค์จึงมีคุณสมบัติพิเศษที่ฝึกคนโดยไม่ต้องใช้
งั้นกฎหมายเองก็เป็นเครื่องฝึกคนอยู่แล้ว แต่
ด ก็อยู่ที่ว่าจะต้องทำให้คนมีจิตสำนึก และมีทำที่
เป็นสิกขาบท คือเป็นข้อฝึกตน ไม่ใช่ข้อบังคับ
อีกจนกระทั่งว่า กฎหมายเป็นเพียงเครื่องหมาย
มติของสังคมอย่างที่ว่ามีแล้ว

แนวทางในการทำกฎหมาย จึงมี 2 ทาง คือ ใน
ปกครองเป็นจุดหมายในตัว คือการปกครองเพื่อ
ร่อย ก็จะเป็นการปกครองด้วยอำนาจ หรือเน้น
หมายก็จะมุ่งบังคับและควบคุมโดยเน้นการก้าจัด
งโทษคนทำความผิด แต่ในระบบที่ถือคติว่าการ
สร้างสังคมที่ดีขึ้นมาเพื่อเป็นสภาพเอื้อให้มนุษย์
ชีวิตที่ดีงาม การบัญญัติกฎหมายก็จะเน้นการ
เป็นเครื่องฝึกมนุษย์ให้ขึ้นไปสู่ชีวิตที่ดีงาม เมื่อ
ขาบทคือเป็นเครื่องฝึกตน กฎหมายก็จะเป็น
ร้างคนดี เพราะฉะนั้น จึงควรเน้นกฎหมายในการ

สร้างคนดีมากกว่าการก้าจัดคนชั่ว

เป็นอันว่า กฎหมายมี 2 แบบ ถ้าเน้นอำนาจก็จะเป็น
กฎหมายที่เด่นในด้านก้าจัดคนชั่ว โดยมีการห้ามและบังคับมาก
แต่ถ้าเป็นกฎหมายที่เน้นการศึกษา ซึ่งมุ่งสร้างคนดี ก็จะมีลักษณะ
ในทางจัดสรรโอกาสและการส่งเสริมมาก แต่ในความเป็นจริงซึ่ง
สังคมในขณะหนึ่งๆ มีคนที่อยู่ในระดับการพัฒนาที่แตกต่างกัน
หลากหลาย การปกครองและกฎหมายจะต้องทำหน้าที่ทั้งสองด้าน
คือทั้งส่งเสริมคนดี และปราบคนร้าย ทั้งนี้ โดยมีจุดเน้นที่การ
สร้างและส่งเสริมคนดี

รวมความว่า ถ้าแยกโดยจุดเน้น กฎหมายก็มี 2 แบบ คือ
แบบสร้างคนดี กับแบบก้าจัดคนชั่ว ถ้าใช้ระบบอำนาจก็แน่นอนว่า
จะเอียงไปในแบบก้าจัด แต่ถ้าใช้ระบบที่มองสังคมมนุษย์เป็นสังคม
ที่คืบหน้าไปสู่ความดีงาม เราก็ออกกฎหมายมาสร้างสภาพเอื้อให้
ชีวิตพัฒนา ก็เป็นกฎหมายที่พยายามสร้างคนให้เป็นคนดี และ
สร้างคนให้เป็นคนดีให้มาก จนกระทั่งเราแทบไม่ต้องลงโทษคน
หรือลงโทษคนให้น้อยที่สุด เพราะไม่มีคนชั่วที่จะต้องลงโทษ ถ้า
ทำได้อย่างนั้นก็เป็นกฎหมายที่ดี แต่ทั้งนี้ กฎหมายย่อมสัมพันธ์กัน
อย่างแนบแน่นกับการปกครอง การปกครองจึงต้องมีนโยบายใน
การที่จะสร้างสรรค์สังคมในแบบที่ว่า ใช้การปกครองเพื่อสร้างคน
โดยสร้างคนดีเพื่อให้มีคนที่จะต้องลงโทษให้น้อยที่สุด ซึ่งก็คือ
เป็นการถือแนวความคิดแบบสิกขา

About the Author: Venerable Phra Dhammapiṭaka (P. A. Payutto) was born in 1939 in Suphanburi Province, Thailand. He became a novice at the age of 13, and while still a novice completed the highest grade of Pali examination, an achievement for which he was honoured with ordination as a monk under Royal Patronage in 1961. After completing a degree in Buddhist studies from Mahachulalongkorn Buddhist University and a Higher Certificate in Education in 1962 and 1963 respectively, he acted as Deputy Secretary-General of the Buddhist University and lectured extensively in Thailand and overseas, including time spent lectured at the University of Pennsylvania, Harvard University and Swarthmore College in the U.S.A. His literary achievements in Thailand are tremendous, the most notable to date being the work of Buddhadhamma, a comprehensive treatment of the whole of the Buddha's teaching, and many of his lectures on social, scientific and educational studies from a Buddhist perspective have been printed. For his work in these fields, he has been honoured with Honorary Doctorates in Buddhist Studies (from Mahachulalongkorn Buddhist University, 1982); in Philosophy (from Thammasat University, 1986, and Mahidol University, 1995); in Education (from Silpakorn University, 1988; Kasetsart University, 1987; Srinakharinwirot University, 1990; Ramkhamhaeng University, 1994, and Prince of Songkhla University, 1995); and in Linguistics (from Chulalongkorn University, 1988; Mahidol University, 1989). The author is one of Thailand's most well-known Buddhist Scholars. His writings cover not only traditional Buddhist subjects but also Buddhist perspectives on modern academic themes. He was the recipient of the 1994 UNESCO prize for Peace Education. At present the author spends his time between NakornPrathom province and Chachoengsao province in Central Thailand, interspersed with occasional overseas travels and lectures throughout Thailand.